

T.C.

**AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

AKSARAY KENT COĞRAFYASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet EĞRİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Kenan ARIBAŞ

AKSARAY, 2013

T.C.

**AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

AKSARAY KENT COĞRAFYASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mehmet EĞRİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Kenan ARIBAŞ

AKSARAY, 2013

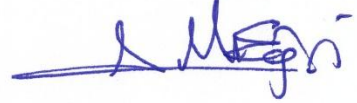
DOĞRULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın hazırladığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu doğrularım.

Tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

Tarih

20/11/2013

Mehmet EĞRİ

İmza

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
KABUL ve ONAY BELGESİ

Enstitümüz 102203405 nolu öğrencisi Mehmet EĞRİ'nin AKSARAY KENT CORAFYASI başlıklı lisansüstü tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalında **YÜKSEK LİSANS** tezi olarak **Oy Birliği** ile kabul edilmiştir.

Danışman	: Doç. Dr. Kenan ARIBAŞ	Aksaray Üniversitesi
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Tahsin YILDIRIM	Aksaray Üniversitesi
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Cihat YILDIRIM	Aksaray Üniversitesi

Tezin Savunulduğu Tarih : 11.10.2013

Sosyal Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun ...21.11.2013... tarih ve 2013/42-2 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ural Alp MANÇO
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Kentler ve kentleşme hareketleri sorunları, farklı bilimlere inceleme konusu olmuştur. Bunlardan birisi de, coğrafya ilmidir. Bu ilimde “kent coğrafyası” adı altında; kentsel işlevler ve bundan kaynaklanan temel sorunlar başta olmak üzere “kent planlaması sorunlarının coğrafi esasları “üzerinde durulur

Bu bağlamda, araştırma konusu olan Aksaray Kenti, geçmişi bir hayli eskiye dayanan bir yerleşme yeri olmakla birlikte, küçük ölçekli ticaret faaliyetleri ve yönetim işlevinin etken bulunduğu, küçük bir Orta Anadolu kentidir.

Beşeri coğrafya çalışmalarında yerleşmeler, özellikle de dünya nüfusunun büyük bir kısmını barındıran kentler, önemli bir yere sahiptir. Bu yerleşmeler ise kent coğrafyası adı altında, coğrafya ilminin dağılışı, bağlantı ve sebep-sonuç ilkelerine bağlı olarak analiz edilmeye çalışılır. başka bir deyişle kentlerin kuruluş yeri, gelişim evreleri, kentsel fonksiyonları, çevresindeki diğer kır ve kent yerleşmeleriyle etkileşimi ile bunların etki sahası incelenir. Bu bağlamda kentlerin planlanması sorunlarının coğrafi esasları ele alınır.

Aksaray’da yerleşmenin tarihine baktığımızda, çalışmalarına 60’lı yılların ortalarına doğru başlanmış olan Aşıklıhöyük ve Acemhöyük Bilimsel Kazı ve Araştırmalarından bu güne değin elde edilen bulgular, Aksaray’ın bir yerleşim bölgesi olarak, tarihini M.Ö 8000 yıllarına götürürken, hem Türkiye Tarihini hem Dünya Tarihi’ni köklü değişimlerle etkileyen tek tanrılı dinlerden en büyük ikisini (İslamiyet ve Hıristiyanlığı) buluşturan bir yerleşim merkezi oluşu hem de A.B.D’deki Arizona Vadisinden sonra dünyanın en büyük ikinci doğal kanyonuna sahip olması sebebi ile dünyada çok özel bir yere sahiptir.

Araştırma konusunun belirlenmesinden, tez metni durumuna getirilmesine kadar geçen bütün süreçlerde, desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen, değerli fikir ve görüşlerinden daima faydalandığım çok değerli hocam ve danışmanım Doç Dr. Kenan ARIBAŞ’a saygı, minnet ve şükranlarımı sunarım.

Mehmet EĞRİ
AKSARAY – Ekim 2013

ÖZET**Yüksek Lisans Tezi****AKSARAY KENT COĞRAFYASI****Mehmet EĞRİ****Aksaray Üniversitesi****Sosyal Bilimleri Enstitüsü****İlköğretim Anabilim Dalı****Sosyal Bilgiler Eğitimi Dalı****Danışman : Doç. Dr. Kenan ARIBAŞ**

Bu çalışmanın amacı Aksaray Kentinde Çevre ve insan arasındaki ilişkileri incelemek, yerleşmeyi gelişim süreci içerisinde değerlendirmek ve Aksaray'ın gelecekteki durumu hakkında bazı öngörülerde bulunmaktır. Yapılan çalışmada Aksaray kentinin tarihi, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı da konu edilmiştir. Yapılan araştırma ile yazılı, sözlü ve internet kaynakları derlenerek bir araya getirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda birinci ve ikinci bölümde yapılan tez ile alakalı genel tanımlar yapılmıştır. Üçüncü bölümde kentin doğal çevre özellikleri ile alakalı jeomorfolojik özellikleri, iklim özellikleri, hidrografik, toprak ve bitki örtüsü özelliklerinin yanı sıra beşeri coğrafya ile ilgili olarak Aksaray Kenti'nin nüfus, yerleşme ve kentsel fonksiyonları ile ilgili konular incelenmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünü ise sonuç ve tartışmalar oluşturmuştur.

Aksaray kenti Ulurmak'ın (Melendiz) oluşturduğu Büyük Aksaray Birikinti Konisi üzerine kurulmuştur. Ulurmak'ın bol su taşıması, ziraat için verimli topraklar ve uygun topografya gibi etkenler kentin insanlar için yaşama sahası olarak uygun bir ortam olmasını ve gelişmesini sağlamıştır.

Tarihsel açıdan Aksaray Kenti'nin geçmişine baktığımızda M.Ö. 8. bin yıllarına kadar uzanan tarihi ile Aksaray Kenti, bugüne kadar hüküm süren çeşitli medeniyetlere ait kültürel varlıkları, tabii güzellikleri ve ticari bir merkez olması dolayısıyla hiçbir dönemde önemini yitirmemiştir. Aynı zamanda Kapadokya'nın başlangıcı konumundaki Aksaray Kenti, doğal zenginlikleri yanında kültürel varlıkları ile de ziyaretçilerine değişik ve ilginç tatil olanakları sunmaktadır. Orta Anadolu Bölgesi'nde, tarihi İpek Yolu'nun önemli merkezlerinden birisi olan Aksaray, günümüzde de doğu-batı ve kuzey-güney yönleri arasında uzanan ana bağlantı yollarının kavşağında yer almaktadır. Bu durumu ile Anadolu'nun ortasında çekici bir merkez konumuna gelmiştir.

Aksaray'da 2011 yılındaki nüfus artış hızı binde 3,5 iken 2012 yılında binde 2,9 oranında gerçekleşmiştir. 1940 yılında 9144 kişi olan şehir nüfusu 2012 yılında 236,177 kişi olmuştur. Türkiye'de 2011 yılında 15 yaş üstü nüfus için okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 5,69, okuma yazma bilenlerin oranı ise % 94,31'dir. Aksaray'da ise bu oranlar sırasıyla, %7,3 ve % 92,7'dir. 2011 yılında 15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun yaklaşık olarak işgücüne katılma oranı % 46,4 iken işsizlik oranı % 8 dir. istihdam edilenlerin % 46,2'si hizmetlerde, % 38.8'i tarımda istihdam edilmektedir. Sanayi sektöründeki istihdam ise %18 ile tarımdan sonra gelmektedir.

2013, 141 Sayfa

Anahtar Kelimeler

- 1. Aksaray,**
- 2. Kent Coğrafyası,**

Bilim Kodu:

ABSTRACT**Master of Arts Thesis****URBAN GEOGRAPHY OF AKSARAY****Mehmet EĞRİ****Aksaray University****Graduate School of Social Sciences****Elementary Social Studies Education Department****Supervisor: Doç. Dr. Kenan ARIBAŞ**

The aim of this study is to investigate the relationship between man and environment in the city of Aksaray, to evaluate the settlement in the process of development and to make some predictions about the future of Aksaray. Also, the historical, social, economic and cultural structure of the city has been the subject to the study. By the research, written, oral, and internet resources are brought together. For this purpose, in the first part, the general definitions about the thesis have been associated with and geomorphological features associated with the city's natural features, climate, hydrographic, soil and vegetation characteristics are explained. In the second part, in relation to human geography, the population, settlement, and issues related to urban functions of the City of Aksaray are examined.

The city of Aksaray is founded on alluvial fans of the Scale Cone of Aksaray which was generated by the river Ulurmak (Melendiz). The factors such as Ulurmak's carrying plenty of water, fertile land for agriculture and the topography of the city led to the development and to be a suitable environment for people's living.

Aksaray, for its history dating back to BC 8 thousand, its cultural assets belonging to various civilizations prevailing to the present, its natural beauties, and for its being a commercial center preserves its importance so far. Aksaray, door to Cappadocia, offers its visitors a varied and interesting holiday facilities with its natural wealth besides its cultural wealth. In Central Anatolia, Aksaray which is one of the important centers of the Silk Road, takes part in the crossroads of the main access roads which extends between the east-west and north-south directions. With this condition, it has become an attractive center in the middle of Anatolia.

In Aksaray, population growth rate in 2011 was 3.5 per thousand; on the other hand it was 2.9 per cent in 2012. The city's population in 1940 was 9144 and it was 236177 in 2012. In Turkey, the illiteracy rate of people over the age of 15 was %5.69 and the literacy rate was 94.31% in 2011. As for Aksaray, these ratios are respectively 7.3% and 92.7%. In 2011, the labor force participation rate of people over the age of 15 was approximately % 46,4, and the unemployment rate was 8%. 46.2% of employed persons' are employed in services and % 35,8 of them is employed in agricultural. The employment in the industry sector follows the industry with the rate of %18.

2013, 141 pages

Keywords

- 1. Aksaray**
- 2. Urban Geography**

Science Code:

İÇİNDEKİLER

Önsöz	i
Özet	ii
Abstract	iv
İÇİNDEKİLER	vi
Simgeler ve Kısaltmalar	x
Tablolar	xi
Grafikler	xiii
Haritalar	xiv
Fotoğraflar	xv

BÖLÜM I

GİRİŞ	1
1.1. Araştırma Sahasının Konumu, Sınırları ve Başlıca Özellikleri	1
1.2. Tezin Amacı	4
1.3. Tezin Önemi	5
1.4. Literatür Taraması	5

BÖLÜM II

METOD VE YÖNTEM	6
2.1. Materyal ve Yöntem	6

BÖLÜM III

BULGULAR	8
3.1. Doğal Çevre Özellikleri	8

3.1.1. Jeomorfolojik Özellikler.....	8
3.1.1.1. Dağlar	10
3.1.1.2. Vadiler	11
3.1.1.3. Ovalar	11
3.1.2. İklim Özellikleri	12
3.1.2.1. Doğal Etmenler.....	13
3.1.2.1.1. Sıcaklık	13
3.1.2.1.2. Rüzgar	19
3.1.2.1.3. Basınç	19
3.1.2.1.4. Nem	22
3.1.2.1.5. Yağışlar	25
3.1.2.1.5.1. Yağmur	25
3.1.2.1.5.2. Kar, Dolu, Sis ve Kırağı.....	31
3.1.3. Hidrografik Özellikler	37
3.1.3.1. Yer altı Su Kaynakları	37
3.1.3.2. Akarsular	37
3.1.3.3. Göller	37
3.1.4. Toprak Özellikleri	38
3.1.5. Doğal Bitki Örtüsü Özellikleri	39
3.2. Beşeri Coğrafya Özellikleri	42
3.2.1. Nüfus Özellikleri	42
3.2.1.1. Nüfusun Gelişimi	42
3.2.1.2. Nüfus Artışları	45

3.2.1.3. Nüfus Hareketleri	55
2.1.3.1. Doğumlar ve Ölümler	55
2.1.3.2. Göçler	58
3.2.2. Yerleşme Özellikleri	61
3.2.2.1. Genel Bakış	61
3.2.2.2. Aksaray Kenti.....	61
3.2.2.3. Yerleşmenin Yatay Gelişimi	72
3.2.2.4. Yerleşmenin Dikey Gelişimi	82
3.2.2.5. Kentsel fonksiyonlar	88
3.2.2.5.1. Hizmetler Fonksiyonu	90
3.2.2.5.1.1. Yönetim Fonksiyonu	91
3.2.2.5.1.2. Genel Hizmetler Fonksiyon	93
3.2.2.5.1.3. Eğitim Fonksiyonu	93
3.2.2.5.1.4. Sağlık Fonksiyonu	99
3.2.2.5.1.5. Ulaşım Fonksiyonu	101
3.2.2.5.1.6. Ticaret Fonksiyonu	105
3.2.2.5.2. Sanayi Fonksiyonu	109
3.2.2.5.3. Tarım Fonksiyonu	115
3.2.2.5.4. Aksaray'ın Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri .	118
3.2.2.5.5. Aksaray Kentinde Fonksiyonel arazi Kullanışı ...	120
3.2.2.5.5.1. İş ve Ticaret Merkezleri	120
3.2.2.5.5.2. İkametgah Sahaları	125
3.2.2.5.5.3. Yeşil Alanlar	125

3.2.2.5.5.4. Konutlar	129
-----------------------------	-----

BÖLÜM IV

TARTIŞMA VE SONUÇ

4.1. Tartışma ve Sonuç	130
------------------------------	-----

4.2. Öneriler	132
---------------------	-----

KAYNAKÇA	136
-----------------------	-----

ÖZGEÇMİŞ	141
-----------------------	-----

SİMGE VE KISALTMALAR

ASTO	: Aksaray Sanayi Ticaret Odası
AVM	: Alışveriş Merkezi
°C	: Santigrat
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DMİ	: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
D.Ü.Ç	: Devlet Üretim Çiftliği
E	: Erkek
E.F.T	: Ev Tespit Fişi
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
hPa	: Hektopaskal
K	: Kadın, Kız
KHGM	: Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Km	: Kilometre
km²	: Kilometrekare
LPG	: Likide Petrol Gazı
m²	: Metrekare
mb	: Milibar
Mm	: Milimetre
M.Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sora
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
T	: Toplam
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
Toki	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vb	: Ve Benzeri

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa no
Tablo 3.1. Aksaray Kentinin Aylara Göre Asgari Sıcaklıkları (°C) (1980-2012)	15
Tablo 3.2. Aksaray Kentinin Ay İçerisindeki Azami Sıcaklıklar (1980-2012)	16
Tablo 3.3. Aksaray Kentinde Aylara Göre Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1980-2012)	17
Tablo 3.4. Aksaray Kentinde Aylara Göre Ortalama Buharlaşma Miktarı (mm) (1980-2011)	18
Tablo 3.5. Aksaray Kenti Aylık Basınç Ortalamaları (1980-2011)	20
Tablo 3.6. Aksaray Kenti Aylık Ortalama Nisbi Nem Oranları (%) (1990-2011)..	23
Tablo 3.7. Aksaray Kenti Aylık Ortalama Bulutlu Günler Sayısı (1980-2008)	24
Tablo 3.8. Aksaray Kentinde Aylık Toplam Yağış Miktarı (mm) (1980-2011)	27
Tablo 3.9. Aksaray'da Ay İçerisinde En Çok Yağış Miktarı(mm)	28
Tablo 3.10. Aksaray'da Yağmurlu Günler Sayısı (1980-2008)	29
Tablo 3.11. Aksaray'da Yağış Miktarı 10 mm den Fazla Olan günler Sayısı (1980-2008)	30
Tablo 3.12. Aksaray'da Kırılgılı Gün Durumu (1980-2008)	32
Tablo 3.13. Aksaray'da Karlı Gün Durumu (1980-2008)	34
Tablo 3.14. Aksaray'da Yıllara Göre En Yüksek Kar Örtüsü (cm) (1980-2008)...	35
Tablo 3.15. Aksaray'da sisli Gün Durumu (1980-2008).....	36
Tablo 3.16. Aksaray 'da Kırsal ve Şehir Nüfusunun Yıllar İtibariyle Artış Hızı (1940-2012) (Binde).....	47
Tablo 3.17. Aksaray Kenti Yıllara Göre Nüfus Artış Hızları (Binde).....	53
Tablo 3.18. Aksaray'da Mahalle Bazında Nüfus Sayıları (2012)	54
Tablo 3.19. Aksaray'da Mahalle Bazında Nüfus Sayıları (2007)	54
Tablo 3.20. Aksaray İlinde Yıllara Göre Doğum Sayıları	57
Tablo 3.21. Aksaray İlinin Aldığı Göç-Verdiği Göç ve Net Göç Hızı	60
Tablo 3.22. Aksaray'da Yerleşim Yerinde Mahalle bazında İmara açık alanlar	79
Tablo 3.23. Aksaray Kentinde Aksaray Belediyesi Tarafından Verilen Yapı Ruhsatı Sayıları (1999-2012)	80

Tablo 3.24. Aksaray’da Aksaray Belediyesi Tarafından Verilen Yapı Kullanım İzin Belgesi Sayıları (1999.2012).....	81
Tablo 3.25. Aksaray’da Çalışan Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı (2001)	89
Tablo 3.26. Aksaray’da Kamu Personelinin Hizmet sınıflarına göre Dağılımı	92
Tablo 3.27. Aksaray’daki İlköğretim Okullarının,Öğretmen,Öğrenci ve Derslik Sayıları (2011-2012)	96
Tablo 3.28. Aksaray Merkez İlçe Kurum ve öğrenci dağılımı (2011-2012).....	97
Tablo 3.29. Aksaray’daki Lise ve Dengi Okulların, Öğretmen, Öğrenci ve Derslik Sayılarının Dağılımı (2011-2012)	98
Tablo 3.30. Aksaray’da sağlık alanında çalışan personelin dağılımı (2011)	100
Tablo 3.31. Aksaray’da Sağlık Kurumlarının Durumu	100
Tablo 3.32. Aksaray’da Kullanım Amacına Göre Motorlu Kara Taşıt Sayısı (2011)	102
Tablo 3.33. Aksaray’da Trafik Kazalarının Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı (2011).....	103
Tablo 3.34. Aksaray’da Ölümlü ve Yaralanmalı Trafik Kazalarının Dağılımı (2011)	104
Tablo 3.35. Aksaray’da Taşıt Cinslerine Göre Motorlu Kara Taşıt Sayısı (2011)..	104
Tablo 3.36. Aksaray’da Yıllara Göre Maddi Hasarlı Kaza Sayıları	104
Tablo 3.37. Aksaray’da Ticari Faaliyet Gösteren Firmaların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı (2012)	108
Tablo 3.38. Aksaray Organize Sanayi Bölgesinde Yatırım Durumu (2012)	110
Tablo 3.39. Aksaray OSB. Sektörel Dağılım Durumu (2012)	111
Tablo 3.40. Aksaray Kenti’nde İmalat Sanayinde Aralıklara Göre Çalışan Kişi Dağılımı (2012)	113
Tablo 3.41. Aksaray Kenti’nde İmalat Sanayindeki Sektörel Dağılım (2012)	115
Tablo 3.42. Aksaray’da Tarım Alanlarının Yetiştirilen Ürün Gruplarına Göre Bölünüşü (2010)	115
Tablo 3.43. Aksaray İl Genelinde Hayvan Varlığı (2011)	117
Tablo 3.44. Aksaray Kentinde Faal Nüfusun Çalıştığı Fonksiyonlara Göre Dağılımı	118
Tablo 3.45. Aksaray Kentinde Park Alanlarının sayısı ve m ² si (2012)	128

GRAFİKLER DİZİNİ

Sayfa no

Grafik 3.1 1980-2012 Yılları Arasında Maksimum, Minimum Sıcaklık Değerleri..14	14
Grafik 3.2. 2012 Yılı ve 1980-2012 Yılları Arasındaki Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri.....14	14
Grafik 3.3. Aksaray’da aylara Göre Yıllık Ortalama sıcaklıklar (1980-2008).....17	17
Grafik 3.4. Aksaray’da 2011 Yılında Aylara Göre Basınç Değerleri.....21	21
Grafik 3.5. Aksaray’da Yıllık Ortalama Bulutlu Günler Grafiği (1980-2008).....24	24
Grafik 3.6. Aksaray İlinde Yıllık Açık ve Kapalı Günler Grafiği.....25	25
Grafik 3.7. Aksaray’da ortalama yağışlı Günlerin Aylara Göre Dağılımı.....29	29
Grafik 3.8. Aksaray İlinde Ortalama Kırğılı Günler Grafiği.....33	33
Grafik 3.9. Aksaray İlinde Ortalama Kar Yağışlı Günler Grafiği.....33	33
Grafik 3.10. Aksaray İlinde Ortalama Karla Örtülü Gün Sayısı Grafiği.....33	33
Grafik 3.11. Aksaray’da Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısının Aylık Dağılımı.....34	34
Grafik 3.12. Aksaray İlinde Yıllık Ortalama Sisli Günler Grafiği.....36	36
Grafik 3.13. Aksaray İlinde Orman Varlığı Grafiği.....41	41
Grafik 3.14. Aksaray’da Kır, Kent ve Toplam Nüfusun Nüfus Artış Miktarı.....48	48
Grafik 3.15. Aksaray’da Çalışan Nüfusun Fonksiyonlara Göre Dağılımı.....90	90
Grafik 3.16. Aksaray Kenti’nde Hizmetler Fonksiyonunun Alt Bölümleri.....90	90
Grafik 3.17. Aksaray’da İmalat Sanayinde Çalışanların Statülerine Göre Dağılımı113	113
Grafik 3.18. Aksaray’da Faal Nüfusun Fonksiyonlara Göre Dağılımı, (2011).....119	119

HARİTALAR DİZİNİ

Harita 1.1 Aksaray ve İl Haritası

Harita 1.2. Aksaray Merkez İlçe Haritası

Harita 3.1. Aksaray Jeoloji Haritası

Harita 3.2. Aksaray Mahalle Düzeni Haritası

Harita 3.3. Aksaray Kent Yerleşim Haritası

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

	Sayfa No
Fotoğraf 3.1. Aksaray Hasan Dağı (2012).....	10
Fotoğraf 3.2. Aksaray Kılıçaslan Tepesinden Aksaray Ovasının Görünüşü (2013).....	11
Fotoğraf 3.3. Aksaray Kenti içerisinden Geçen ve Şehri İkiye Ayıran Ulurmak Kanalı.....	62
Fotoğraf 3.4. Aksaray Hükümet Meydanı (2013).....	64
Fotoğraf 3.5. Aksaray Hükümet Meydanı (2013).....	64
Fotoğraf 3.6. Aksaray Hükümet Meydanı (1930).....	65
Fotoğraf 3.7. Aksaray Şehitlik Anıtı ve Meydanı (2013).....	65
Fotoğraf 3.8. Aksaray Kenti Genel Görünüş, (2013).....	67
Fotoğraf 3.9. Aksaray Somuncu Baba Kültür Merkezi ve Külliyesi (2013).....	68
Fotoğraf 3.10. Aksaray Ulu Camii Belediye Önünden Görünüş, (2013).....	68
Fotoğraf 3.11. Aksaray Kurşunlu Camii (2013).....	69
Fotoğraf 3.12. Aksaray Eğri Minare (2013).....	69
Fotoğraf 3.13. Aksaray Kültür Merkezi (2013).....	71
Fotoğraf 3.14. Aksaray Kenti ve Kentin Yatay Gelişimini Doğu-Kuzeydoğu Yönünde Engellleyen Tepelik Alanlar	73
Fotoğraf 3.15. Aksaray Kentinde Ankara Yoluna Paralel İmar Alanları (2013).....	73
Fotoğraf 3.16. Aksaray Kılıçaslan Tepesinden Şehrin Genel Görünüşü (2013)....	77
Fotoğraf 3.17. Aksaray Fatih Mahallesi Çok Katlı Binaların genel Görünüşü.....	83
Fotoğraf 3.18. Aksaray Fatih Mahallesi Çok Katlı Binaların genel Görünüşü.....	84
Fotoğraf 3.19. Aksaray Şehir Merkezi Çok Katlı Binaların genel Görünüşü.....	84

Fotoğraf 3.20. Aksaray Şehitlik Anıtı civarı Çok Katlı Binaların genel Görünüşü...	85
Fotoğraf 3.21. Aksaray Yunus Emre Mahallesi Çok Katlı Binaların Genel Görünüşü (Toki).....	86
Fotoğraf 3.22. Aksaray Cumhuriyet Mahallesi Çok Katlı Binaların genel Görünüşü (Toki).....	86
Fotoğraf 3.23. Aksaray Cumhuriyet Mahallesi Çok Katlı Binaların genel Görünüşü (Toki).....	87
Fotoğraf 3.24. Cumhuriyet Mahallesi Villa Tipi Binaların Genel Görünüşü.....	87
Fotoğraf 3.25. Aksaray Valiliği Ek Binası (2013).....	92
Fotoğraf 3.26. Aksaray Üniversitesi Kampus Girişi.....	95
Fotoğraf 3.27. Aksaray Atatürk Bulvarında Hatalı Ağaçlandırma Yapılmış Refüj (2013).....	102
Fotoğraf 3.28. Aksaray Organize Sanayi Bölgesi Girişi (2013).....	112
Fotoğraf 3.29. Aksaray Şehir Merkezi (Bankalar Caddesi).....	122
Fotoğraf 3.30. Aksaray Şehir Merkezi.....	122
Fotoğraf 3.31. Aksaray Şehir Merkezi (Çarşı İçi).....	123
Fotoğraf 3.32. Aksaray Kapalı Çarşı.....	123
Fotoğraf 3.33. Aksaray Kapalı Çarşı	124
Fotoğraf 3.34. Aksaray Efor AVM	124
Fotoğraf 3.35. Aksaray Kılıçaslan Parkı.....	126
Fotoğraf 3.36. Aksaray Kültür Park.....	127
Fotoğraf 3.37. Aksaray Kültür Park.....	127

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Araştırma Sahasının Konumu, Sınırları ve Başlıca Özellikleri

Kapadokya Bölgesi içinde yer alan Aksaray ili M.Ö. 8 binden itibaren iskan edilmiştir. Aşıklı Höyük, Akeramik Neolitik Döneme ait Anadolu'daki ilk köy yerleşimlerinden birisidir. Tarihi süreç içerisinde Aksaray çeşitli medeniyetlere beşiklik yapmıştır. M.Ö. 3000-2000 yılları arasında Asur Ticaret Kolonileri Devrinde en önemli ticaret merkezlerinden birisi kent merkezi yakınlarındaki Acemhöyük'tür. İilde daha sonra Hitit, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı Dönemleri yaşanmıştır

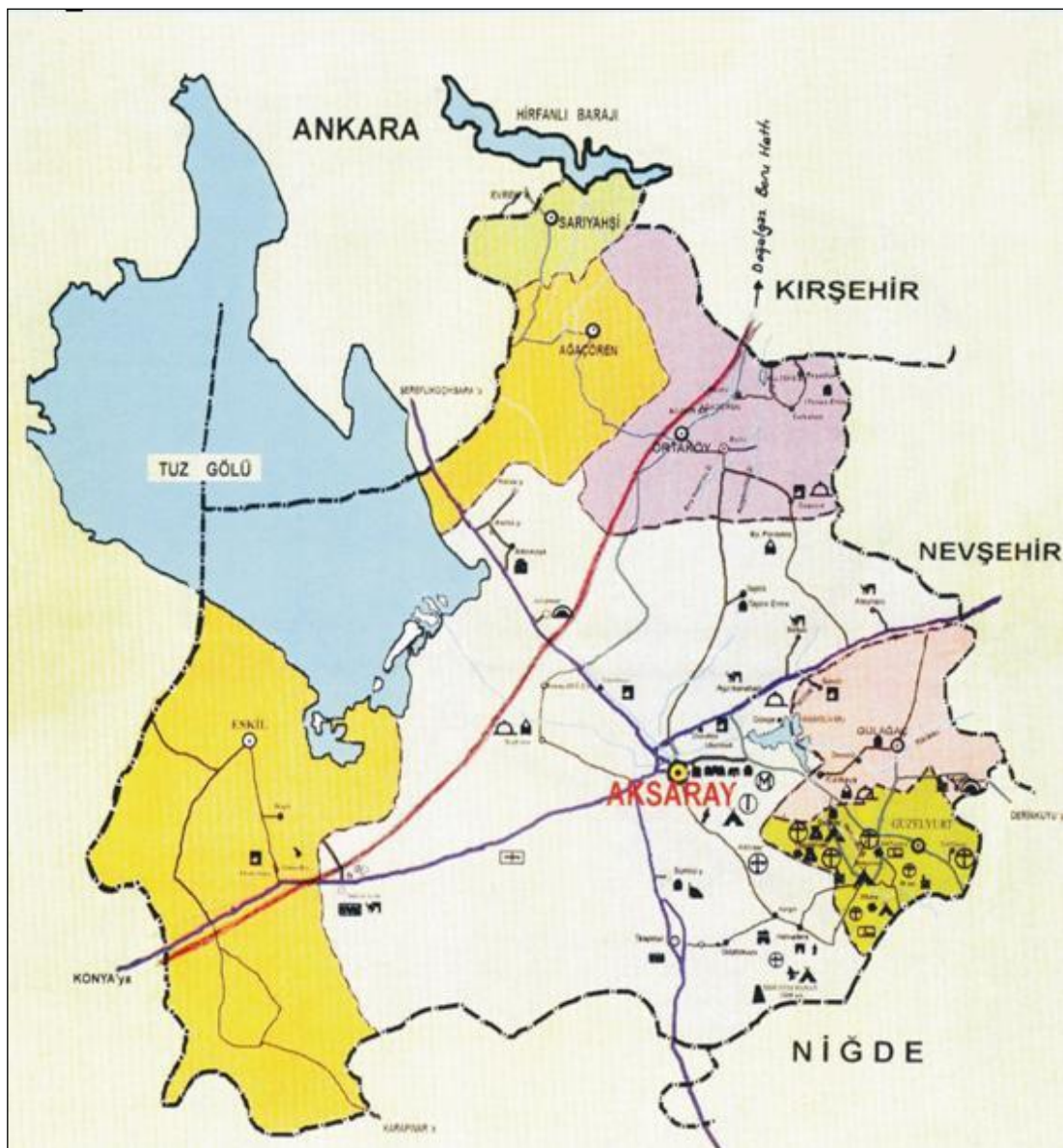
Hititler Asur Ticaret Kolonileri, Frigyalılar, Lidyalılar, Medler, Persler, Kapadokyalılar ve Romalılar Aksaray ve çevresinde hükümranlık sürdüren önemli devletler olarak karşımıza çıkarlar.

Kapadokya Krallığı zamanında “Garsaurua” denilen şehir Archalaus’un Kapadokya Kralı olmasından dolayı buraya özel bir önem vermesi ve yeniden imar ettirmesi sonucu Türkler tarafından Archalaus’un adıyla “Arçhalis” veya “Colonia Archalais” olarak anılmıştır.

Türklerin Anadolu’yu fethiyle birlikte Melik Danişmend Ahmet Gazi, bütün Kapadokya ile birlikte Aksaray’ı da ele geçirmiş ve Aksaray Anadolu Selçuklu Devletinin kurulmasıyla bu devletin önemli merkezleri arasına girmiştir. 1470 yılında Fatih Sultan Mehmet Han kumandanlarından İshak Paşa tarafından Osmanlı hakimiyeti altına alınmıştır. İshak Paşa, Fatih Sultan Mehmet Han emriyle halkın bir bölümünü İstanbul’un bugün de Aksaray adıyla anılan semtine naklettirmiştir.

1920 yılında Aksaray vilayet olmuştur. 1933 yılına kadar 13 yıl vilayetlik yaptıktan sonra vilayetliği lağvedilmiştir. 20.3.1933 tarihinde 2197 sayılı kanunun 3. maddesi ile Niğde’ye ilçe olarak bağlanmıştır. 1989 yılının 15 Haziran gününe kadar 56 yıl kaza olarak kalmış olan Aksaray, bu tarihte eski hakkı iade edilmek suretiyle tekrar vilayet olmuştur.

Aksaray ili Orta Anadolu’nun ortasında İç Anadolu Bölgesinin Konya Bölümü’nde 33-35° doğu meridyenleri 38-39° kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. İlin kuzeyinde Kırşehir, Ankara, doğusunda Nevşehir, güney doğusunda Niğde, batısında Konya, kuzey batısında Tuz Gölü yer almaktadır. İlin yüzölçümü 7.991 km² dir.

Harita 1.1. Aksaray İl Haritası.

Harita 1.2. Aksaray Merkez İlçe Haritası.

Araştırma sahasının ekonomik özellikleri itibariyle tarım sektörü ön plandadır. Tarım faaliyetinde, şekerpancarı ziraati ile büyükbaş hayvancılık önemli geçim şeklini oluşturur.

Araştırma sahasında, modern sanayi kuruluşlarının sayısı artmış ve ulaşım koşulları dikkate alınan E – 90 karayolu boyunca toplanmıştır. Ayrıca, faaliyete geçen organize sanayi, Aksaray’ın kalkınmada öncelikli il statüsünde olmasından dolayı,

ortaya çıkan olanaklardan faydalanmak isteyen girişimler nedeniyle hızla gelişmektedir.

2012 yılı TÜİK verilerine göre nüfusu 379.915 tir. Bu nüfusun 236.177'si ilçe ve il merkezinde yaşarken, 143.738'i de köy ve kasabalarda yaşamaktadır. Merkez ilçeye beraber 7 İlçe, 48 belediye ve 152 köyü vardır. Nüfus dağılımında Aksaray kent nüfusun fazla olmasına rağmen kırsal nüfusun azlığı, Aksaray kentine doğru gerçekleşen göç olayının işaretidir. 2011 yılında 15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun yaklaşık olarak işgücüne katılma oranı % 46,4 iken işsizlik oranı % 8 dir. İstihdam edilenlerin % 46,2'si hizmetler, % 35,8 'i tarım istihdam edilmektedir. sanayi sektöründeki istihdam ise % 18 ile tarımdan sonra gelmektedir.

Aksaray Kentinin kuruluş yeri Ulurmak Akarsu boyları olup, son yıllarda yerleşme alanlarının gittikçe genişlediği Aksaray'ın halen 48 mahallesi bulunmaktadır. Kentin, 1989 yılında il statüsüne çıkartılması yerleşme şekillerini ve ekonomik olarak gelişmesini hızlandırmıştır.

Araştırma sahasının ülkemizin nispeten doğu ve batı ve kuzey-güney yönlü illerine yönelik uzanan karayollarının kavşağında olması, dinlenme ve petrol tesislerinin sayılarını artırarak, nüfusun istihdamı için önemli bir sektör ortaya çıkmıştır.

Aksaray kenti ve kırsal yerleşmelerdeki konutların inşaat şekli itibariyle genelde, depreme dayanıklı konutlar değildir. Bu durumun oluşmasında, binanın temel özellikleri, kolon sayı ve inşaat malzemesi oranı ile kat sayılarının fazlalığı, olası bir depremde risk oranını artırmaktadır.

1.2. Tezin Amacı

Bu çalışmanın amacı Aksaray kentinde çevre ve insan arasındaki ilişkileri incelemek, yerleşmeyi gelişim süreci içerisinde değerlendirmek ve Aksaray'ın gelecekteki durumu hakkında bazı öngörülerde bulunmaktır. Ayrıca Aksaray'da yaşanan kentleşme sürecinde etkili olan doğal ve beşeri dinamikleri, birbirleri ile olan ilişkilerini, sonuçlarını ve mekan organizasyonu üzerindeki etkilerini tarihsel bir süreç içinde ortaya koymak araştırmanın temel amacını oluşturmaktadır.

1.3. Tezin Önemi

Beşeri coğrafya çalışmalarında yerleşmeler, özellikle de dünya nüfusunun büyük bir kısmını barındıran kentler, önemli bir yere sahiptir. Bu yerleşmeler ise kent coğrafyası adı altında, coğrafya ilminin dağılışı, bağlantı ve sebep-sonuç ilkelerine bağlı olarak analiz edilmeye çalışılır. başka bir deyişle kentlerin kuruluş yeri, gelişim evreleri, kentsel fonksiyonları, çevresindeki diğer kır ve kent yerleşmeleriyle etkileşimi ile bunların etki sahası incelenir. Bu bağlamda kentlerin planlanması sorunlarının coğrafi esasları ele alınır. Bu bağlamda yapılan çalışma ile kentin bu günkü durumu ve mevcut kentsel sorunlar ortaya konarak çözüm önerileri sunulmaya çalışılırken aynı zamanda, yakın orta ve uzun vadede Aksaray Kenti için kentsel projeksiyonların en doğru olanının hangisi olacağı konusunda önerilerde bulunmaktadır.

1.4. Literatür Taraması

Araştırma konusuyla ilgili çalışmaları saptayabilmek amacıyla yayın taraması yapılmıştır. Taramalar basılı ve yazılı kaynaklardan yapılmıştır. Türkiye’de konuyla ilgili yayımlanmış kaynakları tespit etmek amacıyla Türkiye Bibliyografyası taramıştır.

Tarama yapılan elektronik kaynaklar ise Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Yayın ve Dokümantasyon Dairesi Ulusal Tez Merkezi’dir.

Araştırma sahası ile ilgili olarak daha önce yapılan çalışmalar arasında en çok dikkate değer olanlara bakacak olursak ;

Konyalı (1970) Aksaray’ın geçmişi hakkında en çok bilgi edindiğimiz kaynak, İbrahim Hakkı Konyalı tarafından kaleme alınan “Abideler ve Kitabeleri ile Aksaray Tarihi” isimli eserdir. Aksaray Tarihi üzerine yapılan en kapsamlı çalışma olan bu eserde yazar 1969-1970 yılları arasında araştırma sahasını gezerek ve eski kayıtlardan da faydalanarak bu eseri meydana getirmiştir.

Arıbaş (2002) hazırlamış olduğu “Aksaray Ovası’nın Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası” isimli doktora tezinde Aksaray Ovasını bir bütün olarak incelemiş ve ova üzerinde kurulmuş olan Aksaray Kenti’nin gerek doğal çevre özelliklerini, gerekse beşeri ve ekonomik özelliklerini detaylı bir şekilde açıklamıştır.

BÖLÜM II

METOD VE YÖNTEM

2.1. Materyal ve Yöntem

Bu araştırmada, Aksaray Kenti'nin beşeri ve ekonomik yapısını oluşturan faktörler, bu faktörlerin birbirlerini etkileme süreci ve doğal çevrenin beşeri hareketler ile değişimini incelemek amaçlanmıştır. Bu çalışmada, nüfusun yerleşmesi sahaların fiziki coğrafya özellikleri, ekonomik anlamda geçim kaynakların durumu ve doğal kaynakların değerlendirilme özellikleri ile ortaya çıkan sorun ve kazançların nüfus üzerindeki etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmanın metodu analiz, gözlem, sentez ve değerlendirmeden oluşmaktadır.

Belirlenen amaçlar doğrultusunda, konu ile ilgili literatür araştırma ve değerlendirme çalışmasına başlamıştır. Ancak içerikle ilgili doküman azığı noktasında yaşanan sıkıntı coğrafi yaklaşımlarla ilgili karşılaştırma olanaklarımızı minimize edeceği düşünölmektedir. Bu çalışmada coğrafi araştırmaların temel metotlarından biri olan yerinde gözlem metodu sıkça kullanılmaya çalışılacaktır. Yine mülakat metodu da kullanılacaktır. Araştırmada belirlenen amaçlara ulaşmak adına kullandığımız araştırma tekniklerinden biri de Aksaray'da bulunan kamu kuruluşlarının tamamına yakınının yerinde ziyaret edilmesi ve kurum amirleri ile görüşmeler yaparak, yapılan çalışmaya katkı sağlayacak olan, kamu kuruluşların yayınladığı dokümanter verilerden yararlanılmasıdır. Mahalle bazında yapılan araştırmalar sırasında dokümanter yollarla elde edilemeyen bilgilere ulaşmak amacıyla mahalle muhtarlarıyla ve ticarethane sahipleriyle de görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmamız kapsamında kullandığımız verilerin başında çeşitli kurumlardan elde ettiğimiz istatistikler gelmektedir. Bu istatistiklerin başında ise Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) elde ettiğimiz nüfus ve hane halkı istatistikleri gelmektedir. Diğer taraftan araştırma için, aşağıda sıralanan ve kent merkezinde bulunan kurumların bilgisine başvurulmuştur.

- Aksaray Belediyesi
- Türkiye İstatistik Kurumu
- Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
- Aksaray Meteoroloji İşleri Müdürlüğü

- Aksaray Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü
- Aksaray İl Sağlık Müdürlüğü
- Aksaray İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- Aksaray İl Emniyet Müdürlüğü
- Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü

Ayrıca çalışma alanı ve konusuyla ilgili çeşitli kurum, kuruluş ve araştırmacıların yapmış oldukları araştırma, faaliyet raporları, projeler, raporlar ve tezler ile konuyla ilgili internet sitelerinden yararlanmıştır. Çalışmada araştırma alanına ait ve yerinde yapılan görsel incelemeler sonucunda elde edilen güncel fotoğraflara da yer verilmiştir.

Gerekli arazi etütleri tamamlanıp, dokümanter veriler bu yollarla sağlandıktan sonra, coğrafya ilminin temel düşünce ilkeleri olan, nedensellik, dağılış ve sebep-sonuç ilişkileri ile açıklama tekniklerine (kompoze etme, dağılım haritalar, tablo ve grafikler hazırlama vb. gibi) bağlı kalınarak yazım aşaması gerçekleştirilmiştir.

Dört bölümden oluşan bu çalışmanın birinci bölümünde konuya genel bir giriş yapılarak araştırma sahasının konumu, sınırları ve başlıca özellikleri, yapılan çalışmanın amacı, önemi ve literatür taraması ile ilgili bilgiler verildikten sonra ikinci bölümünde yapılan çalışmanın yöntemi hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise araştırma sahasının doğal çevre özellikleri olan jeomorfolojik özellikler, iklim özellikleri, hidrografik özellikleri, toprak özellikleri, ve bitki örtüsü özellikleri ortaya konurken bu özelliklerin kentin kuruluşu, gelişimi, mekansal ve toplumsal boyutlarıyla etkileri ortaya konmaya çalışılmıştır. Aynı bölüm içerisinde, beşeri özelliklerden olan nüfus özellikleri, yerleşme özellikleri ve özellikle Aksaray'ın kuruluşundan itibaren bir kent olarak gerek mekansal gerekse kentsel fonksiyonlar ve kentsel kimlik anlamında geçirdiği süreç, belirli dönemler itibarıyla ayrıntılı biçimde açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın dördüncü bölümünde sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

BÖLÜM III BULGULAR

3.1. Doğal Çevre Özellikleri

3.1.1. Jeomorfolojik Özellikler

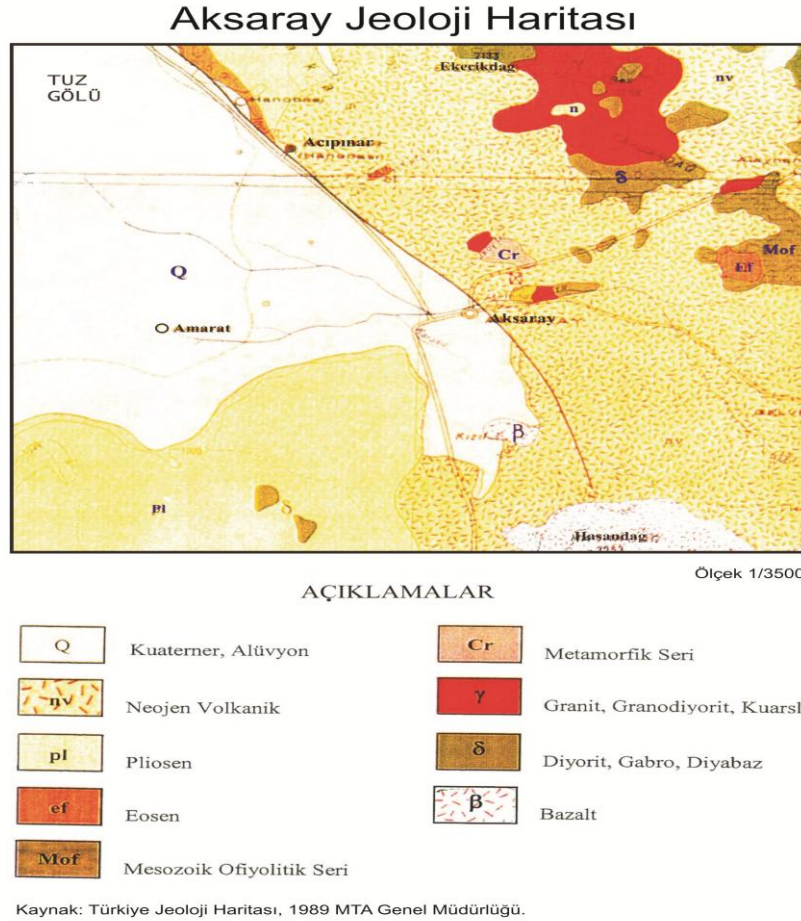
Aksaray Kenti Aksaray Ovası üzerinde konuşlanmış olup rakımı 900 ile 1100 arasında değişmektedir. Ovası genel topoğrafik yapısı genellikle arızalı, doğudan Hasandağı, kuzey doğudan Tavşan ve Ekecik Dağları ile kuzeyde Tuz Gölü, batıda Boz Dağı ve Balık Dağı ile Güneyden Karaca Dağı silsilesi sınırlar.

Aksaray İli İç Anadolu bölgesinde göller hariç 7.991 km² alana sahiptir. İlde karasal iklim hüküm sürdüğünden Türkiye ortalamasının altında yağış almaktadır. Melendiz Çayı ve Karasu haricinde akarsu ve nehir yoktur. Doğal bitki örtüsü az olduğundan insan eliyle yetiştirilen bahçeler önem kazanmıştır.

Aksaray İl sınırları içerisinde mağmatik, metomorfik sedimentler ve karasal kökenli kayalar mevcut olup bunlar metomorfik kayaçlar, plütonik kayaçlar, sedimentler kayaçlar, volkanik kayaçlar, gölsel ve volkanosedimenter kayaçlar, güncel oluşuklar, allokton ofiyolit karmaşığdır.

Bölgenin en yüksek rakımı 3268 metre, en düşük rakımı ise 905 metredir. Ovanın doğu ve kuzeydoğu kısımlarında arızalı bir arazi durumu mevcuttur. Sahanın merkezi kısmı ise düzlükler halindedir. İkinci zamanın uzun süren durgunluk dönemini takip eden üçüncü zaman birçok orojenik, volkanik hareketlerin olduğu dünyanın fiziki ve biyoloji görünümünün bugüne süratle yaklaştığı zamandır. Bu zamanda Alp-Himalaya sistemine giren genç dağlar oluşurken, Türkiye de bu hareketlerden etkilenerek kuzeyde Karadeniz Dağları oluşmuş, İç Anadolu fazla etkilenmemiş ve sadece bazı kıvrımlar ve volkanik hareketler meydana gelmiştir. Aksaray, İç Anadolu Bölgesinin güney doğusunda, Orta Kızılırmak platosunun devamını teşkil eden ve tersiyerde oluşmuş kalkerli volkan tüflerinin meydana getirdiği arazi ile Tuz Gölü havzasının devamı olan ova üzerine kurulmuştur. Güneyde ve doğuda tersiyerde oluşmuş volkanik arazi geniş yer tutar. Volkanik dağların en önemlileri Hasandağı ile Melendiz Dağlarıdır. İl merkezinin kuruluş alanı ise orta Kızılırmak platosunun Tuzgölü havzasından ayrıldığı fay basamağının güneyidir. Bu fay basamağı Melendiz Dağlarından gelen ve Tuz Gölüne ulaşan Ulurmağın biriktirdiği alüvyonlarla, doğusunu çevreleyen platolardan taşınan

alüvyonların oluşturduğu birikinti konisi üzerindedir. Aksaray kent merkezi kuaterner gösel depolardan oluşmakta ve Hamidiye Alaca çevresinde neojen kireçtaşları başlamaktadır. Arazinin güneyinde pliosen yaşlı gösel depolar mevcuttur (Obruk Platosu).

Harita 3.1. Aksaray Jeoloji Haritası.

Aksaray il merkezi doğusundaki tepelik sahalara ile Akhisar köyü çevresinde, yer yer volkanik örtüler ile kesintiye uğramış olan Oligosen yaşlı formasyonlar gözlenir. Karasal konglomera ve kumtaşı ile temsil eden Oligosen yaşlı kayalar içerisinde ince kiltası ve jips seviye mercekleri de yer almaktadır (Ayhan ve Papak, 1988: 23).

3.1.1.1 Dağlar

Aksaray İli sınırları içerisinde önemli dağlar vardır. Bunlardan en önemlisi sönmüş volkanik bir dağ olan Melendiz dağları silsilesi içinde yer alan Hasandağı'dır (Fotoğraf 3.1) (yüksekliği 3268 m). Hasandağı'nın yanında Küçük Hasandağı (yükseklik 3069 m) , Ekecik Dağı (yükseklik 2137 m) önemli dağlardır.

Fotoğraf 3.1. Aksaray Hasan Dağı (Rakım 3268m), (2012).

3.1.1.2 Vadiler

Aksaray Kenti'nde vadiler genel olarak doğudaki platoluk sahadan, batıya yönelen akarsuların, tektonik hareketlerine bağlı olarak yataklarını derinleştirilmesi sonucu oluşmuştur. Ulurmak'ın oluşturduğu geniş tabanlı vadi içerisindeki Kalanlar mahallesinde 4 tane taraça bulunmaktadır. Ulurmak epijenik tarzda gömülme gerçekleştirerek, yatağını genişletmeden gömülme sergilediği için, Kalanlar mahallesindeki vadide iki yamaç arası 450-500 m'dir. Nispeten hızlı gömülmenin işareti olarak da vadi yamaçları oldukça dikdir. Bunun dışındaki vadiler küçük "v" profilli vadilerden ibaret olup kent merkezi civarında başkaca vadi yoktur.

3.1.1.3. Ovalar

Aksaray'ın orta kesimleri kuzeyi, güneyi tamamen ovalık sahadır. Güneyde Obruk Platosu'nun uzantısı ve Aksaray Ovası bulunur. Aksaray Ovasının pürüzsüz yapısı, kent merkezinin de üzerinde bulunduğu büyük bir birikinti konisi tarafından bozularak hafif kubbemsi bir görünüm kazanır (Fotoğraf 3.2.).

Fotoğraf 3.2. Aksaray Kılıçaslan Tepesinden Aksaray Ovasının Görünüşü, (2013).

3.1.2. İklim Özellikleri

Aksaray İli orta iklim kuşağında olup, soğuk, kara iklim tipine sahiptir. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuktur. Yağışlar genellikle ilkbahar ve kış aylarında görülmektedir. Yaz-kış ve gece-gündüz sıcaklık farkları çok fazladır.

İklim özellikleri, insan hayatını etkilemede ki çeşitliliği ile diğer doğal çevre faktörlerinden farklılaşır. Bu farklılaşma; yöresel gastronomik değişimden, meskenlerin yapım tarzına, tarımsal ürün deseninden sanayileşmeye kadar, insan hayatındaki çok yönlü kontrolün, iklim elemanlarının etkisinde olduğu gözlenir. Aksaray ovasının beşerî ve ekonomik faaliyetlerinin kompozisyonu da iklime bağlı, doğrudan ve dolaylı etkileşimin belirgin özelliklerinin görülmesi bakımından dikkat çekicidir.

Aksaray'ın iklim özellikleri, Aksaray Meteoroloji istasyonunun verileri ile açıklanmaya çalışılacaktır. İstasyon, 1993 yılında yağış rasatları yapmaya başlamıştır. 965 m yükseltide yer alan rasat istasyonu 1998 tarihine kadar Taşpazar Mahallesi, Makas mevkiinde hizmet vermiş, bu tarihten sonra da 1 km. Kuzeybatı'daki Sanayi mahallesine taşınmıştır. İstasyonda 2000 yılından itibaren sinoptik gözlemlerde yapılmaktadır.

İklim elemanlarını tek tek incelemeden önce, yöre ikliminin şekillenmesinde önemli rol oynayan, planetör ve coğrafi faktörleri izah etmek gerekir düşüncesindeyiz (Arıbaş, 2002: 28).

Bilindiği gibi, herhangi bir yerde iklim unsurlarının yıl içindeki değişimlerini ve iklim olaylarının karşılıklı ilişkilerin Jenetik-dinamik faktörler düzenler ve yönetir. Bu faktörler iklim olaylarının karşılıklı ilişkilerini düzenleyen planetör faktörler ve bunların bağlı olduğu esasları yerel değişikliğe uğratan fizikî coğrafya faktörleri olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Yine bilindiği gibi, yeryüzünde iklim şartlarını ana çizgileri tayin eden olayların başlıca etkeni, yeryüzüne ulaşan güneş enerjisidir ve bunun miktarı güneşleme süresine, güneş ışınlarının geliş açısına ve esas planetör faktör durumunda olan hava kütlelerinin yıllık hareketlerine bağlıdır (Koçman, 1989: 45-46).

3.1.2.1 Doğal Etmenler

3.1.2.1.1. Sıcaklık

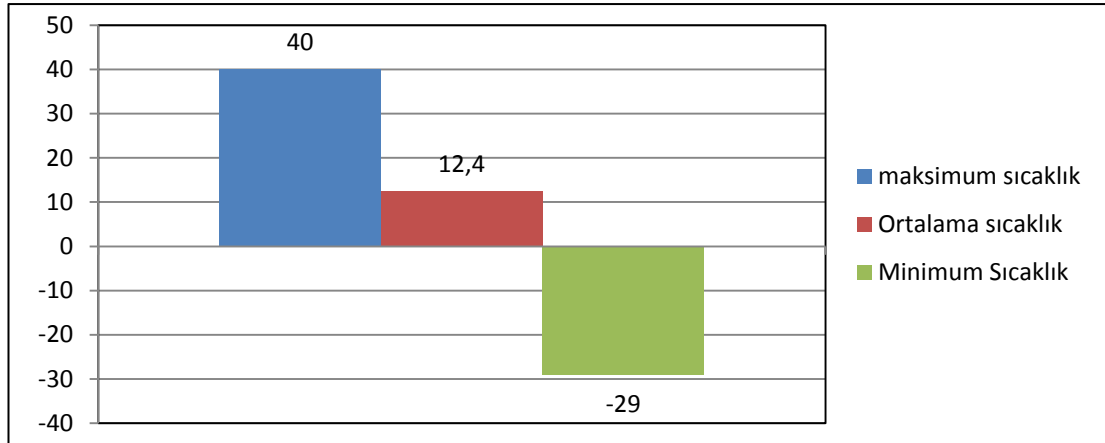
Aksaray meteoroloji istasyonununun 1980-2012 Yılları arasındaki rasat sonuçlarına göre yıllık ortalama sıcaklık 12,03 °C'dir. Yıllık sıcaklık dalgalanmaları, havzanın karasal iklimini karakterize eder.

Aksaray Kenti'nin sıcaklık değerleri mevsimlik ortalamalar içerisinde değerlendirildiğinde; Kış mevsimi serin (0-10 °C) ilkbahar ve sonbahar ılıman (10-20 °C), yaz mevsimi ise sıcak (20°C ve üstü) özellikler gösterir.

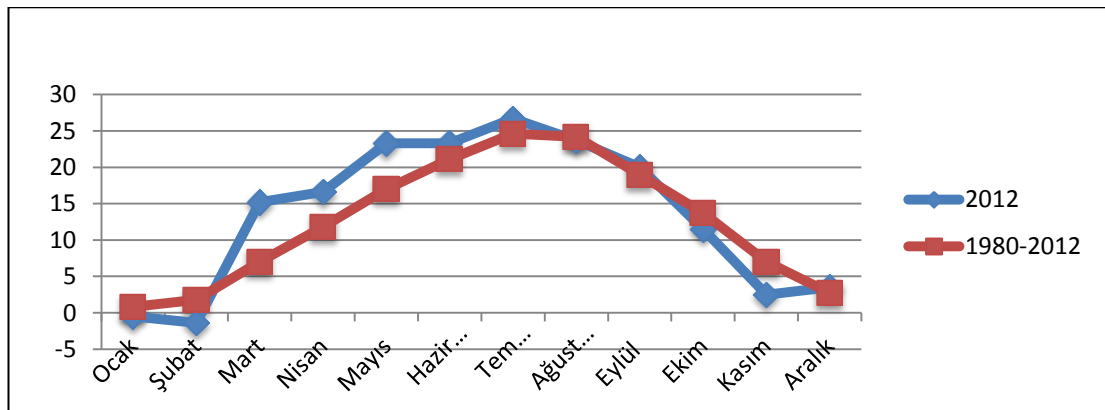
Sıcaklığın yıl içindeki seyri incelendiğinde; Yaz mevsiminde, araştırma sahası tropikal hava kütlelerinin hakimiyeti altındadır. Türkiye'nin güney ve güneydoğu doğusundan sokulan ve Basra termik basınç alanının genişlemesi ile hava çok kuru ve durağandır. Kış mevsiminde sahayı etkileyen polar hava kütlesi kuzeye çekilmiştir (Erinç, 1969:276). Ocak ayı Aksaray'da 0.7 °C'lik ortalama sıcaklık değeri, Şubat ayında yaklaşık 1.7 °C 'ye ulaşırken, Mart ayından itibaren ortalamalarda hızlı bir yükselme görülür. Buna göre; Mart ayında 6°C, Nisan'da 11.4°C ve Mayıs'ta 15.9 °C sıcaklık ortalamaları oluşur. Yaz mevsimi sıcaklık yüksek ortalamalar gösterir. Haziran'da 19.7 °C, Temmuz'da ise 23.2 °C'lik en yüksek sıcaklık ortalama değerlerinin gerçekleşmesi, altı ay süre ile sıcaklık değerlerinin yükseldiğini göstermektedir. 1980-2012 yılları arasındaki en düşük sıcaklık -29.0 °C ile 1991 yılında ölçülmüştür. Yine grafiklere bakarak Aksaray Kentinde 1980-2012 yılları arasında ölçülen en yüksek sıcaklığın 2000 yılında ölçülen +40°C olduğunu söyleyebiliriz (Tablo3.1). Böylece 69 °C'lik amplitüd, hem maksimum ve minimum sıcaklıkların olma ihtimalini gösterdiği gibi, hem de karasallığın ortaya çıkması açısından önemlidir (Arıbaş, 2002: 34). (Grafik 3.1, 3.2). 1980-2012 yılları arasında ortalama sıcaklık 12,14°C'dir. Karasallık, yükselti farkı ile denizden uzaklaşmanın sonuçlarından biri de düşük sıcaklık değerlerinin ve ihtimalinin yüksek olmasıdır. Aksaray karasal iklim şartları içerisinde düşük sıcaklık değerlerinin görüldüğü bir istasyondur. Buna göre, yıllık ortalama sıcaklık en düşük 10,1 °C ile 1992 yılında ölçülmüştür. En yüksek ortalama sıcaklık ise 2010 yılında 14,9 °C olarak ölçülmüştür. Dolayısı ile 1980 ve 2012 yılları arasında yıllık ortalama en yüksek sıcaklıklar ile en düşük ortalama sıcaklıklar arasında 4,8 °C'lik bir fark oluşmuştur (Tablo 3.3).

Don olayı yeryüzündeki ve toprak içindeki suyun donması ile başlar. Donma, yeni dökülmüş beton inşaata çökme, yollarda yol dibinin gevşemesi tehlikeleri yaratır. Fakat don olayının en büyük zararı bitkiler üzerindedir. Fazla soğuklarda donan toprakta tohum ölür, bitki kökleri zarara uğrar, bitkinin dalları gövdesi veya çiçekleri ile meyvesi donduğu zaman ise çoğunlukla bitki bir daha canlanmaz. Bu durum, bazı bitkilerin yetişmesini engellediği gibi, çiçek meyvelerine de zararlar verir (Erol, 1991: 64).

Aksaray’da yılın 9 ayında don olayları cereyan eder. Kış mevsiminde şiddeti bir hayli artan don olayının en fazla görüldüğü ay Ocaktır. Don olayı İlkbahar’da da devam ederek, Mart’ta hatta bazı yıllarda Nisan ve Mayıs aylarında da görülerek tarım ürünlerini de olumsuz etki gösterir. Don olayının Sonbaharda Ekim ayından itibaren görülmeye başlaması Aksaray Kenti’nin yükseltisi ve denizden uzak olmasından kaynaklanmaktadır.

Grafik 3.1. 1980-2012 Yılları Arasında Maksimum, Minimum Sıcaklık Değerleri.

Grafik 3.2. 2012 Yılı ve 1980-2012 Yılları Arasındaki Aylık Ortalama Sıcaklık Değerleri

Tablo 3.1. Aksaray Kenti'nin Aylara Göre Asgari Sıcaklıkları (°C) (1980-2012).

YILLAR	A Y L A R												YILLIK MİN
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	-18,0	-13,4	-11,0	-1,0	2,1	6,3	10,7	8,7	3,8	-0,8	-9,3	-8,6	-18,0
1981	-10,0	-10,4	-2,3	4,8	0,3	7,4	11,8	7,2	5,3	2,5	-10,4	-4,0	-10,4
1982	-12,0	-13,0	-9,4	-1,0	4,8	7,5	7,0	8,9	6,3	-0,9	-7,8	-11,2	-13,0
1983	-19,0	-15,6	-11,6	-1,6	2,3	8,0	8,6	8,0	3,8	-0,9	-2,6	-8,6	-19,0
1984	-4,4	-4,6	-4,8	-2,5	3,6	6,2	11,4	5,9	3,3	-5,2	-5,7	-13,5	-13,5
1985	-10,6	-19,4	-18,4	0,4	1,2	5,4	8,9	10,3	3,2	-2,0	-1,5	-9,8	-19,4
1986	-8,0	-6,5	-4,9	0,8	1,1	8,0	7,8	13,8	7,5	-1,3	-6,9	-9,6	-9,6
1987	-13,2	-8,2	-19,0	-2,6	4,1	8,0	10,2	7,0	3,0	-1,6	-3,8	-14,5	-19,0
1988	-10,1	-8,6	-9,5	0,0	2,2	7,7	12,9	8,0	6,2	1,2	-11,4	-10,1	-11,4
1989	-17,2	-17,6	-5,5	2,0	5,2	8,2	11,7	12,7	5,8	-0,7	-7,2	-12,2	-17,6
1990	-8,8	-3,4	-0,2	5,5	8,4	12,3	16,9	15,0	9,8	6,2	3,7	-0,1	-8,8
1991	-11,0	-29,0	-6,0	0,7	3,3	7,1	13,0	12,8	5,0	-3,4	-2,4	-10,3	-29,0
1992	-15,5	-22,1	-10,4	-1,2	3,6	7,8	10,0	10,6	1,6	-1,0	-8,4	-14,4	-22,1
1993	-17,4	-13,9	-5,1	-2,4	5,1	6,7	9,9	12,7	3,3	-0,3	-9,0	-12,2	-17,4
1994	-6,1	-9,0	-4,3	0,0	1,7	7,2	13,4	10,5	10,0	2,6	-8,5	-10,0	-10,0
1995	-13,5	-6,0	-5,1	-2,4	3,4	10,2	12,2	11,9	4,4	-1,0	-14,0	-14,6	-14,6
1996	-9,8	-9,2	-2,6	-1,0	8,2	8,5	12,4	13,0	5,5	-2,1	-3,6	-1,3	-9,8
1997	-9,7	-18,7	-9,0	-7,5	5,0	3,5	13,7	10,5	4,4	1,0	-3,5	-10,2	-18,7
1998	-12,0	-13,2	-9,2	-0,9	7,8	9,9	10,2	11,1	7,6	0,0	-1,2	-6,2	-13,2
1999	-7,2	-6,3	-6,3	1,7	3,8	9,0	14,2	8,0	6,7	1,4	-7,3	-7,4	-7,4
2000	-16,0	-12,0	-9,3	-2,0	4,7	2,9	13,4	7,0	4,6	-0,2	-4,0	-9,1	-16,0
2001	-7,6	-13,8	-1,6	0,7	4,9	9,6	12,2	11,7	3,7	-2,3	-8,8	-11,2	-13,8
2002	-18,4	-8,2	-2,5	-1,4	4,5	6,8	10,2	11,9	4,4	-3,5	-3,0	-20,3	-20,3
2003	-4,4	-12,0	-12,5	-2,0	6,3	9,8	11,9	13,0	3,8	-3,9	-2,7	-7,5	-12,5
2004	-15,8	-18,2	-7,1	-4,0	4,2	9,3	12,0	9,9	6,0	4,2	-11,8	-11,0	-18,2
2005	-9,6	-12,6	-6,9	-2,0	1,6	9,8	11,8	14,2	6,0	-1,0	-4,2	-13,0	-13,0
2006	-18,6	-14,2	-5,5	-1,2	3,9	7,0	9,8	13,6	7,2	5,4	-9,0	-11,8	-18,6
2007	-12,4	-11,1	-3,8	-1,6	7,4	10,0	11,0	12,4	7,0	0,2	-4,4	-9,6	-12,4
2008	-13,0	-14,7	-3,0	0,0	3,0	10,0	13,0	15,0	9,7	1,8	-3,8	-18,6	-18,6
2009	-19,2	-5,0	-4,6	-1,0	3,7	11,0	14,0	10,8	4,1	4,3	-3,0	-4,0	-19,2
2010	-10,6	-9,8	-5,0	-2,0	5,7	10,2	13,6	14,8	9,0	1,6	0,0	-3,0	-10,6
2011	-4,5	-13,5	-5,8	-0,5	2,0	10,5	12,3	12,6	5,4	-3,8	-10,2	-8,1	-13,5
2012	-18,9	-20,4	0,9	7,3	8,5	11,9							
Minimum 1980-2012	-19,2	-29,0	-19,0	-7,5	0,3	2,9	7,0	5,9	1,6	-5,2	-14,0	-20,3	-29,0
Minimum 1991-2012	-19,2	-29,0	-12,5	-7,5	1,6	2,9	9,8	7,0	1,6	-3,9	-14,0	-20,3	-29,0

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

Tablo 3.2. Aksaray Kenti'nin Ay İçerisindeki Azami Sıcaklıkları, (1980-2012) , (°C).

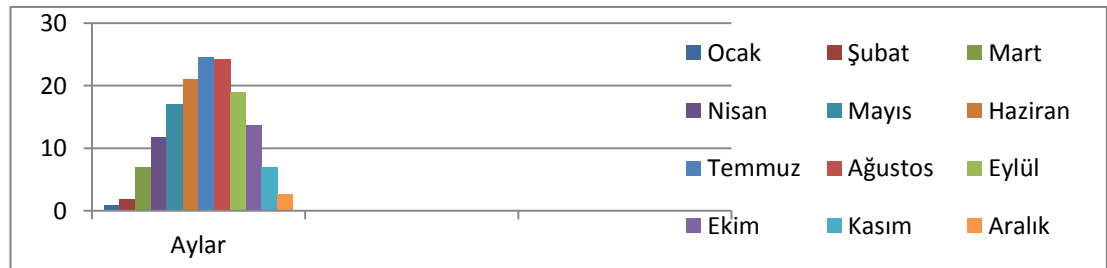
YILLAR	A Y L A R												YILLIK MAX
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	12,4	10,7	21,5	23,7	32,3	35,6	37,8	34,0	32,3	28,0	19,7	20,0	37,8
1981	13,1	14,4	24,0	26,0	27,8	32,3	35,0	32,7	32,3	30,1	19,2	15,8	35,0
1982	14,7	15,2	19,4	25,1	26,7	34,9	32,8	32,2	30,4	27,7	21,0	17,8	34,9
1983	9,0	18,2	23,2	26,3	26,5	33,0	34,2	34,8	32,1	27,2	19,1	15,8	34,8
1984	13,2	15,9	19,8	23,6	29,2	34,6	35,8	30,0	33,2	29,1	19,8	9,0	35,8
1985	14,6	14,9	21,0	28,1	28,7	32,8	32,2	36,2	30,6	27,3	20,6	17,2	36,2
1986	13,8	16,3	22,8	26,9	23,7	29,8	36,2	36,6	32,8	25,8	17,0	16,0	36,6
1987	14,2	19,8	19,4	23,3	31,6	30,4	36,8	38,4	32,4	30,5	19,6	16,5	38,4
1988	15,3	13,6	18,5	24,1	32,7	30,8	33,1	35,1	32,4	27,2	17,7	16,4	35,1
1989	6,3	20,1	21,1	29,5	31,4	34,5	36,1	34,7	33,5	28,7	22,7	14,6	36,1
1990	0,3	4,3	14,7	17,8	21,0	26,8	31,7	29,8	26,8	21,3	17,1	9,2	31,7
1991	12,6	12,4	24,6	26,7	28,6	35,2	37,3	37,0	32,0	30,0	18,8	12,0	37,3
1992	6,3	10,7	22,7	27,0	22,7	32,0	33,8	35,8	35,2	29,4	23,5	12,2	35,8
1993	11,2	15,4	23,3	27,6	30,5	34,9	37,7	35,4	33,6	30,0	23,3	16,3	37,7
1994	14,0	13,4	22,4	29,1	33,4	34,3	35,0	37,5	36,5	31,2	21,7	13,0	37,5
1995	16,2	18,8	19,9	25,2	33,8	35,0	32,4	36,1	33,8	26,5	20,8	16,2	36,1
1996	15,6	21,6	17,5	25,6	31,6	35,8	37,6	36,5	34,0	26,0	20,4	20,6	37,6
1997	15,3	15,0	16,6	29,2	30,3	35,0	36,0	33,7	28,9	29,2	21,1	15,4	36,0
1998	12,6	15,0	19,8	30,5	31,0	34,1	37,8	35,4	31,8	30,6	20,2	14,4	37,8
1999	16,0	16,3	19,8	27,0	30,0	33,0	37,4	37,3	31,4	32,8	20,9	17,5	37,4
2000	14,2	11,9	23,2	26,6	27	32,6	40	35,7	31,6	28,8	21,6	16,6	40,0
2001	17,4	18,4	26,8	28,4	30	34,6	37,3	36,4	31,8	29,8	21	14,4	37,3
2002	11,2	17,2	22,2	24	29,5	35,2	36,3	37,5	30,4	30,2	22,6	16,3	37,5
2003	16	15	16,2	30	29,6	32	36,2	34,9	34,8	30,4	23,4	15,3	36,2
2004	13	19,4	24,4	27,9	27,8	31,4	35,8	36	31,4	29	21,4	15,3	36,0
2005	16	17,4	19,9	28,4	32,4	32,2	37,4	35,7	29,1	25,1	23,3	21,1	37,4
2006	11,9	18	25	24,6	33,2	35	32,6	37,8	30,7	28,4	17,9	13,6	37,8
2007	16,9	15,6	25,0	22,2	31,0	35,0	37,4	38,0	34,0	28,5	21,4	13,7	38,0
2008	9,2	10,2	29,0	31,8	31,0	35,0	36,2	36,0	33,0	25,6	21,6	19,5	36,2
2009	14,0	18,2	23,0	24,0	30,4	32,2	32,8	33,0	30,0	28,4	22,8	15,4	33,0
2010	19,4	20,0	25,0	25,7	31,6	34,0	38,2	38,8	33,4	26,2	24,2	22,0	38,8
2011	13,1	15,3	21,2	21,3	26,8	31,3	36,5	36,6	30,0	28,5	15,7	18,3	36,6
2012	14,7	11,5		28,7	28,2	34,5	39,4	34,9					
2013													
Maximum 1980-2012	19,4	21,6	29,0	31,8	33,8	35,8	40,0	38,8	36,5	32,8	24,2	22,0	40,0
Maximum 1991-2012	19,4	21,6	29,0	31,8	33,8	35,8	40,0	38,8	36,5	32,8	24,2	22,0	40,0

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

Tablo 3.3. Aksaray Kenti'nde Aylara Göre Ortalama Sıcaklık Değerleri (°C) (1980-2012).

YILLAR	A Y L A R												YILLIK ORT.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	-1,6	0,5	5,5	10,7	15,5	20,4	24,5	22,4	16,4	12,7	7,2	3,8	11,5
1981	3,3	2,6	7,8	10,4	13,5	20,4	23,4	21,9	19,0	15,0	5,1	6,5	12,4
1982	2,0	0,8	4,3	11,8	15,9	19,2	20,6	21,4	19,3	12,2	4,4	2,5	11,2
1983	-3,7	0,4	5,3	11,7	16,1	19,1	22,4	20,4	17,6	10,6	8,3	2,8	10,9
1984	3,5	4,7	7,4	9,4	16,4	20,6	22,4	20,1	19,1	12,2	7,0	-3,9	11,6
1985	4,3	-2,5	3,0	12,1	17,3	20,2	21,6	24,0	17,3	9,7	8,5	1,9	11,5
1986	3,6	4,7	7,6	13,3	12,8	19,6	24,0	25,1	19,5	12,2	3,3	1,3	12,3
1987	2,8	4,7	-0,1	10,1	16,1	19,5	23,6	21,9	19,0	11,6	6,1	3,0	11,5
1988	1,3	3,3	4,9	11,5	16,0	19,3	23,8	22,4	17,8	11,8	3,5	3,3	11,6
1989	-5,9	-1,8	8,5	16,1	16,8	20,5	23,8	24,1	18,5	11,9	7,0	0,6	11,7
1990	-4,8	0,4	7,0	11,2	14,9	20,0	24,5	22,7	17,6	12,8	9,2	3,9	11,6
1991	-0,2	-2,7	7,6	11,8	14,8	21,3	24,9	24,1	18,6	14,2	7,0	0,0	11,8
1992	-4,5	-6,0	3,4	11,7	15,6	19,4	21,7	23,7	16,5	15,0	5,6	-1,1	10,1
1993	-3,9	0,0	5,9	11,6	15,3	19,8	22,9	23,5	18,8	14,1	4,0	3,4	11,3
1994	4,5	2,6	6,6	14,2	17,6	21,0	24,2	23,4	22,0	16,0	6,2	0,1	13,2
1995	2,9	4,8	7,3	9,8	17,8	21,7	22,0	24,1	19,2	11,5	3,9	2,0	12,3
1996	1,7	5,2	4,9	9,4	18,7	20,6	25,8	24,4	18,8	12,6	8,5	7,5	13,2
1997	2,6	0,3	3,5	7,9	17,9	20,6	23,9	21,6	16,1	13,5	7,0	3,9	11,6
1998	1,0	2,6	4,6	13,3	16,8	21,1	25,3	24,1	19,3	14,3	10,4	4,4	13,1
1999	3,7	4,0	7,0	12,1	17,0	19,7	25,0	24,3	19,2	13,9	7,4	5,7	13,3
2000	-3,6	1,3	4,5	13,9	15,4	19,8	26,0	23,2	18,4	12,2	8,3	2,4	11,8
2001	3,5	4,1	11,7	13,3	15,3	22,5	26,3	24,9	20,5	13,0	7,4	4,3	13,9
2002	-5,8	3,6	8,6	10,6	16,3	20,8	24,5	22,6	19,0	13,6	7,9	-2,0	11,6
2003	5,8	-0,8	3,0	10,7	18,7	21,8	23,4	24,1	18,2	14,8	7,5	2,8	12,5
2004	0,3	3,1	7,2	11,3	15,9	20,3	23,4	23,0	18,8	15,2	6,2	1,2	12,2
2005	3,3	2,9	6,8	11,5	16,5	20,5	25,3	25,1	18,3	11,1	6,7	3,2	12,6
2006	-1,5	2,3	7,9	12,6	16,6	22,3	23,5	26,7	18,7	14,5	5,1	0,2	12,4
2007	1,0	1,5	7,1	8,9	19,8	22,6	25,6	25,1	19,0	14,2	7,2	1,4	12,8
2008	-3,7	-2,6	10,3	14,6	15,3	22,3	25,1	27,1	21,2	14,0	9,5	1,3	12,9
2009	3,2	5,1	5,9	11,0	16,1	22,1	23,7	22,5	17,4	16,2	6,9	6,0	13,0
2010	4,6	6,8	9,1	12,2	17,6	21,5	26,6	27,3	21,7	13,2	11,2	7,1	14,9
2011	2,6	2,6	6,1	10,6	15,3	20,1	25,7	23,9	20,0	11,5	2,5	3,5	12,0
2012	-0,5	-1,4	15,2	16,6	23,3	23,3	26,7	23,7					10,6
Ortalama 1956-2000	0,7	1,7	6,5	11,8	16,5	20,7	24,1	23,6	18,8	13,2	6,8	2,6	12,2
Ortalama 1980-2012	0,8	1,8	7,0	11,8	17,0	21,1	24,6	24,2	19,0	13,7	7,0	2,7	12,14

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

Grafik 3.3. Aksaray İlinde Aylara Göre Yıllık Ortalama sıcaklık Değerleri (1980-2008).

Tablo 3.4. Aksaray'da Aylara Göre Ortalama Buharlaşma Miktarı (mm) (1990-2011)

Yıl	Ay	Top.Açık Yüze Buharlas.(mm)	Yıl	Ay	Top.Açık Yüze Buharlas. (mm)	Yıl	Ay	Top.Açık Yüze Buharlas. (mm)
1990	4	114.3	1997	6	268.3	2003	10	102.0
1990	5	141.9	1997	8	379.7	2004	3	14.Haz
1990	6	217.8	1997	9	272.2	2004	4	141.8
1990	7	287.1	1997	10	147.4	2004	5	173.5
1990	8	268.9	1998	4	152.4	2004	6	221.0
1990	9	161.8	1998	5	157.8	2004	7	292.7
1990	10	105.8	1998	6	225.9	2004	8	231.5
1991	5	144.1	1998	7	357.6	2004	9	206.3
1991	6	236.4	1998	8	349.1	2004	10	120.9
1991	7	299.9	1998	9	215.5	2005	5	182.4
1991	8	263.2	1998	10	147.1	2005	6	232.8
1991	9	181.6	1999	4	140.1	2005	7	283.1
1991	10	102.7	1999	5	219.5	2005	8	258.3
1992	5	147.7	1999	6	201.7	2005	9	161.4
1992	6	200.4	1999	7	334.6	2005	10	87.6
1992	7	244.8	1999	8	316.8	2006	5	180.4
1992	8	272.1	1999	9	218.3	2006	6	263.7
1992	9	135.1	1999	10	135.5	2006	7	297.0
1993	5	114.2	2000	4	167.1	2006	8	290.8
1993	6	189.4	2000	5	179.0	2006	9	176.6
1993	7	227.2	2000	6	244.9	2006	10	98.7
1993	8	162.9	2000	7	356.0	2007	5	190.5
1993	9	132.2	2000	8	337.9	2007	6	248.6
1994	5	123.0	2000	9	215.8	2007	7	311.2
1994	6	195.3	2000	10	116.8	2007	8	254.6
1994	7	235.1	2001	4	159.3	2007	9	187.4
1994	8	216.5	2001	5	169.1	2008	6	260.2
1994	9	178.0	2001	6	303.3	2008	7	300.8
1994	10	122.3	2001	7	344.7	2008	8	301.8
1995	4	85.6	2001	8	316.9	2008	9	239.0
1995	5	178.0	2001	9	212.7	2008	10	134.2
1995	6	221.7	2001	10	146.8	2009	6	253.1
1995	7	235.0	2002	4	86.2	2009	7	260.6
1995	8	272.1	2002	5	186.2	2009	8	296.8
1995	9	195.8	2002	6	220.3	2009	9	179.9
1995	10	121.3	2002	7	265.9	2009	10	150.8
1996	4	87.2	2002	8	247.3	2010	6	209.4
1996	5	189.0	2002	9	163.1	2010	7	250.7
1996	6	224.6	2002	10	110.0	2010	8	255.3
1996	7	292.5	2003	4	115.4	2010	9	181.7
1996	8	293.3	2003	5	242.1	2011	5	127.9
1996	9	219.5	2003	6	280.4	2011	6	172.0
1996	10	130.4	2003	7	306.1	2011	7	211.1
1997	5	241.0	2003	8	270.2	2011	8	203.6

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012

Tablo1.4'e bakacak olursak özellikle yaz mevsiminde artan sıcaklıklara bağlı olarak 7. ve 8. aylarda buharlaşmanın şiddetinin ve miktarının arttığı görülür. Bu sebeple Aksaray'da bu aylarda tarım ve içme suyu sıkıntısı yaşanır.

3.1.2.1.2. Rüzgar

Tuz Gölü havzası, çoğunlukla kuzey (yıldız), kuzeybatı (karayel) ve doğudan gelen rüzgarların etkisi altındadır. Aksaray meteoroloji istasyonununun 34 yıllık rasatlarına göre ise, Aksaray çevresinde en çok esen rüzgar yönleri sırasıyla, doğu-kuzeydoğu (6464), kuzey-doğu (4259), doğu (1197), batı-kuzeybatı (2870), kuzey-kuzeydoğu (1754)'dür.

3.1.2.1.3. Basınç

2011 yılında Ortalama yerel basınç 903.5 hPa'dır. Aksaray rasat istasyonununun 21 yıllık (1980-2011) verilerine göre, yıllık aktüel basınç değeri 905 mb'dır (Tablo: 3.5) En düşük ortalama yerel basınç değerleri genel olarak Temmuz ayında 902 hPa civarında ölçülmüştür. Yaz mevsiminde, Basra alçak basıncının tropikal hava kütleleri etkisi neticesinde kararlı basınç şartları hüküm sürmektedir. Eylül ayından itibaren basınç değerleri yükselmeye başlar ve Kasım ayında ortalama en yüksek basınç değerleri oluşur. Fakat dikkati çeken bir özellik, en yüksek yerel basınç değerleri, kış mevsiminde görülmesine rağmen, Kasım ortalamasının, kış aylarındaki ortalamalardan daha yüksek olmasıdır.

Bilindiği gibi hava ısınca yayılır ve yoğunluğu azalır; bunun aksine soğuyunca bir yerde toplanır ve yoğunluğu artar. Böylelikle, ısınma ve soğuma, basıncın aynı yerde bile sabit kalmayıp değişmesine yol açar. Yükseltiye sıcaklığa ve Coğrafi enleme bağlı olarak hava basıncının değişmesi, her yer için aynı olan standart bir basınç değerinin ortaya konmasını güçleştirir. Bu nedenle, Aksaray'daki basınç değerlerinin yıl içindeki salınımı, değişkenlerin etkisiyle aylık farklı değerler gösterir (Arıbaş, 2002: 37).

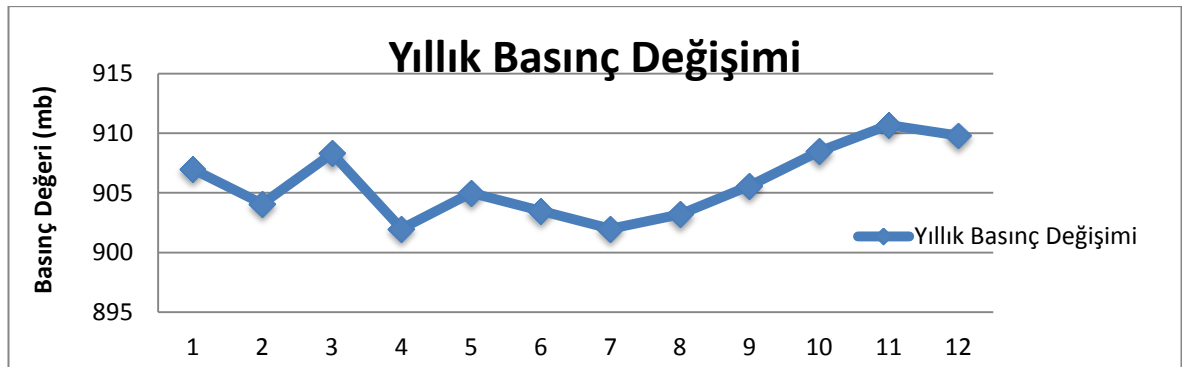
Kış mevsiminde, Kasım ayından itibaren, yüksek atmosfer dalga oluşu durumu genellikle Türkiye'nin doğusunda gelişmektedir. Yükseklerdeki konverjanz nedeniyle dalga oluşu arka tarafından kuvvetli yüksek basınç bölgesi meydana gelmekte ve kışın yer radyasyonu (ışınması) hava durumu teşekkül etmektedir (Nişancı, 1975: 64). Termik yüksek basınç şartlarının hakimiyeti yüksek basınç oluşturarak, kış mevsiminde en yüksek basınç değerleri oluşur. 1998 yılı Aralık ayında 913 hPa civarında maksimum değer görülmüştür (Tablo 3.5).

Tablo 3.5. Aksaray Kenti Aylık Basınç Ortalamaları (1980-2011).

Yıl	Ay	Ort. Basıncı (hPa)	Yıl	Ay	Ort. Basıncı (hPa)	Yıl	Ay	Ort. Basıncı (hPa)	Yıl	Ay	Ort. Basıncı (hPa)
1980	1	905.8	1984	6	903.9	1988	11	907.8	1993	4	903.3
1980	2	904.5	1984	7	902.1	1988	12	905.5	1993	5	903.1
1980	3	902.2	1984	8	904.0	1989	1	912.8	1993	6	904.8
1980	4	902.0	1984	9	905.6	1989	2	911.6	1993	7	903.8
1980	5	903.8	1984	10	909.5	1989	3	904.4	1993	8	904.4
1980	6	903.5	1984	11	907.5	1989	4	905.8	1993	9	905.5
1980	7	901.3	1984	12	910.5	1989	5	905.6	1993	10	910.1
1980	8	903.7	1985	1	903.8	1989	6	903.9	1993	11	909.5
1980	9	906.3	1985	2	903.6	1989	7	903.5	1993	12	909.3
1980	10	907.6	1985	3	907.0	1989	8	902.3	1994	1	905.5
1980	11	908.1	1985	4	902.8	1989	9	905.4	1994	2	905.5
1980	12	906.1	1985	5	903.9	1989	10	907.2	1994	3	904.6
1981	1	900.3	1985	6	903.5	1989	11	906.4	1994	4	902.9
1981	2	903.9	1985	7	904.1	1989	12	908.4	1994	5	903.4
1981	3	903.3	1985	8	903.8	1990	1	911.4	1994	6	903.2
1981	4	904.1	1985	9	906.3	1990	2	904.8	1994	7	900.9
1981	5	903.8	1985	10	908.5	1990	3	909.5	1994	8	903.2
1981	6	904.5	1985	11	907.9	1990	4	903.8	1994	9	906.5
1981	7	902.2	1985	12	908.7	1990	5	905.3	1994	10	908.4
1981	8	903.7	1986	1	905.1	1990	6	904.0	1994	11	906.0
1981	9	906.3	1986	2	902.6	1990	7	902.0	1994	12	908.7
1981	10	908.4	1986	3	906.0	1990	8	904.3	1995	1	906.9
1981	11	907.1	1986	4	904.4	1990	9	904.6	1995	2	906.5
1981	12	904.0	1986	5	903.6	1990	10	908.8	1995	3	903.6
1982	1	906.7	1986	6	902.4	1990	11	908.5	1995	4	903.0
1982	2	905.3	1986	7	903.4	1990	12	907.5	1995	5	904.4
1982	3	904.5	1986	8	904.1	1991	1	908.5	1995	6	903.4
1982	4	902.6	1986	9	907.2	1991	2	907.8	1995	7	900.9
1982	5	906.2	1986	10	907.5	1991	3	905.5	1995	8	902.2
1982	6	904.5	1986	11	908.8	1991	4	902.2	1995	9	905.0
1982	7	902.1	1986	12	907.0	1991	5	904.7	1995	10	909.1
1982	8	903.4	1987	1	905.5	1991	6	904.0	1995	11	906.3
1982	9	907.2	1987	2	905.1	1991	7	901.5	1995	12	909.9
1982	10	907.6	1987	3	900.9	1991	8	902.1	1996	1	904.7
1982	11	910.1	1987	4	904.1	1991	9	906.9	1996	2	902.7
1982	12	907.8	1987	5	904.1	1991	10	906.5	1996	3	900.3
1983	1	908.9	1987	6	905.1	1991	11	908.3	1996	4	903.2
1983	2	904.2	1987	7	903.8	1991	12	903.5	1996	5	903.4
1983	3	905.1	1987	8	904.5	1992	1	910.7	1996	6	904.4
1983	4	904.5	1987	9	907.1	1992	2	905.1	1996	7	902.3
1983	5	902.8	1987	10	908.1	1992	3	906.0	1996	8	902.4
1983	6	904.6	1987	11	907.8	1992	4	904.5	1996	9	903.0
1983	7	902.5	1987	12	905.3	1992	5	904.1	1996	10	906.7
1983	8	903.2	1988	1	905.2	1992	6	902.4	1996	11	909.8
1983	9	905.2	1988	2	901.7	1992	7	904.3	1996	12	905.4
1983	10	908.7	1988	3	901.1	1992	8	905.3	1997	1	909.2
1983	11	906.5	1988	4	904.2	1992	9	907.4	1997	2	908.1
1983	12	908.9	1988	5	904.9	1992	10	907.6	1997	3	903.7
1984	1	906.0	1988	6	903.1	1992	11	907.3	1997	4	901.5
1984	2	906.5	1988	7	903.1	1992	12	906.4	1997	5	905.4
1984	3	901.5	1988	8	902.9	1993	1	909.7	1997	6	902.3
1984	4	901.0	1988	9	906.0	1993	2	906.8	1997	8	902.9

1984	5	904.3	1988	10	906.6	1993	3	904.6	1997	9	906.4
1997	10	906.0	2001	3	904.4	2004	8	902.6	2008	8	901.0
1997	11	907.0	2001	4	903.2	2004	9	907.5	2008	9	903.6
1997	12	905.6	2001	5	903.7	2004	10	909.3	2008	10	909.9
1998	1	906.6	2001	6	903.0	2004	11	907.6	2008	11	909.1
1998	2	908.6	2001	7	901.0	2004	12	910.9	2008	12	909.4
1998	3	902.1	2001	8	903.1	2005	1	905.7	2009	1	906.9
1998	4	904.1	2001	9	904.6	2005	2	903.6	2009	2	900.8
1998	5	903.7	2001	10	908.5	2005	3	904.5	2009	3	902.3
1998	6	904.9	2001	11	907.6	2005	4	905.5	2009	4	903.8
1998	7	900.8	2001	12	904.3	2005	5	904.3	2009	5	906.0
1998	8	902.9	2002	1	910.5	2005	6	903.9	2009	6	903.8
1998	9	904.1	2002	2	908.9	2005	7	902.1	2009	7	901.2
1998	10	908.9	2002	4	902.3	2005	8	902.8	2009	8	903.3
1998	11	906.7	2002	5	903.8	2005	9	906.0	2009	9	905.2
1998	12	908.4	2002	6	904.5	2005	10	909.4	2009	10	906.7
1999	1	907.4	2002	7	902.9	2005	11	909.1	2009	11	907.3
1999	2	904.3	2002	8	902.6	2005	12	908.2	2010	1	903.6
1999	3	903.9	2002	9	906.2	2006	1	907.9	2010	2	900.6
1999	4	906.2	2002	10	907.8	2006	2	903.8	2010	3	904.3
1999	5	906.4	2002	11	909.7	2006	3	902.2	2010	4	904.7
1999	6	903.4	2002	12	907.8	2006	4	902.8	2010	5	903.0
1999	7	901.2	2003	1	905.7	2006	5	905.2	2010	6	900.3
1999	8	902.4	2003	2	902.0	2006	6	904.5	2010	7	900.0
1999	9	904.4	2003	3	904.0	2006	7	902.4	2010	8	900.8
1999	10	907.6	2003	4	902.5	2006	8	901.4	2010	9	904.2
1999	11	909.7	2003	5	905.6	2006	9	906.5	2010	10	906.4
1999	12	908.4	2003	6	903.6	2006	10	906.0	2010	11	909.2
2000	1	904.7	2003	7	902.2	2006	11	909.3	2010	12	904.6
2000	2	908.4	2003	8	904.0	2006	12	913.6	2011	1	907.0
2000	3	906.3	2003	9	905.9	2007	1	910.4	2011	2	904.1
2000	4	901.9	2003	10	906.8	2007	2	904.1	2011	3	908.3
2000	5	904.9	2003	11	909.8	2007	3	903.7	2011	4	902.0
2000	6	905.2	2003	12	907.5	2007	4	904.9	2011	5	905.0
2000	7	902.1	2004	1	900.5	2008	1	910.2	2011	6	903.5
2000	8	903.8	2004	2	906.4	2008	2	910.8	2011	7	902.0
2000	9	904.8	2004	3	909.0	2008	3	901.5	2011	8	903.2
2000	10	908.3	2004	4	904.5	2008	4	903.9	2011	9	905.6
2000	11	909.9	2004	5	902.9	2008	5	904.5	2011	10	908.5
2000	12	907.9	2004	6	905.0	2008	6	903.0	2011	11	910.7
2001	1	909.2	2004	7	903.1	2008	7	900.6	2011	12	909.8

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012

Grafik 3. 4. Aksaray'da 2011 Yılında Aylara Göre Basınç Değerleri.

3.1.2.1.4. Nem

Nispi nem değerleri kış aylarında genellikle daha yüksek, sıcaklığın arttığı yaz aylarında daha düşüktür. 2011 yılında ortalama buhar basıncı 50 hPa'dır. 2011 yılında ortalama nem oranı 57'dir.

Havadaki nispi nem oranı, sıcaklık değişmelerinin tersi bir gidiş sahiptir. Yağışlar genellikle nispi nemi arttıran bir etki yapar. Sıcaklık yükseldikçe de nispi nem azalmaktadır. Aksaray'da ortalama nispi nem oranı, % 60 dolaylarında olup, sıcaklık faktörün artıp-azalma durumu ile yaz-kış ve geçiş mevsimlerine göre de farklılık gösterir (Tablo 3.2). Aksaray'da sıcaklık değerlerinin düştüğü kış mevsiminde nispi nem oranı yüksektir. Örneğin; Aralık % 74, Ocak % 73 ve Şubat'ta ise % 70'lik oranlar gösterir. Mart ayından itibaren sıcaklık değerlerinin yükselmesine bağlı olarak nispi nem oranında düşüş sürer. Fakat ilkbaharda yağışlara rağmen, nispi nem oranında yükselmenin olmayışı, sıcaklık ve rüzgârın etkisiyle açıklanabilir. Nispi nem Mart'ta % 64, Nisan'da % 62 ve Mayıs'ta ise % 58 olarak gerçekleşmiştir. Yaz mevsiminde sıcaklık değerlerinin artması nispi nemde azalmaya neden olmakta ve Temmuz ayında % 48 oranı ile en düşük nispi nem oranı meydana gelmektedir. Sonbaharda atmosfer sirkülasyonunun tekrar başlaması, ilkbahara benzer bir özellik sergileyerek nispi nem oranı, yaz mevsiminde yüksek ama kış mevsiminden düşüktür. Nispi nem, Eylülde % 52, Ekimde % 62 ve Kasımda % 69 civarında oranlar oluşur.

Ortalama bulutlu gün toplamı 182 gündür civarındadır. Böylece bir yıl içerisinde % 50 oranında bulutluluk söz konusudur (Grafik 3.5), (Tablo 3.7). En fazla bulutlu gün Nisanda , daha sonra Mayıs'ta olmuştur. Yağışlı ayların konveksiyonel hava hareketleriyle de arttığı Nisan, Mayıs ayları, bulutluluğun fazlaştığı aylardır. Ortalama bulutlu gün sayısının en az olduğu ayda Ağustostur. Ortalama kapalı günler sayısının 51.6 olduğu Aksaray'da, bir yılın % 14.1'i kapalıdır (Grafik 3.6). En fazla ortalama kapalı gün sayısı, en fazla Ocak ayıdır. Aralık Ayı ikinci maksimum kapalı güne sahiptir. Temmuz, Ağustos ve Eylül ortalama kapalı günler sayısının en az olduğu aylardır.

Tablo 3.6. Aksaray Kenti Aylık Ortalama Nisbi Nem Oranları (%) (1990-2011).

Yıl	Ay	Ort. N.Nem (%)	Yıl	Ay	Ort. N.Nem (%)	Yıl	Ay	Ort. N.Nem (%)	Yıl	Ay	Ort. N.Nem (%)	Yıl	Ay	Ort. N.Nem (%)
1990	1	73.9	1994	5	52.0	1998	10	46.7	2003	2	72.2	2007	6	47.0
1990	2	68.4	1994	6	45.8	1998	11	62.0	2003	3	63.0	2007	7	39.0
1990	3	55.2	1994	7	43.8	1998	12	67.4	2003	4	58.2	2007	8	44.1
1990	4	63.9	1994	8	41.7	1999	1	60.4	2003	5	47.9	2007	9	42.6
1990	5	64.4	1994	9	42.5	1999	2	55.5	2003	6	47.0	2007	10	55.1
1990	6	53.0	1994	10	56.9	1999	3	52.7	2003	7	48.3	2007	11	68.9
1990	7	49.3	1994	11	65.7	1999	4	50.4	2003	8	45.1	2007	12	73.3
1990	8	47.0	1994	12	71.7	1999	5	41.4	2003	9	53.9	2008	1	63.6
1990	9	54.1	1995	1	65.8	1999	6	50.2	2003	10	55.5	2008	2	64.3
1990	10	56.9	1995	2	60.5	1999	7	38.5	2003	11	67.3	2008	3	51.6
1990	11	62.5	1995	3	59.9	1999	8	39.7	2003	12	73.5	2008	4	46.0
1990	12	68.3	1995	4	60.7	1999	9	37.3	2004	1	73.8	2008	5	48.4
1991	1	68.9	1995	5	53.3	1999	10	47.5	2004	2	64.0	2008	6	42.1
1991	2	68.6	1995	6	47.5	1999	11	48.9	2004	3	54.0	2008	7	38.8
1991	3	62.1	1995	7	47.2	1999	12	47.1	2004	4	53.7	2008	8	40.0
1991	4	61.4	1995	8	42.7	2000	1	67.7	2004	5	55.8	2008	9	48.3
1991	5	55.2	1995	9	46.8	2000	2	62.9	2004	6	52.2	2008	10	61.1
1991	6	50.2	1995	10	57.7	2000	3	46.9	2004	7	47.5	2008	11	61.0
1991	7	46.3	1995	11	65.6	2000	4	45.2	2004	8	49.6	2008	12	69.8
1991	8	46.8	1995	12	68.9	2000	5	50.0	2004	9	44.7	2009	1	62.8
1991	9	48.1	1996	1	67.7	2000	6	42.8	2004	10	52.7	2009	2	64.7
1991	10	58.6	1996	2	61.6	2000	7	33.6	2004	11	66.0	2009	3	60.8
1991	11	68.2	1996	3	72.9	2000	8	37.2	2004	12	68.7	2009	4	54.7
1991	12	71.6	1996	4	58.8	2000	9	35.5	2005	1	66.8	2009	5	48.7
1992	1	70.5	1996	5	49.5	2000	10	47.9	2005	2	62.3	2009	6	40.9
1992	2	71.0	1996	6	42.7	2000	11	43.9	2005	3	60.3	2009	7	46.0
1992	3	64.5	1996	7	41.0	2000	12	70.4	2005	4	56.4	2009	8	36.0
1992	4	56.2	1996	8	42.1	2001	1	65.4	2005	5	55.2	2009	9	45.8
1992	5	57.0	1996	9	45.6	2001	2	66.6	2005	6	47.6	2009	10	44.4
1992	6	57.0	1996	10	57.6	2001	3	57.0	2005	7	42.9	2009	11	64.9
1992	7	51.7	1996	11	58.2	2001	4	54.8	2005	8	45.6	2009	12	65.1
1992	8	48.5	1996	12	68.2	2001	5	59.3	2005	9	53.1	2010	1	62.0
1992	9	52.6	1997	1	64.1	2001	6	43.2	2005	10	60.4	2010	2	53.5
1992	10	52.6	1997	2	60.4	2001	7	42.7	2005	11	65.9	2010	3	51.1
1992	11	68.0	1997	3	53.3	2001	8	47.0	2005	12	64.4	2010	4	51.9
1992	12	71.9	1997	4	57.7	2001	9	46.6	2006	1	69.1	2010	5	43.1
1993	1	72.2	1997	5	49.6	2001	10	51.5	2006	2	68.9	2010	6	47.6
1993	2	64.1	1997	6	49.5	2001	11	64.0	2006	3	61.5	2010	7	39.5
1993	3	56.5	1997	8	47.6	2001	12	68.0	2006	4	57.6	2010	8	32.3
1993	4	51.8	1997	9	44.9	2002	1	78.4	2006	5	55.9	2010	9	41.0
1993	5	62.1	1997	10	58.3	2002	2	65.2	2006	6	48.5	2010	10	64.4
1993	6	50.5	1997	11	62.1	2002	3	55.7	2006	7	46.3	2010	11	51.0
1993	7	47.6	1997	12	64.0	2002	4	65.7	2006	8	41.6	2010	12	65.3
1993	8	48.1	1998	1	64.1	2002	5	55.4	2006	9	51.7	2011	1	73.2
1993	9	47.1	1998	2	55.6	2002	6	54.6	2006	10	63.9	2011	2	72.6
1993	10	44.5	1998	3	55.1	2002	7	49.7	2006	11	66.0	2011	3	68.2
1993	11	65.4	1998	4	51.8	2002	8	52.9	2006	12	59.6	2011	4	63.0
1993	12	74.2	1998	5	54.7	2002	9	59.9	2007	1	62.6	2011	5	59.4
1994	1	70.9	1998	6	48.8	2002	10	58.4	2007	2	67.4	2011	6	51.4
1994	2	67.3	1998	7	39.7	2002	11	64.3	2007	3	59.7	2011	7	36.9
1994	3	60.8	1998	8	36.7	2002	12	70.7	2007	4	58.0	2011	8	38.4
1994	4	52.8	1998	9	42.1	2003	1	70.5	2007	5	49.2	2011	9	37.8

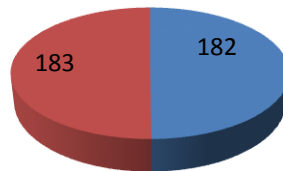
Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

Tablo 3.7. Aksaray Kenti Aylık Ortalama Bulutlu Günler Sayısı, (1980-2008).

YILLAR	A Y L A R												YILLIK TOP
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	16	15	19	22	23	17	9	8	10	14	17	16	186
1981	17	16	22	20	24	16	7	6	8	12	21	27	196
1982	13	12	19	22	17	14	15	13	13	13	18	14	183
1983	15	17	17	21	27	15	14	6	9	15	16	24	196
1984	19	15	22	24	19	13	12	15	3	8	23	11	184
1985	21	16	17	26	23	15	6	8	9	15	11	14	181
1986	27	20	26	20	25	21	3	8	16	17	14	12	209
1987	21	19	16	18	24	15	8	9	5	18	16	11	180
1988	16	15	23	17	25	26	8	9	10	20	18	19	206
1989	15	16	20	18	24	19	11	6	13	19	14	13	188
1990	17	17	15	22	22	15	5	5	11	15	20	22	186
1991	15	16	23	21	24	19	6	7	12	17	14	13	187
1992	15	19	25	21	16	25	18	8	10	21	20	12	210
1993	17	20	17	20	23	16	7	7	8	9	17	21	182
1994	20	14	18	19	20	4	5	6	9	19	14	17	165
1995	21	16	17	20	22	15	14	5	12	9	15	16	182
1996	11	18	20	22	20	8	4	11	13	15	12	15	169
1997	15	11	20	23	24	17	5	12	10	16	13	14	180
1998	21	11	18	21	25	17	11	-	8	8	21	15	176
1999	21	17	17	21	20	22	10	9	9	13	18	14	191
2000	12	15	18	24	21	9	-	7	10	19	13	19	167
2001	21	11	19	22	17	10	12	12	9	15	19	17	184
2002	11	10	18	23	24	21	17	14	19	19	13	16	205
2003	10	9	20	21	22	23	19	15	17	18	11	14	199
2004	11	12	14	22	22	15	5	9	2	17	14	16	159
2005	14	17	15	18	22	14	3	6	11	18	17	12	167
2006	15	16	19	21	24	13	7	8	13	21	15	13	185
2007	13	14	21	17	21	11	5	4	11	15	11	17	160
2008	11	11	22	18	22	10	10	5	9				118

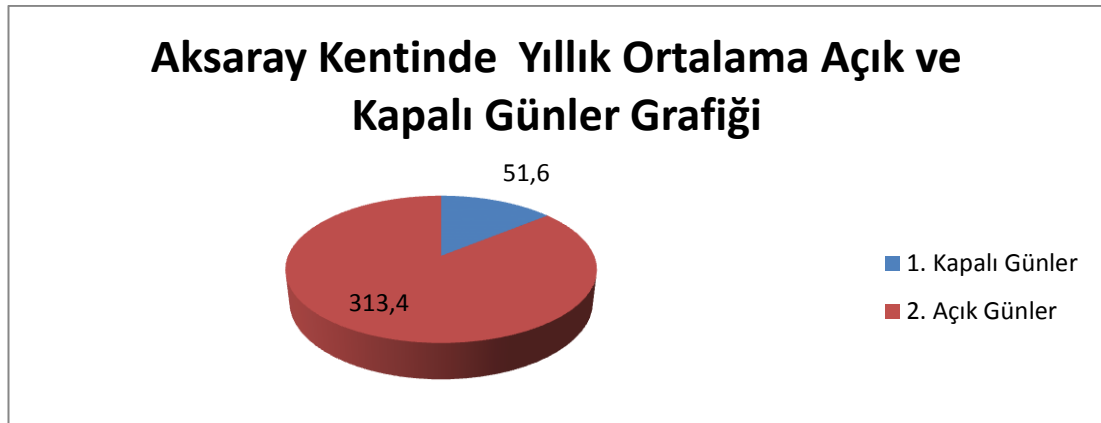
Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

Aksaray'da 1980-2008 Yılları Arasında Yıllık Ortalama Bulutlu Günler Grafiği

- 1. Bulutlu Günler 182
- 2. Bulutsuz Günler 183

Grafik 3.5. Aksaray İlinde 1980-2008 Yılları Arasındaki Yıllık Ortalama Bulutlu Günler Grafiği.

Grafik 3.6. Aksaray İlinde Yıllık Açık ve Kapalı Günler Grafiği.

3.1.2.1.5. Yağışlar

3.1.2.1.5.1. Yağmur

İç Anadolu'nun en az yağış alan bir bölümünü oluşturan Tuz Gölü havzasının uzun yıllara göre ortalama yağış yüksekliği 300 mm ile karakterize edilir. Aksaray civarı ise, 40 yıllık rasat ortalamalarına göre 327.6 mm toplam yağış miktarına sahiptir.

Yağış dağılımı bakımından Tuz Gölü havzası ve Aksaray Ovası, kendi içlerinde genel olarak homojen olup ancak yüzey şekillerine bağlı olarak yersel bazı farklar gösterir. Örneğin havzanın güneydoğusunda ekstrem bir yükselti teşkil eden Hasan Dağı'nın çevresinde yükselti arttıkça daha fazla yağış olduğu gözlemlenmiştir. Yağışların mevsimlik ortalamalarındaki düzensizlik tarımsal faaliyetleri etkilemektedir. Yaz mevsiminde düşük yağış değerleri ve şiddetli buharlaşma, su açığına yol açmak, ürün desenine göre sulama ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Araştırma sahasında, özellikle şekerpancarı ve ayçiçeği ürünlerinin ekiminin yapılması, sulamalı tarımın gelişmesi ile alakalıdır. Sulamalı tarımda, yeraltı ve yerüstü suları kullanırken, sulama teknolojisinin gelişmesiyle de suya ulaşma kolaylaşmıştır. Bu durum su tüketimine baskı yaparak, su rezervlerine yönelik bazı tehlikeler de ortaya çıkmaktadır. Örneğin, çok derin su tablalarına dahi ulaşılarak, sürekli kullanma olanağı meydana gelmiş ve aşırı tüketim neticesinde, mevsimlik yağış değerleri yeraltı su tablalarını beslemeyerek, su kaynakları ve derelerde kurumalar gerçekleşmiştir. Yahut ta, Aksaray ovasına sulama amaçlı kurulan Mamasın Barajı ve barajı besleyen Melendiz Akarsuyu, doğduğu yerden itibaren, motopomlarla su çekilmekte ve barajın etkinliğinde az da olsa sorunlar çıkmaktadır. Aksaray'da

yeraltı su rezervi, mevsimlik yağış ve beslenme değerleri dikkate alınarak bir sulama planı yapılması gerekmektedir.

Orajlı günler sağanak yağışların bir nevi göstergesidir. Orajlı yağışlarda, yağmurlar hızla akar gider veya hava açınca hızla buharlaşır. Böylece, konveksiyonel yağışların etkinliği söz konusudur. Aksaray’da orajlı günler sayısı 10.1 gündür. Konveksiyonel hava hareketlerine bağlı olarak Nisanda 1.5 gün, Mayısta 3.7 gün ve Haziranda 2.2 gün ile en fazla orajlı aylar teşekkül etmiştir. Frontal hava hareketlerin görüldüğü kış mevsiminde orajlı günler düşmekte ve Ocak ayında ise gerçekleşmemektedir. Aksaray’da orajlı yağışlar ile ilgili olan dolu yağışları çok seyrek görülür. Buna göre; toplam dolulu gün sayısı 2-2,5 gün civarındadır. En fazla dolu konveksiyonel hareketlere bağlı olarak, çok güçlü dikey hava hareketleri sonucu olan kümülonimbus bulutlarından doğan bir katı yağış şeklidir (Erol, 1991: 208-217).

Özellikle ilkbahar mevsiminde 1,6 gün dolu cereyan etmekte, yaz mevsiminde 0.4 gün, kış mevsiminde 0.5 ve sonbaharda ise 0,1 gündür. Dolu kısa süreli bir hava hareketi olmasına rağmen, özellikle tarımsal ürünler üzerinde tahripkar bir etki yapması bakımından da önemlidir. Yağış değerlerinin yorumlanmasında dikkati çeken bir unsur da günlük maksimum yağışların belirlenmesidir. Günlük maksimum yağışların aylara dağılımı incelendiğinde; en fazla Haziran ayında yağış düşmüştür. Maksimum yağışın günlük rakamları, Ağustos ayında en düşük değer olmuştur. Araştırma sahasında yağış etkinliğinin ortaya konulması özellikle tarımsal faaliyetler açısından büyük önem taşımaktadır. Bunun yanında akarsuların debi ve rejimleri, baraj ve göllerin seviyeleri ile yeraltı suları ve kaynaklarının verimlilikleri de yağış etkinliğine bağlıdır. Su bilançosu olarak da ifade edilen yağış etkinliği, gelir ve gider unsurları arasındaki bir sonucudur. Erinç’in yağış etkinliği formülü, Thronthwait metodu ve De Martonne formülüne göre ortak bir değerlendirme yapmak gerekirse, her üç formül, benzer ortak özellikler sergilemektedir. Kış mevsiminde, düşük sıcaklık değerlerine karşı, yağış değerlerinin yükselmesi ile nemli bir devre oluşmuştur. Yaz mevsiminde ise kışa ters orantılı biçimde, yağış değerleri çok düşmüş ve sıcaklık ortalamalarında artışlar meydana gelmiştir. Böylece kurak bir devre oluşmuştur. İlkbahar ve sonbahar mevsimlerinde ise yarı kurak-yarı nemli şartlar oluşarak, nemli-kurak devreler arasındaki geçişi karakterize eden yağış etkinliği şekillenmiştir (Arıbaş, 2002: 53-54).

Tablo 3.8. Aksaray Kenti'nde Aylık Toplam Yağış Miktarı (mm) (1980-2011).

YILLAR	A Y L A R												YILLIK TOP.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	54,4	42,3	54,2	32,6	85,1	13,4	-	-	5,1	22,0	26,0	20,9	356,0
1981	59,1	31,9	67,5	34,8	51,8	52,8	11,2	-	1,0	10,9	18,7	82,9	422,6
1982	32,1	19,1	39,8	46,2	28,5	83,2	19,5	1,4	2,0	9,9	15,0	23,2	319,9
1983	26,7	43,5	22,2	43,3	44,6	18,9	1,4	7,2	6,7	39,5	54,6	17,5	326,1
1984	42,3	7,8	29,1	61,7	11,1	12,2	0,4	1,3	-	0,7	9,9	52,3	228,8
1985	13,5	58,7	38,2	89,4	70,4	13,8	1,2	5,6	1,8	70,1	57,3	45,6	465,6
1986	20,0	36,6	17,4	26,7	69,1	26,9	-	0,3	6,0	4,0	47,1	37,2	291,3
1987	70,9	56,7	83,6	20,8	14,0	61,1	24,6	0,1	-	56,8	57,2	60,4	506,2
1988	15,2	36,1	40,6	93,3	60,3	21,3	16,5	-	2,6	52,3	64,5	48,5	451,2
1989	22,3	1,4	12,1	43,9	45,7	5,7	-	-	-	16,3	81,4	28,5	257,3
1990	36,2	19,8	13,7	34,2	87,7	21,4	0,9	-	14,6	6,9	22,9	62,0	320,3
1991	41,3	33,2	14,4	64,2	56,7	6,5	2,7	-	3,7	21,3	38,6	38,2	320,8
1992	22,7	34,8	18,3	51,7	55,4	36,5	14,1	3,4	7,3	10,6	66,2	75,0	396,0
1993	35,3	7,0	24,3	26,6	45,2	27,5	0,8	5,6	-	0,5	32,0	31,1	235,9
1994	60,7	49,5	40,8	33,2	28,3	7,9	8,4	2,4	1,6	31,1	38,2	58,9	361,0
1995	33,6	18,1	68,7	2,8	29,9	17,0	58,7	4,4	2,8	31,3	41,2	31,7	340,2
1996	23,5	31,0	92,3	74,8	28,5	0,3	2,0	4,1	6,7	31,8	1,7	77,0	373,7
1997	35,7	33,1	30,2	53,7	38,6	31,8	0,1	39,7	29,2	51,4	7,7	72,2	423,4
1998	48,5	37,6	26,0	42,3	33,6	15,2	-	-	9,5	82,5	24,5	58,8	378,5
1999	15,6	37,4	40,9	39,2	36,7	36,4	3,3	17,4	1,9	6,9	9,9	7,8	253,4
2000	80,9	45,4	21,1	39,1	101,3	41,0	-	1,2	-	27,8	0,1	31,7	389,6
2001	0,3	24,9	20,9	29,0	58,8	0,1	1,0	0,4	12,1	8,9	26,8	63,1	246,3
2002	31,8	14,3	16,8	81,7	29,5	3,4	32,3	12,8	22,2	17,1	31,9	27,9	289,9
2003	11,2	55,0	30,8	41,2	38,9	3,2	0,0	-	11,4	16,2	20,3	32,4	260,6
2004	50,4	10,4	14,6	72,3	30,4	21,5	5,5	2,3	-	2,5	78,7	15,1	303,7
2005	22,2	12,9	34,3	30,3	24,8	20,5	0,0	2,4	24,4	23,7	53,2	18,2	266,9
2006	31,0	25,6	31,8	72,8	31,1	17,0	-	-	27,7	46,2	20,3	2,5	306,0
2007	21,3	28,0	24,4	43,8	20,5	11,5	0,9	0,9	1,8	7,2	70,0	41,1	271,4
2008	11,1	17,7	25,5	16,3	27,9	3,2	0,0	3,8	31,5	14,3	24,1	60,3	235,7
2009	79,4	56,4	74,3	52,9	37,0	3,7	42,1	0,0	14,4	3,5	62,9	64,3	490,9
2010	75,5	40,2	43,2	48,4	14,1	59,1	0,3	0,3	10,5	93,4	5,3	72,4	462,7
2011	52,5	38,3											90,8
Ortalama 1980- 2011	36,8	31,4	35,9	46,6	43,1	22,4	8,0	3,8	8,3	26,4	35,7	43,8	342,1
Ortalama 1991- 2011	37,4	31,0	34,7	45,8	38,4	18,2	8,6	5,1	10,9	26,4	32,7	44,0	333,0

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

Tablo1.8'e baktığımızda yağışların yıl içerisinde ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde olduğu görülür. Aksaray'da bir ayda düşen maximum yağış 2000 yılındaki 101,3 mm lik miktardır.1980-2011 yılları arasındaki ortalama değer ise

yıllık toplamda 338 mm dir. Son 30 yıl içinde en kurak yıl, yıllık toplam 228 mm yağış ile 1984, en yağışlı yıl ise yıllık toplam 506,2 mm yağış ile 1987 yılı olmuştur.

Tablo 3.9. Aksaray'da Ay İçerisinde En Çok Yağış Miktarı(mm).

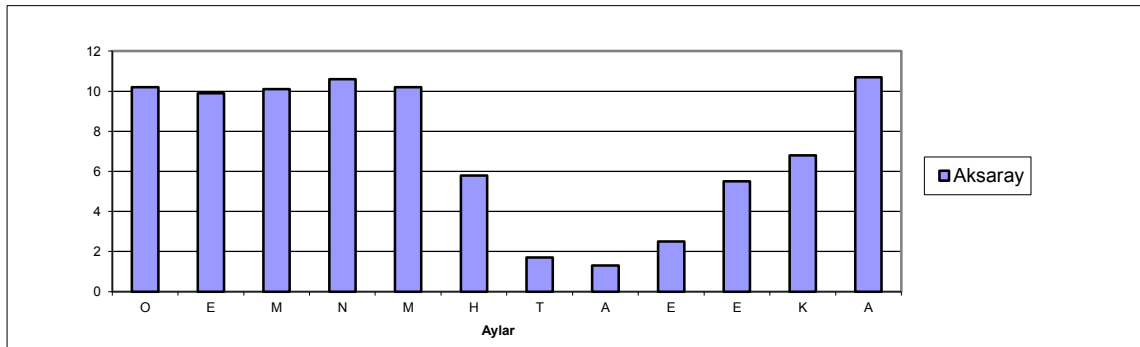
YILLAR	A Y L A R												YILLIK MAX.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	12,5	12,0	11,0	17,0	15,2	13,4	4,5	1,6	2,0	0,8	16,8	17,2	17,2
1981	12,4	7,7	28,5	22,2	16,4	15,2	8,7	-	1,0	8,1	7,1	29,8	29,8
1982	10,3	6,5	11,2	12,0	7,1	28,1	8,5	1,4	1,1	5,4	9,7	11,5	28,1
1983	13,0	19,8	4,7	16,1	8,5	12,8	1,4	5,8	4,6	15,8	14,1	8,8	19,8
1984	11,8	1,7	12,4	11,8	7,2	10,9	0,2	1,3	-	0,7	5,1	23,6	23,6
1985	3,0	13,5	15,1	28,5	32,1	7,1	1,2	2,9	1,8	31,4	16,0	24,6	32,1
1986	4,4	10,5	8,5	14,8	18,7	6,4	-	0,3	3,8	3,3	13,3	15,1	18,7
1987	33,0	20,6	17,2	7,7	6,2	42,5	24,0	0,1	-	16,5	18,3	15,7	42,5
1988	4,8	18,6	11,0	26,7	27,2	11,4	8,9	-	2,5	12,2	27,5	11,5	27,5
1989	9,0	3,5	4,0	27,4	18,5	3,4	-	-	-	6,3	29,4	13,3	29,4
1990	17,9	10,4	8,5	9,8	18,0	10,0	0,6	-	8,1	3,7	18,4	17,2	18,4
1991	16,8	15,0	6,5	14,3	21,8	5,0	2,5	-	2,7	5,7	13,8	7,4	21,8
1992	6,4	12,8	7,5	24,0	29,7	11,0	6,8	1,9	4,0	7,6	23,6	19,9	29,7
1993	20,2	2,1	7,4	9,8	12,3	12,0	0,8	5,3	-	0,3	18,5	22,3	22,3
1994	27,8	14,9	19,3	17,1	17,9	7,7	8,4	2,4	1,1	12,0	16,5	29,2	29,2
1995	11,2	9,7	17,0	19,7	6,9	8,2	20,8	4,4	1,5	23,4	15,2	9,7	23,4
1996	11,3	11,0	22,2	28,3	13,7	0,2	1,8	2,2	2,3	14,8	1,6	12,5	28,3
1997	19,5	10,7	8,5	19,1	22,0	22,5	0,1	31,5	19,9	22,0	3,7	25,5	31,5
1998	14,8	19,3	7,9	10,4	7,8	6,8	-	-	9,5	65,8	11,0	33,6	65,8
1999	15,4	7,8	11,8	10,1	20,9	7,3	3,1	8,6	1,2	3,3	6,5	7,7	20,9
2000	20,9	10,0	6,4	11,9	20,0	38,0	-	1,0	-	9,7	0,1	16,2	38,0
2001	0,3	6,6	19,1	11,9	14,2	0,1	1,0	0,2	9,5	4,8	13,7	17,5	19,1
2002	6,9	6,6	19,0	25,0	9,2	1,5	20,4	5,4	11,2	9,6	11,7	14,7	25,0
2003	4,7	15,2	13,8	9,5	15,9	1,8	0,0	-	5,7	6,8	5,9	15,2	15,9
2004			6,1	30,7	13,4	9,5	5,5	2,3	-	1,3	27,2	7,3	30,7
2005	6,8	3,5	12,5	7,4	6,2	13,5	0,0	1,9	17,0	15,3	24,5	7,0	24,5
2006	9,7	4,7	5,8	24,0	15,7	12,0	-	-	17,2	19,5	4,6	1,2	24,5
2007	7,5	7,5	16,0	11,3	11,6	4,2	0,0	0,9	1,8	4,3	11,6	10,6	16,0
2008	8,5	10,0	5,7	4,7	12,4	3,2	0,0	3,0	11,2	4,8	11,2	12,4	12,4
Maximum 1980-2008	33,0	20,6	28,5	30,7	32,1	42,5	24,0	31,5	19,9	65,8	29,4	33,6	65,8
Maximum 1991-2008	27,8	19,3	22,2	30,7	29,7	38,0	20,8	31,5	19,9	65,8	27,2	33,6	65,8

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

Tablo 3.10. Aksaray'da Yağmurlu Günler Sayısı (1980-2008).

YILLAR	A Y L A R												YILLIK TOP
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	3	4	5	11	11	6	2	1	1	6	6	5	61
1981	3	4	9	3	13	7	4	-	1	4	4	9	61
1982	7	2	4	13	13	9	7	1	2	4	2	3	67
1983	-	2	4	12	14	7	1	3	2	5	10	6	66
1984	7	8	9	16	7	3	2	1	-	1	4	1	59
1985	7	4	6	14	12	4	1	2	1	6	8	4	69
1986	10	3	3	4	17	8	-	1	3	4	7	1	61
1987	-	8	2	11	7	7	2	1	-	8	6	10	62
1988	3	4	5	12	8	10	6	-	2	12	5	8	75
1989	-	-	8	4	8	5	-	-	-	8	10	5	48
1990	1	5	3	10	8	4	2	-	4	4	4	7	52
1991	1	5	7	16	12	4	2	-	2	12	6	5	72
1992	1	-	3	7	8	8	4	2	3	3	11	4	54
1993	2	2	5	8	17	8	1	4	-	-	5	6	58
1994	13	8	4	7	7	2	1	1	2	9	6	4	64
1995	6	3	9	10	7	7	7	1	1	4	3	6	64
1996	4	7	6	9	6	2	2	4	6	9	2	19	76
1997	4	4	5	11	11	6	1	4	4	14	6	12	82
1998	3	8	4	12	15	7	-	-	1	5	9	11	75
1999	1	2	8	9	7	12	2	3	3	5	3	2	57
2000	1	1	1	14	15	2	-	2	-	7	1	10	54
2001	1	5	5	7	14	1	1	3	3	3	8	11	62
2002	1	6	4	20	10	5	6	3	5	5	6	3	74
2003	2	5	6	18	14	7	4	1	4	7	5	4	77
2004	1	4	13	15	13	14	3	1	-	8	15	11	98
2005	2	2	6	7	9	4	-	2	3	6	7	10	58
2006	2	1	5	8	11	3	-	1	2	4	6	12	55
2007	1	3	4	9	9	2	-	1	1	3	8	9	50
2008	2	5	2	7	7	1	1	-					25
Ortalama 1980-2008	4,2	5,5	7,4	14,5	14,8	7,9	3,0	2,0	2,7	7,9	8,2	9,4	87,4
Ortalama 1991-2008	5,2	7,6	10,4	20,8	20,7	10,3	3,8	3,5	4,3	11,2	11,5	14,8	124,2

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

Grafik 3.7. Aksaray'da ortalama yağışlı günlerin aylara göre dağılımı

Tablo 3.11. Aksaray'da Yağış Miktarı 10 mm den Fazla Olan günler Sayısı, (1980-2008).

YILLAR	A Y L A R												YILLIK TOP
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	1	1	1	1	1	-	-	-	-	-	2	1	8
1981	2	-	2	2	1	3	-	-	-	-	-	3	13
1982	1	-	1	1	-	4	-	-	-	-	2	1	10
1983	1	1	-	1	-	1	-	-	-	2	2	-	8
1984	1	-	1	1	-	1	-	-	-	-	-	2	6
1985	-	1	1	3	3	-	-	-	-	3	3	1	15
1986	-	1	-	1	2	-	-	-	-	-	2	1	7
1987	3	2	5	-	-	1	1	-	-	2	3	1	18
1988	-	2	1	4	3	1	-	-	-	2	2	1	16
1989	-	-	-	2	2	-	-	-	-	-	2	1	7
1990	2	1	-	-	4	1	-	-	-	-	1	3	12
1991	2	1	-	1	2	-	-	-	-	-	2	-	8
1992	-	1	-	2	1	1	-	-	-	-	1	3	9
1993	1	-	-	-	1	1	-	-	-	-	1	1	5
1994	2	1	2	1	1	-	-	-	-	1	1	1	10
1995	1	-	10	4	-	-	3	-	-	1	1	-	20
1996	1	1	3	3	1	-	-	-	-	1	-	3	13
1997	1	1	-	2	1	1	-	1	1	2	-	1	11
1998	2	1	-	1	-	-	-	-	-	2	1	1	8
1999	1	-	1	1	2	-	-	-	1	-	-	-	6
2000	4	1	-	2	5	1	-	-	-	-	-	1	14
2001	-	-	1	1	3	-	-	-	-	-	1	1	7
2002	-	-	1	2	2	-	1	-	1	-	1	1	9
2003	1	-	1	1	1	1	-	-	-	-	1	1	7
2004			-	3	1	-	-	-	-	-	3	-	7
2005	-	-	1	-	-	1	-	-	-	1	2	-	5
2006	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	2	1	6
2007	2	1	-	-	1	-	-	-	-	1	1	-	6
2008	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-			3
Ortalama 1980-2000	1,5	0,9	1,6	1,9	1,8	0,9	0,2	0,0	0,1	0,9	1,8	1,4	13,0
Ortalama 1980-2008	1,2	0,6	1,1	1,5	1,2	0,6	0,2	0,1	0,1	0,6	1,5	1,0	10,5

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

3.1.2.1.5.2. Kar , Dolu, Sis ve Kırağı

Aksaray Kenti'nde, 2011 yılında görülen karlı ve donlu geçen günleri gösteren tablolar aşağıda sırası ile gösterilmiştir.

Aksaray Meteoroloji istasyonunun 28 yıllık (1980-2008) verilerine göre ortalama kırağılı günler sayısı 55 gün civarındadır (Grafik 3.8) Aynı zamanda, aşırı soğuk, bulutsuz ve durgun hava şartlarını belirtmesi açısından önemli olan kırağılı günler en fazla Aralık ayında ve Ocak ayında görülür. (Tablo 3.12) Hava hareketlerinin etkisine bağlı olarak, Nisanda ve Ekim aylarında da kırağılı günler cereyan etmiştir.

Aksaray Meteoroloji İstasyonunun 28 yıllık (1980-2008) rasat verilerine göre, ortalama kar yağışlı günler sayısı 13.6 gündür (Tablo 3.13), (Grafik 3.9). İstasyonun İç Anadolu Bölgesinde yer alması ve 965 m.'lik rakımı, bu değerleri oluşturmaktadır. Ancak, araştırma sahası doğusu ve güneydoğusundaki, Ekecik (2138 m.), Melendiz (2878 m.) ve Hasan dağı (3268 m.) gibi yükseltilerde kar yağışı daha fazladır. Ortalama kar yağışlı günler sayısının aylık dağılımı incelendiğinde en yüksek oran Ocak ve Şubat aylarında gözlenir. Yaz mevsiminde ise kar yağışı olmamakla beraber, ilkbahar ve sonbahar geçiş mevsimlerinde az da olsa kar yağışı sürmektedir.

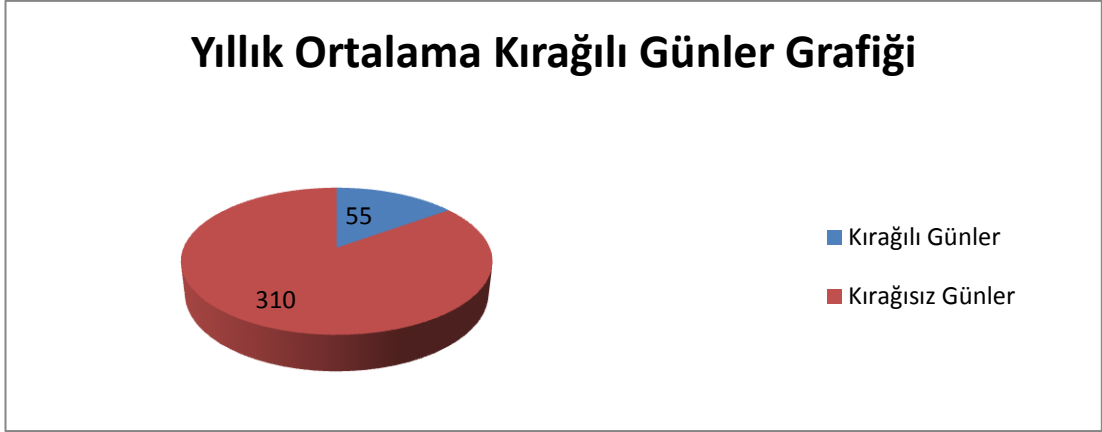
Ortalama karla örtülü gün sayısı 26 gün civarındadır (Grafik 3.10). Ocak ilk sırada yer alırken, sırasıyla Şubat'ta ve Aralıkta kar yerde kalmaktadır. sıcaklığa bağlı olarak Mart ayında karın kalma süresinde azalma gerçekleşir olan. Bununla beraber karla örtülü gün sayısı, kar yağışlı gün sayısından daha fazladır. Çünkü, kış mevsiminin soğuk geçmesinden dolayı kar erimesi azalmaktadır.

Aksaray'da en yüksek kar örtüsü 1991 yılında 41 cm. ile Şubat ayında gerçekleşmiştir. (Tablo 3.14) Buna göre; en yüksek kar örtüsü Şubat, Aralık. Ocak ve Mart aylarında görülür. Yine Aksaray'da yıllık ortalama sisli gün sayısı 20-22 gün civarındadır. En fazla sisli günlerin görüldüğü yıl 39 gün ile 1989 yılıdır. (Tablo 3.15), (Grafik 3.7). Kar yağışı araştırma sahasının, tarımsal faaliyetlerini etkilerken yine kar yağışı ve sis, ulaşımı ve çeşitli ekonomik özellikleri doğrudan etkilemektedir.

Tablo 3. 12. Aksaray'da Kırğılı Gün Durumu, (1980-2008).

YILLAR	A Y L A R												YILLIK TOP
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	11	10	12	3	1	-	-	-	-	5	12	11	65
1981	5	13	9	7	2	-	-	-	-	2	16	5	59
1982	13	18	14	2	-	-	-	-	-	12	13	17	89
1983	4	10	14	4	-	-	-	-	-	7	8	20	67
1984	19	15	15	7	3	-	-	-	-	7	10	15	91
1985	8	5	16	3	2	-	-	-	2	10	7	14	67
1986	15	9	18	2	1	-	-	-	-	6	19	16	86
1987	12	12	8	8	-	-	-	-	-	5	13	-	58
1988	3	7	9	6	4	-	-	-	-	3	12	11	55
1989	11	11	9	1	-	-	-	-	-	7	9	13	61
1990	16	15	12	3	-	-	-	-	-	3	12	14	75
1991	13	3	5	-	-	-	-	-	-	2	10	12	45
1992	16	14	16	1	-	-	-	-	-	1	13	5	66
1993	3	4	7	3	-	-	-	-	-	-	8	1	26
1994	3	4	4	1	-	-	-	-	-	1	3	2	18
1995	6	13	4	2	-	-	-	-	-	1	7	5	38
1996	7	-	6	1	-	-	-	-	-	4	14	3	35
1997	16	2	7	1	-	-	-	-	-	-	5	3	34
1998	4	2	2	-	-	-	-	-	-	-	1	10	19
1999	7	5	5	-	-	-	-	-	-	-	6	13	36
2000	-	4	5	-	-	-	-	-	-	-	-	12	21
2001	5	7	1	-	-	-	-	-	-	2	3	-	18
2002	7	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	5	15
2003	5	2	1	-	-	-	-	-	-	-	1	2	11
2004	3	5	4	-	-	-	-	-	-	-	1	11	24
2005	-	9	5	1	-	-	-	-	-	5	6	6	32
2006	7	4	5	-	-	-	-	-	-	-	18	13	47
2007	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
2008	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Ortalama 1980-2000	10,4	9,8	10,1	2,7	0,6	0,0	0,0	0,0	0,1	4,0	10,9	11,4	60,0
Ortalama 1991-2008	10,2	8,0	7,7	1,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	9,8	10,3	48,7

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

Grafik 3.8. Aksaray İlinde Ortalama Kırağılı Günler Grafiği.

Grafik 3.9. Aksaray İlinde Ortalama Kar Yağışlı Günler Grafiği.

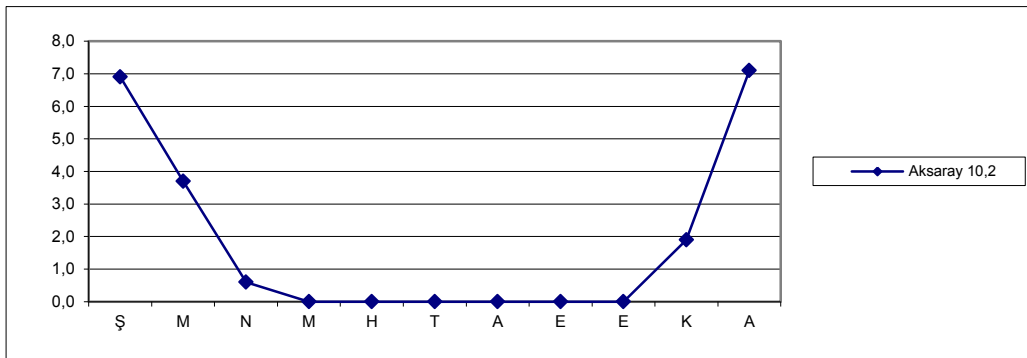

Grafik 3.10. Aksaray İlinde Ortalama Karla Örtülü Gün sayısı Grafiği.

Tablo 3.13. Aksaray'da Karlı Gün Durumu (1980-2008).

YILLAR	A Y L A R												YILLIK TOP
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	4	5	1	-	-	-	-	-	-	-	1	4	15
1981	4	7	1	-	-	-	-	-	-	-	-	3	15
1982	3	6	5	-	-	-	-	-	-	-	2	1	17
1983	9	9	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	22
1984	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	6
1985	3	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	19
1986	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4	9
1987	4	3	10	-	-	-	-	-	-	-	-	3	20
1988	4	2	7	-	-	-	-	-	-	-	3	3	19
1989	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	6
1990	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	8
1991	7	5	2	-	-	-	-	-	-	-	-	11	25
1992	6	15	3	-	-	-	-	-	-	-	-	9	33
1993	7	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	15
1994	1	2	1	-	-	-	-	-	-	-	2	9	15
1995	5	2	2	1	-	-	-	-	-	-	6	5	21
1996	5	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	10
1997	4	5	5	1	-	-	-	-	-	-	-	3	18
1998	13	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	1	20
1999	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3
2000	12	7	2	-	-	-	-	-	-	-	-	5	26
2001	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	6
2002	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	15
2003	6	3	1	-	-	-	-	-	-	-	3	4	17
2004	5	2	2	-	-	-	-	-	-	-	4	-	13
2005	3	6	4	3	-	-	-	-	-	-	1	6	23
2006	6	3	2	1	-	-	-	-	-	-	2	4	18
2007	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	14
2008	5	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
Ortalama 1980-2000	6,8	5,5	3,0	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,3	4,9	21,8
Ortalama 1991-2008	10,2	6,9	3,4	0,6	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,9	7,1	16,7

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

Grafik 3.11. Aksaray'da Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısının Aylık Dağılımı.

Tablo 3.14. Aksaray'da Yıllara Göre En Yüksek Kar Örtüsü (cm) (1980-2008).

YILLAR	A Y L A R												YILLIK MAX.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	10	11	6	1	-	-	-	-	-	-	2	8	11
1981	15	6	18	-	-	-	-	-	-	-	4	5	18
1982	3	12	3	-	-	-	-	-	-	-	-	11	12
1983	19	27	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	27
1984	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	17
1985	12	10	4	-	-	-	-	-	-	5	-	26	26
1986	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3	9	9
1987	20	2	28	-	-	-	-	-	-	-	-	5	28
1988	2	3	10	4	-	-	-	-	-	-	17	4	17
1989	9	3	-	-	-	-	-	-	-	-	6	5	9
1990	11	1	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	11
1991	22	41	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	41
1992	12	20	4	-	-	-	-	-	-	-	4	15	20
1993	6	4	2	1	-	-	-	-	-	-	2	19	19
1994	2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2	16	16
1995	8	1	16	13	-	-	-	-	-	-	7	25	25
1996	4	9	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	9
1997	-	16	7	16	-	-	-	-	-	-	-	3	16
1998	13	5	3	-	-	-	-	-	-	-	-	1	13
1999	-	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4
2000	22	12	6	-	-	-	-	-	-	-	-	23	23
2001	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	
2002	14	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	29	
2003	9	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	
2004	10		2	-	-	-	-	-	-	-	19	5	
2005	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	9	
2006	8	1	1	-	-	-	-	-	-	-	2	7	
2007	11	2	1	-	-	-	-	-	-	-	1	9	
2008	8	2	-	-	-	-	-	-	-	-			
Maximum 1980-2000	22	41	28	16	1	-	-	-	-	-	19	29	41
Maximum 1991-2008	22	41	16	16	-	-	-	-	-	-	19	29	41

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012.

Tablo 3.15. Aksaray'da Sisli Gün Durumu (1980-2008).

YILLAR	A Y L A R												YILLIK TOP
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1980	5	4	2	1	-	-	-	-	-	-	1	6	19
1981	2	2	4	-	-	-	-	-	-	-	2	4	14
1982	5	1	3	1	-	-	-	-	-	1	1	5	17
1983	6	8	7	-	-	-	-	-	-	2	1	13	37
1984	5	5	3	-	-	-	-	-	-	-	1	14	28
1985	4	3	8	1	-	-	-	-	-	-	7	5	28
1986	1	2	2	-	-	-	-	-	1	-	6	4	16
1987	3	1	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	8
1988	6	1	-	1	-	-	-	-	-	5	1	9	23
1989	11	10	2	-	-	-	-	-	-	2	4	10	39
1990	8	6	-	-	1	-	-	1	-	-	-	7	23
1991	2	6	2	-	-	-	-	-	-	-	3	4	17
1992	5	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
1993	9	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	14
1994	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	11	14
1995	4	4	-	2	-	-	-	-	-	3	7	11	31
1996	3	6	2	-	-	-	-	-	-	1	5	4	21
1997	1	-	-	2	-	-	-	-	-	1	5	4	13
1998	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	2	5	8
1999	2	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-	2	6
2000	3	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-	5	12
2001	7	1	-	-	-	-	-	-	-	1	3	1	13
2002	5	-	-	-	-	1	-	-	-	-	6	2	14
2003	4	2	-	-	-	-	-	-	-	-	3	1	10
2004	6	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	14
2005	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	4
2006	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	7
2007	6	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	13
2008	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Ortalama 1956-2000	5,5	3,8	1,8	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,9	3,0	6,8	22,4
Ortalama 1991-2008	5,9	3,6	0,5	0,5	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,9	3,8	6,5	21,8

Kaynak: Aksaray Meteoroloji İl Müdürlüğü, 2012

Grafik 3.12. Aksaray İlinde Yıllık Ortalama Sisli Günler Grafiği.

3.1.3. Hidrografya Özellikleri

3.1.3.1 Yeraltı Su ve Kaynakları

Aksaray Ovasının yeraltı ve yerüstü su kaynakları, bir arada farklı iki özellik oluşturur. Yeraltı su potansiyeli, nispeten zengin rezervlere sahipken, yerüstü suları, iklimin yarı kurak olması nedeniyle oldukça fakirdir. Tuz Gölü, tuz miktarının fazlalığı nedeniyle sadece tuz üretiminde değerlendirilir. Bununla beraber, araştırma sahasındaki bir çok bataklık ve çorak sahalar Tuz Gölü'nün denetimi altındadır. Böylece, yerüstü ve yeraltı su kaynakları; beşerî ve ekonomik hayatın sınırlarını da belirlemektedir (Arıbaş, 2002:55).

3.1.3.2. Akarsular

Araştırma sahasındaki akarsular için Tuz Gölü yerel taban seviyesidir. sahanın en önemli akarsuyu; Uluirmak (Melendiz) olup 75 km uzunluktadır. Melendiz dağlarında, Niğde iline bağlı Çiftlik ilçesi yakınlarından doğan akarsu, Aksaray doğusunda da 2 km uzunluğunda bir boğaz oluşturmuştur. Uluirmak Aksaray ili Merkez ilçesine bağlı olan Çatalsu köyü güneyinde, Gülağaç ilçe merkezi doğusundan çıkan karasu ile birleşerek Uluirmak üzerinden, Aksaray'ın 15 km doğusunda Gücünkaya köyü dolusavağı bulunan Mamasun Barajı bulunur. Baraj, Aksaray ovasındaki tarım arazilerini sulamak amacı yanı sıra, taşkın ve selleri önlemek için 1962 yılında hizmete açılmıştır (Arıbaş, 2002:63)

Aksaray'ın içme suyunun % 70-80'ni mamasın barajından karşılanmaktadır.. Nisan'ın 15'inde tarım için su verilmeye başlanmakta ve bu süre en fazla 2 veya maksimum 3 ay sürmekte ve Temmuz ayının başında su kesilmek zorunda kalınmaktadır. Uluirmak, Aksaray il merkezini, kuzey-güney olmak üzere ikiye ayırmıştır. Bu durum kentin yatay gelişimini etkilemekle beraber, esas etkiyi ticari alanların dağılımında göstererek, ticaret sahaları güney yönlü dağılmıştır.

3.1.3.3. Göller

Aksaray'ın en önemli gölü Konya ve Ankara ile müşterek sınırlara sahip olan Tuz Gölü'dür. Tuz Gölü ülkemizin Van Gölü'nden sonra en büyük ikinci gölüdür. Yurdumuzun en önemli tuz kaynaklarından biridir. Yüz ölçümü 1500 km²'dir.

3.1.4 Toprak Özellikleri

Araştırma sahasındaki en yaygın toprak türlerini kahverengi topraklar, kırmızı kahverengi topraklar, organik topraklar, vertisol topraklar, tuzlu alkali topraklar (çorak), koluviyal, alüviyal, regesel topraklar ile hidromorfik alüvyal topraklar oluşturmaktadır. Toprak derinliği: çok sığdan orta derinliğe kadar değişen profil oluşturur. (Aksaray Tarım Reform İl Müdürlüğü Raporları, 2000: 1). Aksaray kent merkezinin birikinti konisi üzerinde konuşlanması sebebi ile kentin bulunduğu alandaki topraklar genel olarak Alüviyal topraklardan oluşmaktadır. Bu topraklar A ve C horizonlarına sahip akarsu ve göl orijinli Depozitlerin meydana getirdiği ve muhtelif zamanlarda gelen sedimantasyonun durumuna göre profilin de çeşitli katlar buluna genç ve derin topraklardır. Bitki örtüsü iklime bağlı olarak değişiklik gösterir. Buldukları iklime uyabilen her tür kültür bitkisinin yetiştirilmesine elverişli ve üretken topraklardır. Araştırma alanında bu topraklar daha çok Aksaray'ın kuzey ve kuzeybatı kısmında yer almaktadır. Merkezde ve ulurmak yatağına yakın mahallelerde görülmektedir. Tacin, B.Bölcek, K.Bölcek, H.Hasanlı, Bayram Baba, Cumhuriyet, Yeni, Bahçeli, Nakkaş, Hassas ve Çiftlik Mahalleleri bu toprak yapısına sahip alanlardır. Aksaray'ın büyük çoğunluğu bu toprak yapısına sahiptir.

Araştırma sahasındaki topraklarda, doğal şartların etkisiyle belirli sorunlar görülmekle beraber beşeri faktörlerde, çeşitli faaliyetler ile bu sorunları artırmaktadır. Örneğin, bir yandan tarım topraklarına yerleşmelerle işgal edilirken, bir yandan da fazla suni gübre kullanımı neticesinde verimli toprakların ekonomik ömrü azalmaktadır. Aksaray il merkezi çevresindeki bir çok I ve II. sınıf topraklar üzerine, sanayi ve dinlenme tesisleri kurularak bu sahalarda tarım dışı kalmaktadır. Diğer önemli bir sorun da taban suyunun çekilmesi sonucu bu sulardan beslenen ve mera vasfındaki sahalardaki bitkilerin yok olmasıdır. Aynı zamanda küçükbaş hayvanların seçeneklerinin azalması sonucunda bu meralık alanları ile bitki örtüsü ikinci bir baskı altında kalmıştır. Bitki örtüsünün nerede ise ortadan kalktığı bu sahalarda toprağın, gölsel alüvyon olması ve kum oranının fazlalığı, ileriki yıllarda Karapınar örneğinde görüldüğü gibi etkili bir rüzgâr erozyonu olabilecektir. Genelde toprakların derinliği azdır. Bunun en önemli sebebi erozyon ve ana maddenin sertliğidir (Arıbaş, 2002:70).

3.1.5. Doğal Bitki Örtüsü Özellikleri

Bölgenin vejetasyonu, ot, ağaçlı step ve orman topluluğu olmak üzere üç ana formasyona ayrılabilir. Asırlar boyu süregelen tahrip sonucunda İç Anadolu'daki karaçam, meşe ve hatta ardıç ormanları, nispeten nemli ve kuzeye bakan lokal alanlara ve yükseklerle çekilmişlerdir. İklim kuraklaşmaya meyletmesi ve biyotik faktörler etkisi ile tahrip edilen orman alanlarının yerini ise step vejetasyonu tarafından işgal edilmiştir. Ayrıca step bölgeleri yer yer çok seyrek de olsa çalı formunda bitkiler de görülmektedir.

Normal görünümüne sahip bir orman yetişebilmesi için o alanın en az 600 mm yağış alınması gerekmektedir. Yağış bu miktardan altına düştüğü zaman su rekabeti artacağından birim alanda yetişen ağaç sayısı azalmakta ve orman özelliği kaybolmaktadır. Yağış miktarı daha da azaldığından orman örtüsü iyice kaybolarak ve stepler başlamaktadır.

Çorak olarak bilinen Aksaray toprakları aslında aşırı yağışlardan dolayı yıkanmadığı için verimlidir. Tuzlu taban suyunun yüksekliği ve kil oranının çok az olmasından dolayı su tutma kapasitesinin düşük olması toprak verimliliği ve ormanların yayılışı üzerinde olumsuz etkiler meydana getirmektedir. Tuz oranının yüksek ve su tutma kapasitesinin düşük olduğu topraklar üzerinde yapılan ağaçlandırma çalışmalarında başarı düşük olmaktadır.

Aksaray Ovası, doğal bitki örtüsünün dağılım özellikleri, iklim, toprak, hidrografiya ve antropojen etkinin kontrolü altındadır. Aksaray'da De Martonne ve Erinç'in indislerine göre yarı-kurak iklim şartları hüküm sürmektedir. Keza Trhorthwaite'nin su bilançosunda Haziran Ekim ayları arasında 5 aylık kurak bir devrenin bulunduğu Aksaray'da, yarı-kurak iklim şartları devam eder. Bu iklim özellikleri kurakçıl (kserofit) elemanlardan oluşan bitki topluluklarına ortam sağlar. Sahanın toprak özelliklerine bakıldığında; Tuz gölü çevresinde çorak (halomorfik) (Atalay, 1994: 218) genellikle solançhak ya da beyaz alkali olarak adlandırılan topraklar yer alır. Solançhak topraklarda, en küçük aralıklarda bile değişen ekolojik özellikler vejetasyonunun mozaik şeklinde ya da iç içe geçme kenarlar halinde oluşması bitki türlerinin dağılımını etkiler (Yurdakul ve Ercoşkun, 19: 121). Yeraltı su seviyesinin yakınlığı ve çevredeki derelerin belirli yerlerde yüzey göllenmeleri meydana getirmesi de bataklık bitkilerinin geniş alanlara yayılmasında belirleyici olmaktadır. Böylece; step vejetasyonu ile halofit vejetasyonu, bahsi geçen özelliklere

göre, kısa mesafeli değişimler gösterir. Bu durum, ovanın en önemli vejetasyon karakteristiğidir.

Bitki toplulukları, doğal faktörlerin tesiri ile gelişimi devam ederken, antropojen etkenlerin tahripkar aktiviteleri; bitki topluluklarının ya gelişimini etkilemekte ya da bitki toplulukları arasındaki rekabeti bozucu etkiler göstermektedir. Örneğin; aşırı otlatma, degradasyona sebep olmuştur. Nitekim, iklim karşılaştırmalarına göre İç Anadolu stepinin eskiden daha ziyade ot stepi olduğu, yüzlerce hatta binlerce seneden beri yapılan otlatmalarla, ovanın *Artemisia* – yarı çöle döndüğü kabul edilir. Bu değişim esnasında aynı zamanda bir yıllık türlerin sayısı oldukça artmıştır. Mera hayvanlarının beğenmemesi nedeniyle yumru ve soğanlı bitkiler hayatiyetlerini devam ettirebilmiş ve ayakta kalmışlardır (Walter, 1962: 9-16). Antropojen etkinin şiddetini artırarak devam etmesi, örneğin; tarım arazilerinde kullanılan ilaçlama sistemi de (uçakla yapılan ilaçlama) bazı bitkilerin vejetasyonunu olumsuz etkilemektedir. Aşırı erken otlatma, meralık sahalarda, deve dikenli bitkisinin istilasına uğrarken, keteğen bitkisi de (dikenli) hem mera, hem de tarım arazilerini olumsuz etkiler, bu nedenle tarım sahalalarında, traktörler ile sökümü yapılmaktadır.

Tarım alanlarında, arsız bitki olarak isimlendireceğimiz ve ürünün yetişmesini olumsuz etkileyen bitkilerde bulunur. Bunların en önemlileri *Boreava orientalis* (sarı ot) ve *isatistinetoria* (çivit otu) dur (Arıbaş, 2002: 82).

Ovada, özellikle; akarsu boyları ve sulama kanalları etrafında kavak ve söğütlerde bulunur. Mamasun barajı sulama kanallarını takip eden şekilde, görülen söğüt ve kavaklar kanalların dolaşımını göstermesi açısından da ilginç bir peyzaj oluşturur. Yer yer söğüt ve kavaklık toplulukları galeri ormanı görüntüsünü andıracak şekilde yoğunlaşmıştır.

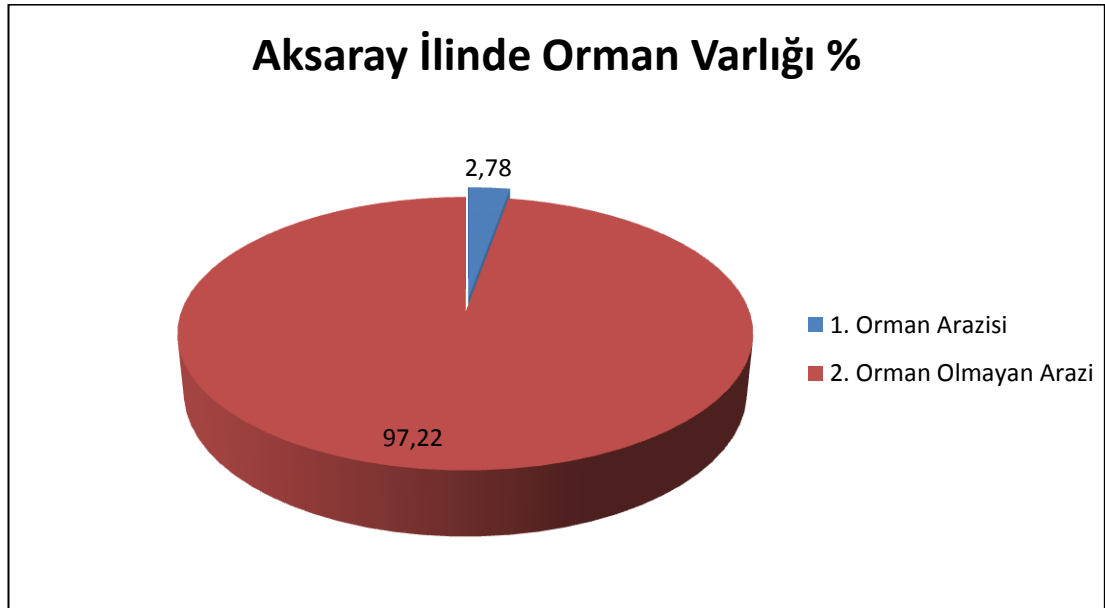
Aksaray Kenti ormanlar yönünden oldukça fakirdir. Aksaray topraklarının ancak % 2,78'i (1,72 doğal+1,06 ağaçlandırma) ormanlarla kaplıdır. Bu arazinin üzerinde bulunduğu orman serveti ise oldukça azdır. Aksaray'daki ormanlar başta Hasandağı, Ekecik Dağı, Harun Dağı ve Güzelyurt İlçesi çevresinde bulunmaktadır.

Aksaray Kenti'nin orman varlığı baltalık ve orman dışı ağaçlandırmalardan ibarettir. Baltalık ormanlarımızın tamamında doğal olarak bulunan ağaç türü meşedir. Orman dışı ağaçlandırmalarda ise ibrelili türlerden Sedir, Karaçam, Sarıçam, Kızılcım, Mavi Servidir. Yapraklı türlerden ise Dişbudak, Akçaağaç, *Ailanthus*,

Akasya, Badem, Mahlep, İğde, Gleditschia vs. türler kullanılarak ağaçlandırma faaliyetleri yürütülmektedir. İlimizde ağaçlandırma potansiyel sahası yaklaşık 50.000 hektar olduğu tahmin edilmekte olup, bu sahaların hemen hepsi mera vasfındadır.

Aksaray'ın orman alanı 21.208 ha. olup, genel alanın % 2.78'dir. Baltalıklarda; normal baltalık sahaların, bozuk baltalık sahalarına oranla % 14.8, Koru ormanların baltalık ormanlara oranı ise % 47,63'üdür. Koru ormanları tabii olarak değil insan eli ile yetiştirilmiştir.

Kent alanında doğal bitki örtüsü gerek kent merkezindeki yatay gelişime paralel olarak yoğun yapılaşma gerekse tarımsal amaçlar için hemen hemen tamamıyla tahrip edilmiştir. Kent alanında yer alan söğüt ve kavak bitkileri genellikle akarsu kenarlarında bulunmaktadır. Bu bitkiler kış mevsiminde yapraklarını dökmektedirler.

Grafik 3.13. Aksaray İlinde Orman Varlığı Grafiği.

3.2 Beşeri Coğrafya Özellikleri

3.2.1 Nüfus Özellikleri

3.2.1.1. Nüfusun Gelişimi

Aksaray'ın 25 km. doğusunda Kızılkaya köyü sınırları içinde yer alan Aşıklı Höyük'te gün ışığına çıkarılan Akeramik Neolitik'e ait yukarıdan aşağı 2. Kültür tabakasının yapı evlerindeki yerleşmeler günümüzden 10 bin yıl öncesine (M.Ö. 8000 yıl) tarihlendirilmektedir. (Esin, 1998: 92) Aşıklı Höyük, bu tarihsel özelliği ile Anadolu'da kurulan ilk yerleşmeler içerisinde yer almaktadır. Bunun yanı sıra; M.Ö. 3000 yıllarında, Eski Tunç Çağı Hitit yerleşmelerinden olan ve en parlak dönemini Asur Ticaret kolonileri çağında, yani M.Ö. 1800 yıllarda yaşadığını gösteren Acemhöyük'te (Burushattum) önemli bir yerleşim merkezidir. Bugün, Yeşilova kasabası içinde yer alan höyük, erken Helenistik ve Roma dönemlerinde de tekrar yerleşilmiş ve M.S. 3. Yüzyılın başında ise tamamen terk edilmiştir (Öztan, 1994: 149).

Her iki yerleşim yeri farklı tarihsel dönemlerde, Melendiz ırmağı (Ulurmak) boyunca kurulmuştur. Araştırma sahasında su potansiyeli olan yerler, nüfus hareketliliğini ve yerleşmelerin kurulduğu mekanlara yön vermiştir. Böylece, bir nevi yerleşmeler, akarsu boyları ve su kaynakları çevresine sığınmış ya da toplanmıştır. Su potansiyelinin yerleşim yerlerinin belirlenmesi yanı sıra topografik faktörlerin uygunluğu ve ulaşımına müsait bir ortamın varlığında, nüfusun dağılımını belirlemektedir.

Araştırma sahasında, arkeolojik ve yazınsal bulgular, Frigya Lidya, Med ve Pers uygarlıkları dönemlerinde kesintiye uğramaktadır. Fakat, bahsi geçen devletler, doğuda Ihlara, Belisırma, Selimiye köyü çevresi ve Hasandağı Kuzeydoğu'sunda çeşitli yerleşim birimleri kurdukları bilinmektedir. Ancak, bu devletlerin ovaya kayıtsız kaldıklarını düşünmek güçtür. Çünkü; ovanın tarımsal potansiyeli ile batıya açılan ve ulaşımı kolaylaştırıcı etkisinden, bu devletler istifade etmiş olmalıdır. Belirtilmesi gerekli olan bir özellikte, ovada bulunan bir çok höyüğün detaylı arkeolojik incelemelerinin yapılmadığıdır. Eğer, bu bilimsel çalışmalar yapılırsa, tarihsel dönemlere ait günümüzde meçhul olan boşluklar aydınlanacak, belki de tarihsel kesintilerin sebebi anlaşılacaktır (Arıbaş, 2002:87).

Makedonya kralı İskender'in M.Ö. IV. Yüzyıldaki doğu seferi esnasında, Tuz gölü güneyini kullanması ulaşım faaliyetlerinde jeomorfolojik yapılara dikkat

edildiğini gösterir. Bu faktör; Roma Devleti yönetimi zamanında da önemini koruyarak, Eskil ve Aksaray doğu-batı yönlü ulaşımın yegane merkezleri haline gelmesini sağlamıştır (Ramsay, 1960: 22). Böylece Aksaray, verimli toprakları, Ulurmak'ın (Melendiz) varlığı yanı sıra, ulaşım merkezi olması sebebiyle, tarihsel dönemlerde yerleşim yeri için sürekli olarak tercih edilmiştir.

Kapadokya Kralı I. Archalagus tarafından inşa edilen Aksaray; M.S. 17. Yüzyıla kadar Garsaura olarak anılırken, bu tarihten itibaren Archelias adını almıştır. Daha sonra buraya; M.S. 41-54'de imparator Claudis tarafından Roma kolonileri yerleştirilmiş ve Colania Archelais adı verilmiştir. Bizans Devleti döneminde ise M.S. 699 Emeviler ve M.S. 901'de Abbasiler tarafından kısa süre ele geçirilse de, Bizans egemenliği uzun sürmüştür (Konyalı, 1974: 145,203).

Türklerin Anadolu'yu fethetmeye başlamaları ile birlikte Melik Danişmend Ahmet Gazi'nin bütün Kapadokya'yı fetih etmesiyle beraber, Aksaray'da eline geçmiştir. Aksaray, bu fetihden sonra Anadolu Selçuklu ve Danişmentliler arasındaki rekabetten etkilenmiştir. Haçlı Seferleri esnasında, Anadolu Selçuklu Devleti kurulduğu sıralarda, Aksaray bu beyliğin sınırları içindeydi. Anadolu Selçuklu hükümdarı I. Kılıçarslan, Anadolu'ya saldıran Haçlı ordularının kuvveti karşısında tutunamayacağını anlayarak Anadolu içlerine çekilerek, Danişmentlilerden Melik Gümüştekin ile ittifak yapmıştır. Haçlıların, Hasandağı ve çevresinde yok edilmesinden sonra Gümüştekin, Kılıçarslan'a verdiği sözü tutmamış, bunun üzerine Kılıçarslan Danişmend Beyliği, kentlerini ve Aksaray'ı Anadolu Selçuklu Devleti sınırları içine dahil etmiştir (Yörük, 1996:3).

Böylece; Selçuklu Devleti yönetimine geçen Aksaray, başkent Konya'ya yakınlığı sebebiyle çeşitli sosyal ve ekonomik hadiselerin başarı ve çalkantılarını yakından hissetmiştir.

Aksaray, özellikle Anadolu Selçuklu Devleti yönetiminde önem kazanmıştır. Örneğin; Kılıçarslan'ın babası Sultan Mesud, Danişmentlilere karşı Aksaray'ı bir üs şehri haline getirmiş, burada bazı tesisler yapmıştır. Kılıçarslan'ın (1155-1192) taht merkezi olan Aksaray'a ak taşlar kullanılarak bir saray yaptırılarak, o döneme kadar Archelais olan ismi bu saraya atıfla Aksaray olarak değişmiştir (Konyalı, 1974: 300).

Anadolu Selçuklu Devleti yönetimi sırasında Aksaray, adeta bir ilim, kültür ve ticaret merkezi olması yanında, askeri bir karargah haline gelmiştir. (Cahen, 2000:

232) Bununla beraber, 1249 yılında Rüknettın ile İzzeddin arasında meydana gelen taht savaşı Aksaray'da meydana gelmiş ve Rüknettın'ın yenilgisi ile sonuçlanmıştır. Moğollar ile 1256 yılında yapılan ve Selçuklu ordusunun yenildiği savaşta, Aksaray'da cereyan etmiş ve Aksaray, Moğolların sivil idare merkezi haline gelmiştir (Uluçay, 1975: 231-232).

Aksaray; Anadolu Selçuklu Devletinin zayıflaması ile birlikte İlhanlı Devleti ve Eratnaoğulları Beyliği hakimiyeti altında kaldı. Eratna Beyliğinin zayıflaması sonucu yönetimi ele alan ve kendi adıyla anılan beyliği kuran Kadı Burhaneddin'in egemenliği altına girmiştir. Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılıp, etkisinin bitmesi neticesinde, Aksaray Karamanoğulları Beyliğinin egemenliğine girmiş, ancak; XV. Yüzyılın başlarında ise kısa bir süre Dulkadir Oğullarının idaresi altında kalmıştır (Şahin, 1989: 291).

Aksaray, XIV.-XV. Yüzyılda Anadolu'daki beyliklerin iktidar mücadelelerinden oldukça etkilendi. Aksaray; Karamanoğulları ile Osmanlılar ve Kadı Burhaneddin arasındaki siyasi mücadeleler devam ederken, Yıldırım Beyazıd zamanında Osmanlı topraklarına 1397 yılında katıldı. Yıldırım Beyazıd'ın 1402'de Ankara Savaşında, Timur'a mağlup olmasından sonra, tekrar Karamanoğulları hakimiyetine giren kent, Fatih Sultan Mehmed'in bu beyliğe son vermesinden sonra kesin olarak Osmanlı Devleti idaresine girdi. Fatih, kentte yaşayanların büyük bir kısmını İstanbul'a yerleştirdi ve İstanbul'da bir semte Aksaray adını verdi (Yörük, 1996: 5).

Beylikler arasındaki çekişmelerden olumsuz etkilenen Aksaray, Osmanlı Devleti yönetimi altında yerleşme ve nüfus potansiyeli bakımından tekrar toparlanmıştır. Bu özellikte iki faktörün rolü olmuştur. İlki, Aksaray'ın düzenli devlet egemenliği altına girmesi, ikincisi de; Osmanlı Devletinin aşiretleri iskana yönelik politikasının başarılı sonuçlar vermesidir. Örneğin; Atçeken aşiretinin Tuz gölü güneyinde, Eskil ve çevresinde yer alan kolu, göçer haldeki yaşantılarından vazgeçilmesini sağlamış, yerleşik hayata ve çiftçiliğe teşvik edilmiştir. Genelde, vergilendirmeyle yönlendirilen aşiretten; hayvancılığa yönelik yüksek vergi alınırken, çiftçilik faaliyetlerinden düşük vergi alınmasıyla, Atçekenler bu uygulamayı kabul etmişlerse de, hayvancılığı tamamen bırakmayarak, yaylak-kışlak şeklinde, yerleşim biriminden bağlantılarını koparmadan sürdürmüşlerdir (Linder, 2000: 132).

XVI. yüzyıl başlarında Aksaray'ın nüfusu, Aksaray kentinde 4801 ve kırsal yerleşmelerde ise 4953 olup, toplam nüfusu 9784 olmuştur (Yörük, 1996: 25). XVI. Yüzyıl sonlarında, 1584 yılında ise nüfus gerileyerek 9500'e inmiştir (Şahin, 1989: 291).

Aksaray'ın 1831 yılında Osmanlı Devleti genelinde yapılan nüfus sayımı neticesinde 8446 erkek nüfusu tespit edilmiştir. Bu nüfusun 7459'u Müslüman, 987'si ise reayadır. Merkezde 938 hane bulunurken, köylerde 1466 hane olup, toplam 2404 hane yaşamakta idi. Bu nüfus sayımında belirli detaylar da bulunmaktadır. Buna göre; Aksaray merkezinde 1296 kişi 12 yaşından büyük, 973 kişi 12 yaşından küçük ve 53 askerle beraber 2322 erkek nüfus yaşıyordu. Köylerde ise, 2459 kişi 12 yaşından büyük erkek, 1690 kişi 12 yaşından küçük ve 51'i asker olmak üzere 4290 kişi yaşamaktadır. Kazalarda ise 578 kişi 12 yaşından büyük, 373 kişi 12 yaşından küçük ve 15 asker ile birlikte 966 erkek nüfus mevcuttur (Enver, 1997: 203).

Aksaray'ın 1882-83 tarihli 16. Konya salnamesinin 169. Sayfasında Aksaray kazasında 124.580 kişi yaşamaktadır. Bu dönemde kazanın 6 nahiyesi vardır. Bunlar; Suüstü, Ekecik, Hacı Hamitli, Şerefli, Kutlu ve Sahra'dır (Konyalı, 1974: 102). 1801 yılındaki sayımda Aksaray genelinin nüfusu muhtemelen 42.000 ile 50.500 civarında olması gerekir. Buna göre, 1883 yılında 124.580 kişilik nüfusun oluşumunda nahiye değişikliğinin de etkisi olmalıdır. Ayrıca doğal nüfus artışı ve göçlerde bu artışın nedenleri arasındadır.

3.2.1.2. Nüfus Artışları

Tarihsel süreçte, insanların sayısı her halükarda bir gösterge sunmaktadır (Braudel, 1989: 15). Ancak, nüfusun tarihsel gelişiminde bahsedilen, bir takım belge ve bilgilere dayanılarak, Aksaray ve çevresinde yaşayan nüfus hakkındaki açıklamalar, değişik amaçla yapılan ve sistematik olmayan sayımlardır ve genel bir fikir vermesi bakımından oldukça yararlıdır. Ancak sahanın çeşitli dönemlerdeki gerçek nüfus miktarları ile nüfusun sosyal ve ekonomik özelliklerini bu verilerle ortaya koymak mümkün görünmemektedir. Bu nedenle nüfus miktarlarındaki artış ve azalışlar ile bunun nedenlerini ortaya koyabilmek için, periyodik olarak yapılmış nüfus sayımlarına ihtiyaç vardır. Bilindiği gibi ülkemizde bu anlamdaki sayımlara Cumhuriyet döneminde başlanmış ve ilki 1927 yılında yapılmıştır (Yazıcı, 1995: 58).

Böylece 2000 yılına kadar 73 yıl sürecinde 15 nüfus sayımı yapılmıştır. Bu sayımlardan 1997 yılındaki sayım tespit mahiyetlidir.

Aksaray'ın 1927 sayımı esnasında il statüsünde olduğunu belirtmek gerekir. Bu dönemde, Arapsun (Gülşehir) ve Koçhisar (Şereflikoçhisar) olmak üzere iki ilçesi mevcuttu. Bu sayıma göre, il geneli nüfusu 127.031 kişidir. Aksaray'a bağlı köylerle beraber nüfusu ise 71.577 kişi olup, Arapsun'un 16.240 ve Koçhisar'ında 38.034 nüfusu vardı. Ancak, 1927 nüfus sayımında, nüfusun sosyal ve ekonomik nitelikleri ile ilgili bilgilerin yetersizliği, bu konuyla ilgili yorumları engellemektedir.

Aksaray, 20.05.1933 tarihinde 2197 sayılı bazı vilayetlerin ilgası ve bazılarının birleştirilmesi hakkındaki kanun gereğince kaza yapılmıştır. Değişimden sonra 1935 yılındaki sayımda, toplam 78.968 nüfusa sahip olmuştur. Bu nüfusun 8.344'ü ilçe merkezinde yaşamaktadır.

Aksaray'ın 1940 nüfus devresinde, yönetim alanı ilçe merkezinde 114 yerleşim birimi bulunmaktadır. Bu dönemde ilçe genelinde 87.657 kişi vardır. Bu nüfusun 36.194'ü yani % 41,3 araştırma sahasındadır. Toplam nüfus 1935-1940 sayım yılları devresinde % 20,8 artarken, bu oran araştırma sahasında % 18,3 olarak gerçekleşmiştir. Aksaray ilçe merkezi nüfusu 9144 kişidir (Tablo 3.16).

Aksaray'ın nüfus artışı, 2. Dünya Savaşı esnasında, erkeklerin seferberlik sebebiyle askere alınması, açlık ve sefaletle bağlı yüksek ölüm oranına bağlı olarak olumsuz etkilemiştir (Doğanay, 1987: 149). 1945 nüfus sayımı devresinde Aksaray ilçe geneli nüfusu 94.302 olup, 1940'a göre % 15,7 oranında artmıştır. Araştırma sahasının nüfusu ise 39.628 olup 3404 kişi artarak, % 18,1'lik artış hızı meydana gelmiştir. Nüfusun 9558'i ilçe merkezinde, 25.963'ü de kırsalda yaşamak üzere kentleşme oranı % 26,8 olup, 1940 yılına göre % 2 daha düşük bir rakam meydana gelmiştir. Aksaray ilçe merkezinin nüfusu, 2. Dünya Savaşının olumsuz şartlarından etkilenerek, sayım devreleri içindeki en düşük artış hızı gerçekleşmiş ve % 8,9 oranına ulaşmıştır. Kırsal nüfusta ise bu artış % 21,8'dir (Arıbaş, 2002:91), (Tablo 3.16).

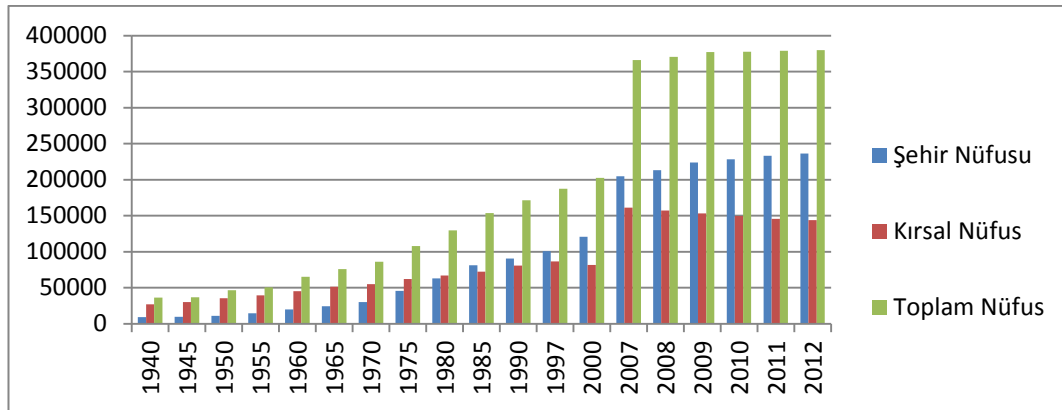
Tablo 3.16 Aksaray ‘da Kırsal ve Şehir Nüfusunun Yıllar İtibariyle Artış Hızı (1940-2012) (Binde)

Sayım Yılı	Şehir Nüfusu	Artış Hızı	Kırsal Nüfus	Artış hızı	Toplam Nüfus	Artış Hızı
1940	9144	-	27050	-	36194	-
1945	9558	8,9	30073	21,8	39628	18,1
1950	10966	27,5	35339	32,2	46305	31,4
1955	14345	53,5	39328	30,6	50614	29,3
1960	19979	66,3	45005	26,9	64984	38,5
1965	24414	40,1	51629	27,5	76043	31,4
1970	30138	42,1	55076	16,2	86114	24,9
1975	45567	82,7	62168	20,9	107735	44,8
1980	62927	64,6	66813	14,4	129740	37,1
1985	81056	50,6	72416	16,1	153472	38,6
1990	90638	22,3	80821	21,9	171459	22,2
1997	100944	15,4	86586	21,7	187530	12,7
2000	120894	60,1	81446	-20,3	202340	25,3
2007	204808	11,9	161301	97,6	366109	84,7
2008	213288	40,5	157310	-25,8	370598	12,1
2009	223727	47,7	153180	-26,6	376907	16,8
2010	228060	19,1	149445	-24,6	377505	1,59
2011	233005	21,4	145818	-24,5	378823	3,49
2012	236177	13,5	143738	-14,3	379915	2,88

Kaynak: TÜİK, Arıbaş, K, (2002). *Aksaray Ovası'nın Beşeri ve ekonomik Coğrafyası*, Erzurum: Atatürk Üniv., Sos. Bil. Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Şüphesiz 1950 yılı nüfus sayımları 2. Dünya Savaşının nüfusu etkileyen olumsuz baskısının nispeten azaldığı ve nüfusun yüksek oranlarla artma eğilimine girdiği devredir. 1950 yılı nüfus sayımlarında, Aksaray ilçesinin genel nüfusu 109.908 olup, 1945 yılına nazaran % 29,5’lik önemli bir artış oluşmuştur. 1945-1950 devresinde Aksaray ilçe merkezinde % 27,5’lik artışla 1408 kişilik bir yükselme gerçekleşmiştir. Kırsal nüfusta ise 5266 kişilik yükselmeye müteakip % 32,3’lük artış meydana gelmiştir.

Bu dönemde kırsal nüfusun artış oranındaki fazlalık, köyden-kentlere göç hareketlerinin başladığı dönem öncesini yansıtmaları açısından önemlidir. 2. Dünya Savaşı sonrasında sosyo-ekonomik gelişimin ilk oluşum mekanının kırsal merkezli olduğu görülür. 1950 yılı nüfus sayımlarında araştırma sahası genelinde ise artış % 31,4 olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 3.14 Aksaray’da Kır, Kent ve Toplam Nüfusun Yıllara Göre Nüfus Artış Miktarı.

Türkiye’nin demografik geçiş teorisine dayalı, geri kalmış ekonomik safhası, 1950 öncesinde görülmüştür. 1950 sonrası özellikle de 1955 yılıyla birlikte, sosyo-ekonomik gelişmenin meydana gelmesi, çocuk ölümlerinin düşmesi, sağlık hizmetlerinin gelişmesiyle, Türkiye’nin demografik yapısı değişmiştir. Ekonomik gelişmenin doğum ve ölüm oranlarını incelemesiyle demografik geçiş teorisine göre gelişmekte olan ekonomik safhaya giren Türkiye, kentlere yönelik ve kent merkezli yüksek nüfus artışı teşekkül etmeye başlamıştır (Tandoğan, 1998: 22).

Bu değişim şekli araştırma sahasında da gözlenir. Aksaray Kenti, 1955’den itibaren, artış oranı itibariyle kırsal kesimden yüksek rakamsal değerleri ile ayrılmaktadır. 1950-1955 devresinde, Aksaray genelinde nüfus % 31,8’lik artışla 123.201’e çıkmıştır. Araştırma sahası kırsal nüfusu 3.989 kişi artarak, % 30,6’lık artış hızına erişmiştir. Fakat, Aksaray ilçe merkezi kentleşme oluşum koşullarından biri olan nüfus oranını belirtir biçimde, 3379 kişilik artış ve % 53,5’lik artış hızı ile kırsal kesimden farklı bir yapı gösterir. 1955 sayım devresinde araştırma genelinde ise nüfus artışı % 29,3’lük oran göstermiştir (Arıbaş, 2002: 93).

Yönetim bölgesi sınırında yapılan değişiklikler sonucu Aksaray’ın genel nüfus değerlerinde artış oranı itibariyle azalma meydana gelmiştir (Köse, 1997: 55). 19 Haziran 1957 tarihinde 7033 sayılı TBMM. Kanunu ile, Ortaköy, Aksaray’a bağlı bucak merkezi iken, ilçe statüsüne yükselmiştir. Ayrıca, Aksaray’a bağlı bulunan Balcı bucağı da Ortaköy’e bağlanarak, Aksaray’ın yerleşim birimlerindeki sayılarda değişimler olmuştur. 1955 yılında, Aksaray ilçesine bağlı 147 yerleşim birimi varken, Ortaköy ve Balcıya bağlı 30 adet köy ve kasabaların ayrılması ile bu rakam 1960’ta 117’ye düşmüştür. Böylece 1955-1960 devresinde Aksaray genelinde nüfus 123.201’den 119.888’e gerileyerek, nüfus artış hızı % -2,1 şeklinde azalmıştır.

Böyle bir idari bölünüş esnasında, araştırma sahasındaki yerleşim birimleri Aksaray ilçesindeki durumlarında değişme meydana gelmemiştir . Aksaray ilçesinin nüfusu 1955-1960 arasında 5604 kişi artarak % 66,3'lük artış hızına ulaşılmıştır. Kırsal nüfus ise 5677 kişi ve % 26,9'luk oranla, 1955 nüfus sayımı devresinden sonra düşük bir artış oranına ulaşılmıştır. Böylece kent ve kırsal kesim arasındaki nüfus artış oranındaki iki farklı yapı devam etmiştir. Araştırma sahası genelinde ise 1960 nüfus devresinde % 38,5'lik artış oranı meydana gelmiştir. Aksaray kentinin nüfus artış oranının yükselmesinde, doğal nüfus artışın yanı sıra göç olaylarının tesiri de bulunmaktadır.

1960-1965 devresinde Aksaray genelinde nüfus 135.756'ya ulaşmış ve % 19,4 oranında artış gerçekleşmiştir. Fakat, araştırma sahasında nüfus artışı, Aksaray geneline göre fazla olmuştur. Aksaray kentinde bu oran; 4.435 kişilik artışla ve % 40,1'lik artış hızı ortaya çıkmıştır. Keza, Aksaray genelindeki nüfus artış oranı, araştırma sahasının kırsal kesiminde de aşılarak % 27,5'lik orana ulaşmıştır. Araştırma sahası genelinde ise bu oran % 31,4 olarak gerçekleşmiştir. Aksaray genelindeki nüfus artışı oranı ile araştırma sahasındaki farkın oluşumunda 1962 yılında hizmete giren Mamasın barajının etkisi vardır. Bu etki iki şekilde karşımıza çıkar. Bunlardan ilki Mamasın barajının yapımı neticesinde, tarım arazileri istimlak edilen, Gökçe, Çatalsu, Doğanarla, Saratlı, Gücünkaya ve Kızılkaya köylerinden gerçekleşen Aksaray kentine göçler, ikinci olarak da Aksaray ovasında sulamalı tarıma açılan arazilerde, ürün değeri ve veriminde meydana gelen artışlar neticesinde, çevredeki yerleşmelerden, ovaya göç olayı hızlandırmıştır (Arıbaş, 1994:77).

Aksaray ilçe genelinde 1965-1970 devresinde nüfus 151.364'e ulaşarak, % 21,7 oranında bir artış meydana gelmiştir. Aksaray kentinde ise 5724 kişilik ve % 42,1 oranında bir artış seyri gerçekleşirken, kırsal kesimde ise 4347 kişi ve % 16,2 oranında artış gözlenmiştir. Böylece kent-kırsal nüfus ayrımı iyice belirginleşerek, nüfus artışında kent faktörü ağırlık kazanmıştır. Kentin çekim gücünün oluşumunda; Aksaray ilçe merkezindeki sanayileşme, ulaşım, sağlık ve eğitim seviyesindeki gelişim yanı sıra kırsal kesimdeki, tarım arazilerinin miras yoluyla bölünmesi ile çağdaş yaşam tarzlarından etkilenmenin rolü de bulunmaktadır. 1970 nüfus sayımı devresinde araştırma sahasının genelinde nüfus artışı % 24,9 olarak gerçekleşmiştir.

Aksaray ilçe merkezinin sosyo-ekonomik cazibesinin nispeten göç yollarını, kente çevirmesi yakın çevresindeki nüfus hareketliliğini etkilemiştir. Bunun en önemli göstergesi de 1970-1975 devresinde nüfus % 82,7 oranında artarak 1940 yılından itibaren en yüksek orana ulaşılmıştır. Aynı devre içinde ise 15.428 kişilik artış olmuştur. Aksaray kentinde meydana gelen yüksek artış oranı, kırsal kesimde ise düşük gerçekleşmiştir. 1975 nüfus sayımında 6192 kişilik ve % 20,9'luk artış oranı kırsal kesimde meydana gelmiştir. Şüphesiz; 1970-1975 devresinde araştırma sahasında yurt dışına göçlerin devam etmesiyle kırsal yerleşmelerde önemli oranda nüfus kaybına yol açmıştır. Ayrıca, Aksaray genelinde nüfus 179.947'ye ulaşmış ve 1970 yılına göre % 75.1 oranındaki artış, doğal nüfus artışının da etkisini gösterir. Araştırma sahası genelinde ise nüfus % 44,8 oranında ve 1940 yılından itibaren meydana gelen en yüksek rakam gerçekleşmiştir. Bu devrede; dikkati çeken bir özellikte, araştırma sahası genelindeki toplam nüfus, ilçe genelindeki nüfusun % 59,9'unu kapsamaktadır (Arıbaş, 1994: 95).

Aksaray ilçe merkezindeki nüfus artış hızı nispeten etkisi 1970-1975 sayımı dönemine nazaran azalsa da, nüfus 17.360 kişi artmış ve % 64,6'lık oran gerçekleşmiştir. Nüfus artışının oransal düşüşüne rağmen sayısal artışı dikkat çekicidir. 1980 nüfus sayım devresi 1940 yılından itibaren, kırsal nüfusun en az arttığı döneme tekabül eder. Nüfus 4645 kişi ve % 14,4 oranında artmıştır. Araştırma sahası genelinde ise % 37,1'lik artış gerçekleşir. Aksaray ilçe genelindeki nüfus 203.229'a ulaşmış ve artış hızı % 24,3 olarak cereyan etmiştir. 1980 yılında araştırma sahasının nüfusu, ilçe geneli nüfusun % 63,8'ine karşılık gelmektedir. Aksaray genelinde gerçekleşen göç yönü, doğu ve güneydoğudaki yerleşmelerden, batı ve güneybatı yönü olarak Aksaray ve diğer köy ve kasabalara yönelmiştir.

1980-1985 devresinde, Aksaray ilçe merkezi nüfusu % 50,6'lık artış oranına rağmen sayısal açıdan 1940 yılı dikkate alındığında en yüksek artış olarak 18.129 kişilik nüfus artışı ortaya çıkmıştır. Kırsal nüfus ise % 16,1 artarak, 1980 nüfus sayımına göre nüfus artış hızı yükselmiştir. Bu sayım devresinde, Aksaray ilçe genelinde nüfus 230.250'ye ulaşarak % 24,9'luk artış hızı gerçekleşmiştir. Araştırma sahasında 1985 yılına kadar, kırsal nüfus kent nüfusundan fazla iken, bu dönemde kent nüfusu 81.056'ya ulaşarak, 72.416 nüfusun yer aldığı kırsal yerleşmelerin nüfusunu geçmiştir. Araştırma sahası genel nüfusu % 38,6 oranında artarak

153.472'ye tekabül etmiş ve böylece ilçe geneli nüfusu içindeki oranı % 66.6'ya çıkmıştır (Arıbaş, 1994: 96).

Aksaray 15.06.1989 gün ve 3578 sayılı T.B.M.M. tarafından çıkarılan kanun ile 56 yıl sonra tekrar il statüsündedir. İl olması ile nüfus kompozisyonu ve artış oranında değişim meydana gelmiştir. 3578 sayılı kanun ile Niğde iline bağlı olan Ortaköy ilçesi, Ankara ili Şereflikoçhisar ilçesine ait olan Sarıyahşi ve Ağaçören kasabaları ilçe yapılarak Aksaray iline bağlanmıştır. Bu il dışı katılımlar yanı sıra, Aksaray ilçesi yönetiminde bulunan Güzelyurt, Gülağaç ve Eskil kasabaları da ilçe yapılarak Aksaray ili dahilinde kalmıştır. 1960 yılında Ortaköy ve Balcı'nın ayrılması ile küçülen Aksaray'ın idari merkezi ve nüfus yapısı bu defa il olma durumu ile yönetim sahası ve peşi sıra; nüfus özellikleri itibariyle de genişleme ve artış teşekkül etmiştir (Arıbaş, 2002: 96).

Aksaray, 1985 yılındaki nüfus sayımında 122 olan, yönetim sahası içindeki yerleşme birimi 1990 yılı itibariyle 6 ilçe ve 184 köy ve kasaba ile toplam 190 adet yerleşim birimini içine alarak genişlemiştir. Böylece, 1985'de 230.250 olan toplam nüfusu, doğal nüfus ve göç ile şekillenen nüfus artışı, bir nevi anomali ile yönetim statüsü ve çerçevesinin değişimi sonucu 326.399'a erişilmiştir. Nüfus artış hızı ise % 69.7 olmuştur (Arıbaş, 1994: 96).

1990 nüfus sayımı devresinde Aksaray il merkezi nüfusu 90.638 olup % 22.3'lük artış oranı gerçekleşirken, kırsal kesimde artış oranı % 21.9'a yükselmiştir. Kırsal nüfus 8405 kişi artarken, Aksaray il merkezinde ise 9582 kişilik bir artış gerçekleşmiştir. Bu devredeki kır-kent nüfus artış oranı nispeten dengelenmiştir. Aksaray il merkezindeki nüfus artış hızının durağan bir dönem sergilenmesinde, diğer yerleşim birimlerinde tarımsal gelişme ve şekerpancarı üretiminin özellikle araştırma sahasında ekonomik gelişime olan katkısı sonucu, Aksaray kentine yönelik olarak gerçekleşen göçün yavaşlamasıdır. 1990 yılında Araştırma sahası genelinde nüfus artış hızı ise % 22.2 oranındadır. Aksaray ilinin yönetim fonksiyonunun değişimine bağlı olarak, araştırma sahasının nüfusu genel nüfusa oranı gerileyerek % 52.5 olarak gerçekleşmiştir (Arıbaş, 2002:97).

Şüphesiz, 1997 nüfus sayımı 1935 yılından beri her 5 yılda bir yapılan sayım periyodundan ayrılarak, 1990 yılından 7 yıl sonra tespit mahiyetli bir sayım yapılmıştır. Bu özelliği ve içeriği ile diğer sayımlardan ayrılır. 1997 nüfus tespitinde Aksaray genel nüfusu 351.777 olmuş ve 1990'a göre % 10.7'lik bir artış meydana

gelmiştir. Bu oran 1945 yılında 2. Dünya Savaşı sonrası oluşan % 15.7'lik artış hızından daha düşük bir rakamdır. Artış hızındaki yavaşlama Aksaray il merkezi içinde söz konusudur. Toplam 10.306 kişilik ve % 15.4'lük oran gerçekleşir. Kırsal nüfusun artış oranında çok az bir değişim ile % 21.7'lik artış hızı oluşur. Aksaray genelinde ise % 12.7'lik artış gerçekleşir. 1997 yılında Aksaray il geneli nüfusuna, araştırma sahasının nüfusu oranlandığında % 53.3'lük sayı oluşur.

Aksaray'da 20 Ekim 2000 tarihinde yapılan nüfus sayımı geçici sonuçlarına göre, toplam 439.453 olarak tespit edilmiş ve 1997 nüfus tespitine göre % 74.2'lik bir artış dikkati çeker ki, bu bütün nüfus sayımlarındaki en yüksek değerdir ve 3 yıllık zaman aralığında oluşmuştur. Aksaray merkez nüfusu ise 100.944'den 3 yıl sonra 153.948'e çıkarak % 52.1'lik bir artış hızı gözlenir. Araştırma sahasında kırsal nüfus ise 98.395'e çıkarak % 44 oranında artış hızına ulaşmıştır. Böylece 3 yıllık süre içinde nüfus artış hızındaki anomali, Başbakanlık, D.İ.E. tarafından şüpheli bulunarak, tekrar incelemeye tabi tutulmuştur (Arıbaş, 2002 :98).

2000 yılındaki nüfus sayımının şüpheli göstergeleri sonucu, 2000 yılı nüfus yapısı Aksaray Sağlık İl Müdürlüğü E.F.T. lerince değerlendirilecektir. Buna göre Aksaray kenti nüfusu 19.950 artarak 120.894'e ulaşmıştır. Artış hızı ise % 60.1 olarak gerçekleşmiştir. Kırsal kesimin nüfusu 5140 kişi azalarak % -20.3 oranında negatif artış gerçekleşmiştir. Bu oranda, köylerin kasaba olmak için nüfus sayımı dönemindeki bir günlük göçlerinin, Sağlık il müdürlüğü E.F.T. lerine yansımadığını görmekteyiz. Buna göre nüfus sayımı esnasında D.İ.E. istatistik çalışmaları bu problemi dikkate alarak düzenlenmesi gerekmektedir (Arıbaş, 2002: 98).

Araştırma Sahasında, Aksaray ili merkezi nüfusu 1940-2000 yılları arasında % 430,3 oranında artmıştır. Aynı zamanda bu değer araştırma sahası yerleşmeleri içindeki en yüksek değerdir. Artış hızının yüksek olmasında; nüfusun doğal gelişiminin rolünden çok, merkezilik özelliğine bağlı olarak, kırsal yerleşmelerin bir bölümünün göçü Aksaray'a yönelmesinden kaynaklanmaktadır. Araştırma sahasında kırsal yerleşmelerde nüfus artış hızı % -87,8 ile % 292.3 oranında gerçekleşse de, genel nüfus artış hızı oranı % 183,7 olarak cereyan etmiştir. Kırsal nüfus doğal gelişimine rağmen, nüfus kaybetmesi, artış oranının Aksaray il merkezine göre düşmesi sonucu; artış hızı ise % 286,8 oranında gerçekleşmiştir (Arıbaş, 1994: 98)

Kentte bulunan nüfus yapısını yaş gruplarına göre incelediğimizde genç nüfusun oranının yaşlı nüfusa oranla daha fazla olduğu gözlenmektedir. Bu durum

hızlı nüfus artışını ve kentleşmeye olan ihtiyacı beraberinde getirmektedir. 0–14 yaş arası çocuk nüfusunun genel nüfusa oranının ise % 31,9 olduğu gözükmektedir.

2012 yılı TÜİK verilerine göre ise Aksaray'ın nüfusu 379.915 tir. Bu nüfusun 236.177'si ilçe ve il merkezinde yaşarken, 143.738'i de köy ve kasabalarda yaşamaktadır. İl nüfusunun toplamda 188.945 kişisi erkek 190.970 kişisi ise kadındır. Şehir nüfusunun 117,786 kişisi erkek, 118,391 kişisi kadındır. Nüfus artış hızı % 0,3,49 ile % 0,13,49 olan Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Yine 31 Aralık 2011 tarihli Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre Aksaray il ve ilçe merkez nüfus oranı büyüklük olarak % 61,51 ile %76,80 olan Türkiye değerinin altındadır. Aksaray il nüfus yoğunluğu ise büyüklük bakımından 50 değeri ile 97 olan Türkiye değerinin oldukça altındadır. 2011 yılı TÜİK verilerine bakıldığında 15-64 yaş grubundaki her 100 kişi için Aksaray'da 53 kişi vardır. Bu değer ile Aksaray yaş bağımlılık oranı 48,4 olan Türkiye değerinden yüksektir. Merkez ilçeyle beraber 7 İlçe, 48 belediye ve 152 köyü vardır. Nüfus dağılımında Aksaray kent nüfusunun fazla olmasına rağmen kırsal nüfusun azlığı, Aksaray kentine doğru gerçekleşen göç olayının işaretidir. Bununla beraber, yurt içine yönelik göçlerin % 57,9 Aksaray kentine yönelmiştir. Tablo 3.17'ye baktığımızda özellikle son dört yılda nüfus artış hızının binde 5 in altına düştüğü görülür 2007-2012 yılları arasındaki ortalama artış ise binde 7 dir (Tablo 3.17).

Tablo: 3.17. Aksaray Kenti Yıllara Göre Nüfus Artış Hızları (Binde)

2007-2008	2008-2009	2009-2010	2010-2011	2011-2012
12,2	16,9	1,6	3,49	2,9

Kaynak: 31/01/2012 ADNKS sonuçları, <http://www.tuik.gov.tr>,

Tablo 3.18. Aksaray'da Yerleşim Yerinde Mahalle Bazında Nüfus Sayıları (2012)

No	MAHALLE ADI	NÜFUS	No	MAHALLE ADI	NÜFUS
1	ARATOL BAHÇELİ	1485	25	MEYDAN	5604
2	ARATOL İSTİKLAL	851	26	MUHSİN ÇELEBİ	529
3	BAHŞE SARAY	1588	27	MİNARECİK	70
4	BAHÇELİ	3568	28	NAKKAŞ	2979
5	BAYRAM BABA	498	29	PAMUCAK	2491
6	BEDİR MUHTAR	556	30	PAŞACIK	7058
7	BÜYÜK BÖLCEK	13161	31	PINAR	3825
8	ÇOĞLAKI	6273	32	SELÇUKLU	1890
9	CUMHURİYET	8742	33	SOFULAR	727
10	DERE	635	34	SOMUNCU BABA	831
11	EREĞLİKAPI	9582	35	TACIN	3401
12	FATİH	11928	36	TAŞPAZAR	13081
13	HACI HASANLI	2337	37	YAVUZ SULTAN SELİM	8414
14	HACILARHARMANI	3971	38	YENİ	850
15	HAMİDİYE	2434	39	YENİ SANAYİ	2143
16	HASHAS	4728	40	YUNUS EMRE	4269
17	HÜRRIYET	4111	41	ZAFER	2365
18	KALANLAR	200	42	ZİNCİRLİ	477
19	KILIÇASLAN	5679	43	ÇERDİĞİN	4173
20	KIRIMLI	772	44	ÇİFTLİK	2740
21	KURTULUŞ	3987	45	İSTİKLAL	845
22	KÜÇÜKBÖLCEK	12236	46	ŞAMLI	1464
23	LALELİ	2895	47	ŞEYHHAMİT	3389
24	MEHMET AKİF ERSOY	2847	48	ŞİFAHANE	3672
			TOPLAM	182351	

Kaynak: Aksaray Belediyesi (2012)**TOPLAM****182351****Tablo 3.19.** Aksaray'da Yerleşim Yerinde Mahalle Bazında Nüfus Sayıları (2007)

No	Mahalle	Nüfus	No	Mahalle	Nüfus
2	Bayram Baba	482	24	Minarecik	145
3	Bedir Muhtar	540	25	Muhsin çelebi	697
4	B.Bölcek	10.229	26	Nakkaş	2.583
5	Çerdiğin	3.660	27	Pamucak	2.400
6	Çiftlik	2.789	28	Paşacık	6.043
7	Çoğlakı	4.959	29	Pınar	3.544
8	Cumhuriyet	2.789	30	Selçuklu	1.511
9	Dere	843	31	Sofular	860
10	Ereğlikapı	7.611	32	Şeyh Hamit	3.538
11	Fatih	10.400	33	Şanlı	1.389
12	Hacı Hasanlı	2.783	34	Somuncu Baba	697
13	H.Harmanı	4.239	35	Şifahane	3.355
14	Hasas	4.605	36	Taşpazarı	11.780
15	Hamidiye	1.540	37	Tacın	3.474
16	Hürriyet	2.760	38	Zafer	2.374
17	Kalanlar	166	39	Zincirli	581
18	Kılıçaslan	5.796	40	İstiklal	698
19	Kurtuluş	3.893	41	Yavuz Sultan Selim	4.619
20	K. Bölcek	10.769	42	Yeni sanayi	2.242
21	Laleli	2.440	43	Yeni Mahalle	878
22	Meydan	5.258	44	Yunus Emre	3.457
					Toplam 150.384

Kaynak: Aksaray Belediyesi

2007 yılında 44 mahallesi ve toplamda 150.384 kişilik kent nüfusuna sahip Aksaray kentinde 2012 yılında 48 Mahalle ve 182.351 kişilik kent nüfusu vardır. 2007-2013 yılları arasında yıllık nüfus artışı % 03,21, yedi yıllık toplam nüfus artışı ise toplamda % 20 olmuştur.

Kent nüfusunun yerleşim yerinde mahalle bazındaki son yedi yıllık değişimi tablo 3.18 ve tablo 3.19'e bakarak açıklamaya çalışırsak her şeyden önce mahalle sayısı son yedi yıl içerisinde 44'ten 48' yükselmiştir. Yeni mahalleler, 2009 yılında Aratol Beldesinin içinden geçen yolu ikiye ayırdığı Aratol Bahçeli ve Aratol İstiklal Mahalleleri ile yine Alaca beldesinin ikiye bölünmesiyle oluşturulan Bahçesaray ve Kırımlı Mahalleleridir. Kente yeni eklenen mahallelerin dört tanesinin de kentin kuzeybatı yönüne eklendiği görülür. 2007 yılında en fazla nüfus sahip mahalle kent merkezindeki nüfusu 11.780 kişi olan Taşpazar Mahallesi'dir (Tablo 3.19). 2013 yılında ise az bir farkla da olsa 13.161 kişi ile en kalabalık mahallenin 13.161 kişi ile Büyük Bölcek Mahallesi olduğu görülür. 2007 yılında nüfusu en az olan Minarecik Mahallesi 2013 yılında da 70 kişilik nüfusu ile en az nüfusa sahip mahalle olma özelliğini devam ettirmiştir (Tablo 3.18) 2007 ve 2013 yıllarındaki mahallelerin nüfuslarına bakıldığında yoğun nüfuslu mahallelerin Büyük Bölcek, Fatih, Ereğlikapı, Küçük Bölcek, Paşacık, Taşpazar, Yavuz Sultan Selim Mahalleleri olduğunu ve yaklaşık 7000-13.000 kişi arasında nüfusa sahip olduğunu söyleyebiliriz, orta nüfuslu mahallelerin Hashas, Kurtuluş, Meydan, Bahçeli, Coğlakı, Cumhuriyet, Kılıçaslan, Çerdiğin, mahalleleri olduğunu ve 3000-6500 kişi arası nüfusa sahip olduğunu görürüz, az nüfuslu mahalleler ise 600 kişinin altındaki nüfusları ile Minarecik, Kalanlar, Muhsin Çelebi, Bayram Baba, Bedir Muhtar Mahalleleridir.

3.2.1.3. Nüfus Hareketleri

3.2.1.3.1 Doğumlar ve Ölümler

Bir nüfus kitlesinin en önemli değişkenlerinden biri de, doğumlar ve ölümlerdir. Doğumlar ve ölümler arasındaki fark, nüfus artışına veya azalışına da etkiler. Bu nedenle, araştırma sahasının nüfusunun sosyal ve ekonomik özelliklerinin daha iyi anlaşılabilmesi için önce doğumlar ve ölümler konusu üzerinde durmakta fayda vardır (Güner, 1997:106). Genel nüfus sayımı sonuçlarının dar yönetim bölgelerini kapsayan nüfus hareketlerini içermemesi nedeniyle, araştırma sahasının

doğum ve ölüm oranlarının açıklanmasında (Köse, 1997: 68). Aksaray İl Sağlık Müdürlüğü istatistiklerinden yararlanılmaya çalışılmıştır.

Araştırma sahasının, geçmiş yıllara ait doğum ve ölüm sayılarını ortaya koyan istatistiksel verilerin yetersizliği, geçmişe dönük yorumlamayı sınırlandırmaktadır. Aksaray ili nüfusu, TÜİK kayıtlarına göre 379.915'dir. Araştırma sahası nüfusu Aksaray Sağlık İl Müdürlüğü 2000 yılı E.F.T'lerine göre 202.340 olarak tespit edilmiştir (Arıbaş, 2002: 100). Aksaray'da toplan doğum sayısı 1999 yılında 7121, 2000 yılında ise 6.704'dür Ayrıca 1999 yılında 275 düşük ve ölü doğum gerçekleşirken aynı özellik 2000 yılı için, 195'dir. Her iki yıl için kaba doğum hızı % 020 olup, bu doğum hızı, Türkiye ortalaması olan % 023.4'ün altındadır. Bu hız, kaba ölüm hızının çok düşük olması halinde bile, araştırma sahasında nispeten düşük bir nüfus artış hızının olduğunu ifade eder. Doğurganlık düzeyleri ise 15 ila 49 yaşları arasında kadınların yapmaları beklenen canlı doğum sayısı ise 3 çocuğun altında olup 2.6 düzeyindedir.(Hacettepe Üniversitesi, Doster yay. 1998: 36-38) 2010 yılı TÜİK verilerine göre annelerin yaş gruplarına göre doğumlarına bakıldığında 2010 yılında Aksaray'da en çok doğum 20-24 yaş grubunda olmuştur.

Doğurganlık için ifade edilen bu kriterler, Aksaray'da doğum oranının düşük gerçekleştiğini göstermektedir. Doğurganlık eğilimleri, sosyo-ekonomik şartlara bağlı olarak değişmekle beraber, Aksaray'daki sağlık kuruluşlarının etkin mücadelesinin de rolü vardır. Doğum kontrolü için ilgili sağlık merkezlerine ulaşma şeklini bilmeyenler için çeşitli eğitim olanakları sağlanmıştır. Araştırma sahasında, özel doğurganlık eğilimleri, evliliğin erken yaşlarında gerçekleşirken, kırk yaşından sonraki doğurganlık önemsenmeyecek kadar azdır. Eğitim seviyesindeki artış, çocuk sayılarını etkilerken, etnik özelliklerde çocuk sayılarında artma ve azalma oranlarında rol oynar. Örneğin, Aksaray il merkezinde, eğitim seviyesi yüksek nüfusun bulunduğu mahallerde çocuk sayıları düşük iken, eğitim seviyesinin düşük olduğu mahallerde ise yüksektir.

Doğal nüfus artışının ortaya konulmasında ölümler önemli nüfus hareketlerinden bir diğerini oluşturur (Köse, 1997: 68). Araştırma sahasında kaba ölüm hızı 1996 yılında %031 iken, 1999'da % 028 ve 2000 yılında ise %029 olarak gerçekleşmiştir. Kaba ölüm hızı, 1996 yılında Türkiye için %0,44 ve İç Anadolu için %0,47 (Sosyal ve Ekonomik Göstergeler, ile Aksaray, 2000: 37) olduğu göz önüne

alınırsa, araştırma sahası düşük kaba ölüm hızına sahiptir. Türkiye ve İç Anadolu Bölgesi ortalamalarında düşük ölüm hızı, bireylerin sağlık şartlarına uyması, beslenme kalitesinin yükselmesi, sağlık kuruluşlarının yaygınlaşması ile tedavi ve teşhis aşamalarına ulaşılabilirlik olanağının artmasıdır.

Ailelerin, gebelik dönemi ve doğum zamanına yönelik bilinçli hareket etmeleri, sosyal etkileşimin insan sağlığına yönelik pozitif öğretisi, bebek ölüm hızı ile ölü doğum hızını düşürmüştür. Bebek ölüm hızı Aksaray’da 1999 yılında %0,19.8 iken 2000 yılında % 0,18.3’e düşmüştür. Bu değer Türkiye ortalaması için %0,42.7(Hacettepe Üniversitesi, 200: 99) olarak gerçekleştiği düşünülürse, araştırma sahası bu oranın oldukça aşağısında bulunur. Ölü doğum hızı ise, 1999 yılında %0,22’den 2000 yılında % 016 ya düşmüştür. Gebelik döneminde, bebeğin gelişme evrelerinin aileler tarafından takip edilmesi ve doğumların sağlıklı merkezlerinde ya da uzmanlarca gerçekleştirilmesinin rolü vardır (Arıbaş, 2002: 152).

Araştırma sahasında, gerçekleşen doğum oranı % 020 iken ölüm oranı ise % 02.9 olarak belirlenmiştir. Böylece sahanın doğal nüfus artış hızı % 017.1 olmuştur. Bu artış hızı % 21,8 olan Türkiye ortalamasından düşük olduğu gözlenir. 2011 yılında da nüfus artış hızı %0.3,49 ile % 0,13,49 değerini alan Türkiye’nin oldukça altındadır. Araştırma sahasındaki sosyo-kültürel değişimin bir yansıması olarak; ailelerin çocuk sahibi olma konusunda bakabilirlik hassasiyet ve bilincinin yaygınlaşmanın etkisi bulunmaktadır. Keza, sağlık hizmetlerinin gelişmesi ve ulaşılabilirlik kanallarının çoğalması, araştırma sahasındaki doğal nüfus artışını etkileyen faktörlerdir.

Tablo 3.20. Aksaray İlinde Yıllara Göre Doğum Sayıları.

Yıllar	Doğum Sayısı
2003	6668
2004	6779
2005	7222
2006	7353
2007	7093
2008	7005
2009	7566
2010	7322
2011	7134
2012	6838

Kaynak: 31/01/2012 ADNKS sonuçları, <http://www.tuik.gov.tr>,

3.2.1.3.2. Göçler

İnsan nüfusunun en tipik örneklerinden biri de, mobilitesinin yüksek oluşudur. Tarihsel dönemlerle beraber başlayan mobilite, bugün devam etmektedir ve gelecekte de devam edecektir. Hareketin temel motivasyon kalıpları, genel olarak ekonomik ve siyasal nedenlere dayanır. Bunlardan biri veya her ikisinin zorlaması sonucu, nüfusun bireysel, gruplar ve bazı hallerde de büyük topluluklar biçiminde, bir yerleşim yerinden başka yerleşim yerlerine, milli sınırlar dışına, milli sınırlar dışından milli sınırlar içine doğru yer değiştirmesi olayına göç denir (Doğanay, 1991: 133).

Göçler, yerleşmelerin nüfus miktarını etkilediği gibi, nüfusun demografik yapısında da bazı değişikliklere neden olmaktadır. Ayrıca, nüfusun sosyo-ekonomik ve kültürel yapısını da etkilemektedir. Diğer taraftan, göçlerle yerleşmelerin nüfusunda meydana gelen hızlı artış veya azalmalar; zaman içinde alt yapı tesislerinin yetersiz kalması, işsizlik, gecekondular sorunu, çevre sorunları, bazı hizmet yatırımlarının yetersiz kalması ve ekonomik kaynaklarının verimli bir şekilde değerlendirilmemesi gibi sorunlara da yol açmaktadır (Koca, 2000: 87).

Araştırma sahasında göç olgusu; tarihsel dönemlerde gerçekleşen nüfus hareketlerinin izlerini taşıdığı gibi, cumhuriyetin ilanından sonra oluşan sosyo-ekonomik değişimin yönlendirdiği, ülke içi ve uluslararası göçün özelliklerini de yansıtan bir mobilite söz konusudur. Bununla beraber; şekerpancarı ziraatına yönelik, ortaya çıkan işgücü açığı nedeniyle meydana gelen mevsimlik göç ise 1986'dan beri oldukça yoğun olarak yaşanır. Keza, hayvancılık faaliyetlerinin şekillendirdiği ritmik olarak yapılan yaylacılık da mevsimlik göç olayı içerisindedir (Arıbaş, 2002: 102).

Araştırma sahasının topografik özelliklerinin ulaşımı kolaylaştırması prehistorik dönemlerden itibaren farklı uygarlıkların ya geçiş sahası olmuş ya da iskân teşekkül etmiştir. Tarihsel dönemlerde; M.Ö. 3000 ile M.S. 1100 yılları arasında çeşitli devletlerin egemenliğinde, araştırma sahası kalsa da, günümüz nüfus yapısını esasen etkileyen dönem Selçuklu Devleti'nin 1071 yılı sonrası Anadolu'yu egemenliğine alması sonucu oluşmuştur.

Aksaray'ın 1470 yılında Karamanoğullarından, Fatih Sultan Mehmet tarafından alınıp, Osmanlı Devleti topraklarına katılmasıyla, nüfusun bir kısmı İstanbul'a yerleştirilmişti. Böylece Anadolu Selçuklu Devletinin kurulmasından

itibaren, hep Türk nüfusun yerleşimine açılan sahadan, ciddi bir nüfus potansiyeli Aksaray dışına, bir başka yerleşim bölgesine sevk edilmiş oldu.

Aksaray'ın Osmanlı Devleti yönetimine girmesinden itibaren, Osmanlı Devletinin iskan politikalarının tesiri ile nüfus hareketlerine, yön verilmiş oldu. Bunlardan en önemlisi, XIV. yüzyıl başlarında Moğolların baskısı neticesinde Anadolu'ya göç eden Atçeken aşiretinin XVI. yüzyıl başlarından itibaren konar-göçer hareketini bozarak, zorunlu iskan çalışmalarını yapması idi. Böylece 3 kola ayrılan aşiretin Eskil, Eşmekaya civarındaki kolu, yerleşik hayata geçirilmeye çalışılarak önemli bir nüfus Eskil-Eşmekaya çevresine konuşlandırılmıştır (Linder, 2000: 129-136). Bu şekilde, hali hazırda devam eden ziraat-hayvancılık (yaylacılık) faaliyetinin yapısal özelliği de kurulmuş oldu.

Yavuz Sultan Selim'in 1514 Çaldıran seferi esnasında, Osmanlı ordularına yardım eden Azerbaycan'ın Hey kentindeki Türkleri, Aksaray'a getirerek Acem'in (Yeşilova) kurulmasını sağlamıştır.

Osmanlı Devletinin zayıflaması ile göç olayının karakterinde değişimler meydana gelmiştir. Osmanlı Devletinin toprak kayıpları neticesinde, ülke dışındaki Türkler kadim topraklarını bırakarak Anadolu'ya yönelmiştir. Böylece dıştan Anadolu'ya göçlerin esas nedeni, zorunlu göç ettirme esasına dayanmıştır.(Doğanay, 1987: 200) Kırım'ın, Bahçesaray şehrinden XIX. yüzyıl sonunda, Anadolu'ya gelen göçmenlerin bir kısmı, Aksaray'ın güneybatısına yerleştirilerek Hamidiye köyü kurulmuştur (Erkan, 1993: 203).

Cumhuriyetin ilanından sonra, göç olgusu, Türkiye için Büyük Mübadele çerçevesinde şekillenmiştir. Böylece göçlerin nedenleri arasında, az da olsa değiştirme yoluyla göç olayı da eklenmiştir (Doğanay, 1987: 200). Bu suretle Aksaray ve çevresinde yaşayan Rumlar Yunanistan'a göç etmişlerdir.

Yurt dışından gelen göçler kesintilerle devam etmişse de araştırma sahasını ilgilendiren kısmı ise 1936 yılında Romanya'nın Köstence şehrinden gelen vatandaşlarımız, Aksaray'ın 9 km güneyine yerleştirilerek Sağlık köyü kurulmuştur. Sağlık köyüne 1951 yılında Bulgaristan'ın Gümülcine şehrinden gelen soydaşlarımız yerleştirilmiştir.

Türkiye genelinde olduğu gibi araştırma sahasında da 1950'lerde belirginleşmeye başlayan kırdan kente göç, başka gelir kaynaklarının artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kalması olmak üzere, kırsal kesimde alt yapı

yetersizliği, toprak ve gelir dağılımındaki dengesizlik, tarımda makineleşme ile ortaya çıkan iş gücü fazlalığı itici faktörlerin yanında, kentlerin nispi imkanları gibi çekici etmenlerin etkisi sonucu; aktüel hareketli sürmektedir (Köse, 1997: 70). Bu sebeple, Aksaray'ın yakın çevresindeki göçler; ulaşılabilirlik ve ata toprağından uzaklaşmama eğilimi neticesinde Aksaray'a yönelmiştir. Aksaray'ın 1940-2000 yılları arasında, doğal nüfus artışının sebep olamayacağı ölçüde % 430 oranında nüfusun artması, yakın çevresindeki göç hareketlerinin ilk merkezinin, Aksaray olduğunu göstermektedir (Arıbaş, 2002: 105).

Aksaray İli 1990 nüfus sayımı sonuçlarına göre, verdiği göç oranı, aldığından fazladır. Buna göre, 12.313 göç alırken, 14.704 kişilik göç vererek net göç 2.391 ve net göç hızı da % 8 olarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle Aksaray'ın sosyo-ekonomik göstergeleri her ne kadar belirli oranda nüfus için çekim merkezi oluşturmasına rağmen, diğer gelişmiş illere doğru bir nüfus akışı da söz konusudur.

Burada, belirtilmesi gerekli olan bir konu da, genel nüfus sayımı sonuçlarında, köy ve ilçe yönetim birimleri bazında göç hareketlerini belirleyecek şekilde düzenlenmemesi nedeniyle gerekli bilgilerin D.İ.E.'den temin edilememesi bu nüfus hareketlerinin özelliklerinin rakamsal değerlerle ifadesini güçleştiren en önemli etkendir. (Köse, 1997: 77) Genel bir fikir vermesi bakımından Aksaray'ın en çok göç aldığı illeri belirlersek, 1391 kişi Ankara, 521 kişi İstanbul, 782 kişi Konya ve 629 kişide Niğde'dir.

Buna göre, araştırma sahasında yurt dışına iş gücü özelliğindeki ve 1961-1973 yılları arasında yoğunlaşan ve genellikle Batı Avrupa ülkelerine yönelik göç hareketleri olmuştur.

2011 TÜİK verilerine göre Aksaray'ın yurtiçinde 2010-2011 yılı net göç hızı binde -6,22 iken 2012 yılında toplamda 10.667 kişi Aksaray'a gelirken Aksaray'dan 2011-2012 döneminde ayrılan kişi sayısı 12.374 olmuştur aradaki 1.707 kişilik fark ile verdiği net göç hızı -4,48'e düşmekle beraber göç veren iller arasındaki yerini korumaktadır (Tablo 3.21).

Tablo: 3.21. Aksaray İlinin Aldığı Göç-Verdiği Göç ve Net Göç Hızı

2012 Yılı Nüfusu	Aldığı Göç	Verdiği Göç	Net Göç	Net Göç Hızı (Binde)
379.915	10.667	12.374	-1.707	-4,48

Kaynak: 31/01/2012 ADNKS sonuçları, <http://www.tuik.gov.tr>,

3.2.2. Yerleşme Özellikleri

3.2.2.1. Genel Bakış

Kır ve kent yerleşmelerinin ayırımında bir çok kriter kullanılmakla beraber, bunlardan herhangi biri üzerinde görüş birliğine varılmış değildir (Köse, 1997: 147). Hatırlanacağı üzere yerleşmeleri kır ve kent olmak üzere ikiye ayıran en önemli kriterlerden birisi, nüfus büyüklükleridir. Ancak D.İ.E., herhangi bir nüfus limitini esas almaksızın il ve ilçe merkezlerini kent kabul etmiştir. Halen, yürürlükte olan 442 sayılı köy kanununda ise, bu esasa uyulmaktadır. Bu kez nüfus büyüklüğü ön plana geçmekte ve nüfusu 2000'den az yerlerin tamamı köy kabul edilmektedir. Ayrıca, bu kanunla 2000-20.000 arasında nüfusa sahip yerler için kasaba, 20.000'den fazla nüfusa sahip yerler şehir denilmektedir. (Bulut, 1998:115) ÖZÇAĞLAR'da bu limitlerin meydana getirdiği tasnifi teyit etmektedir (Özçağlar, 1997: 9).

Kuşkusuz bir yerleşmenin kent olma nitelikleri nüfusu 20.000'den daha yukarı olduğu zaman belirmez. Bu limitten daha az nüfuslu yerleşmelerde de, kentsel yaşantı biçimi oluşabilir. Bu bakımdan, sözü edilen yasanın ileri sürdüğü nüfus miktarı, fazla bir anlam taşımaz. Bu konuda, bazı araştırmacılar, yanılma payının en az olması ve ülkemiz gerçeklerine yeterince uyması sebebiyle 10.000 nüfus limitini esas almaktadır. Gerçektende, Türkiye kentlerini faal nüfus miktarına göre sınıflandırılmış olan Tümertekin, kritik olarak 10.000 ve daha fazla nüfuslu yerleşmeleri esas almıştır (Doğanay, 1997: 421). Buna göre, Aksaray büyük kent statüsündedir.

3.2.2.2. Aksaray Kenti

Aksaray kenti Ulurmak'ın (Melendiz) oluşturduğu Büyük Aksaray Birikinti Konisi üzerine (Biricik, 1992: 9) kurulmuştur. Ulurmak'ın bol su taşıması, ziraat için verimli topraklar ve uygun topografya, kentin antropo coğrafya yani insanın yaşama sahası olarak uygun bir ortam çerçevesinde kurulmasını ve gelişmesini sağlamıştır (Karaboran, 1987: 87). Aksaray, doğusundaki tepelik sahalar yerleşmenin gelişimini olumsuz etkilerken, Ulurmak kenti kuzey ve güney olmak üzere iki kısma ayırmaktadır (Fotoğraf 3.3). Ulurmak'ın su potansiyeli, tarihsel süreç içerisinde kent morfolojisinde mutlaka yararlanacağı yerleşime temel hazırlayıcı etkileri ortaya koymuştur. Kent bölümlerinin, bölgelere veya üç ana işlevsel gruba (konut,

ekonomik ve kültürel etkinlikler) bağlı bina komplekslerine ayrılması Ulurmak'a çeşitli vasıtalarla ulaşılabilirlik imkanlarına göre şekillenmiştir Fotoğraf (3.3).

Fotoğraf 3.3. Aksaray Kenti içerisinde Geçen ve Şehri İkiye Ayıran Ulurmak Kanalı

Aksaray'ın kurulmasında, coğrafi faktörlerin etkisi yanı sıra, ülkelerin siyasi yapısı ve güvenlik kaygısının da rolünü dikkate almak gerekir. Üzerinde yer alan çeşitli uygarlıklar ve uygulanan farklı siyasetler sonucu elde edilen başarılar ölçüsünde şehirlere sahip olan Anadolu'nun bir geçit ve bağlantı yeri olması nedeniyle, kurulan bağlantıların düğümlendiği yerlere göre şehirler önem kazanmıştır. Anadolu'da uygulanan siyasete göre, geçit yerinin özellikleri açısından çevre ile sağlanan bağlantıların örgütlediği noktalar yerine göre uç bölgelerde şehirlerin ortaya çıkmasına yol açmış yerine göre ise geçit noktalarının denetimine bağlı şehirler ortaya çıkmıştır. Selçuklularla göç hareketinin örgütlediği merkezlerin değil, Orta Asya-Anadolu bağlantısını sağlayan yol kavşaklarının kervansaraylar ve medreselerle kaplandığını görüyoruz (Tuna, 1987: 164-165).

Aksaray, Anadolu Selçuklu Devleti yönetimi esnasında, geçit şehir özelliği taşımaktadır. Başkent Konya'ya yakınlığının verdiği avantaj ile de hızla gelişmiş, kültür ve ilim merkezi olarak nüfusu bakımından artış göstermiştir. Aksaray'ın

Osmanlı Devleti yönetimi altına girmesi sonucunda, Anadolu farklı beyliklerin egemenliğinden uzaklaşarak Anadolu Birliği tesis edilmiş ve Anadolu Selçuklu Devletinin sosyo-ekonomik yönü olan Orta Asya'ya yönelik, doğu yolları önemini kaybetmiştir. Osmanlı Devletinin Balkanlar ve Avrupa'yla ilgilenmesi, uç şehirlerinin kuruluş gelişmesini sağlarken, geçit şehri konumundaki Aksaray'ın bu strateji değişiminden olumsuz etkilenerek, Anadolu Selçuklu Devleti yönetimindeki sosyo-ekonomik başarısına hiçbir zaman erişememiştir. Bu sebeple, Aksaray'daki tarihi eserler Anadolu Selçuklu Devleti ve Karamanoğulları Beyliğinden miras kalmış olup, Osmanlı eserlerinden bahsetmek neredeyse imkansız durumdadır.

Aksaray eski bir kent olmasından ötürü tarihi ve mimari bakımdan özellikleri olan yapı ve mekânlara sahip bir yerleşmedir. Şehir merkezi ve çevresindeki yakın değerler. Selçuklu ve Karamanoğulları eserlerinin pek çok olduğu Aksaray, Han ve Kervansarayları, Zinciriye Medresesi, Ulu Camii, Eğri Minare Somuncu Baba (Şeyh-Hamidüddin-i Aksaray-i), Yunus Emre ve Tapduk Emre ile İslam aleminin ilgisini de üzerine çekmektedir. Zinciriye Medresesi son yıllara kadar halen müze olarak kullanıldı özel bir işletmeye devredilip bir süre de Taş han adı ile Aksaray Halkına restoran olarak hizmet verdikten sonra günümüzde Aksaray Belediyesinin kültür müdürlüğü olarak kullanılmaktadır. Bu müze müdderis yetiştiren zamanın en büyük okullarından birisidir. Somuncu Baba ve Hacı Bayram-ı Veli burada öğretmenlik yapmışlardır. Merkezde bulunan köprü ve hamamlar mevcuttur. Aksaray il merkezinde birbirinden ayrı bölgelerde iki adet kentsel sit alanı bulunmaktadır. Bunlardan ilki minarecik civarında bulunan bedestenler bölgesidir. Burada hala ticari faaliyetler devam etliği için ticari sît alanı olarak nitelendirilmiştir Diğer sit alanı ise Taşpazar Mahallesi civarında bulunan kentsel sit alanlarıdır.

İlk kentleşmenin başladığı dönemlerden günümüze meydanlar kentsel sirkülasyonun başlama ve dağılma yeri, kent hailemin (alışveriş) toplanma noktası olarak düşünülmüş açık alanlardır. Planlı kentleşmenin başlamasıyla birlikte kentin odak noktası olan meydanlar, sosyal, ticari, dini veya çeşitli nedenlerle insanların bir araya geldiği yerler (Agoralar) olmuştur. Zaman içerisinde kentlerin büyümesi sonucu Önemli yapılarla çevrelenmiş kentin en önemli noktalarını teşkil etmişlerdir (Uzun, 1993:). Aksaray hükümet meydanı da karakteristik bu özellikleri eskiden beri taşımaktadır (Fotoğraf 3.3, 3.4, 3.5). Son yıllarda kentin yatay gelişimi sonrası

alternatif kent meydanlarının da oluşmaya başladığını söyleyebiliriz. Buna en iyi örnek olarak da Aksaray Şehitlik Anıtı ve meydanını gösterebiliriz (Fotoğraf 3.7).

Fotoğraf 3.4. Aksaray Hükümet Meydanı (2013).

Fotoğraf 3.5. Aksaray Hükümet Meydanı (2013).

Fotoğraf 3.6. Aksaray Hükümet Meydanı, (1930).

Fotoğraf 3.7. Aksaray Şehitlik Anıtı ve Meydanı, (2013).

Aksaray kentinde tarihsel süreç içerisinde birçok uygarlığın kent dokusuna kalıcı eserler bıraktığı bilinmektedir. Bu eserlerden Aksaray Kültür Müdürlüğü kayıtlarında tescillenmiş olanları sırasıyla şu şekilde sınıflandırabiliriz.

a) Cami ve medreseler: Somuncu Baba Külliyesi (Fotoğraf 3.9) Ulu Camii (15.yy.), (Fotoğraf 3.10) Nakkaşlı Camii (16.yy.), Alaadin Camii (1156) tahrip olmuştur, Zincirli Medrese (15.yy. ortası), İbrahim Bey Medresesi (15.yy. ortası), Kızıl (eğri) minare (1221) (Fotoğraf 3.12), Ulu Camiide bulunan Minber (Hoca Anüştekin tarafından Sultan1. Mesud Zamanında yaptırılmıştır), Paşa hamamı ve Darphane mevcuttur.

b) Kümbet ve türbeler: Şeyh Hamid-İ Veli, Yusuf Hakiki Baba, TapdukEmre Türbeleri, Hamid-İ Veli (Somuncu Baba), Yusuf Hakiki Baba Türbesi ve Mescidi, Şeyh Cemaleddin-İ Aksaray-İ Türbesi, Şeyh Cemaleddin-İ Aksaray-İ İtifakhanesi Çilehanesive Mescidi, Aksaray'lı Mahmut Oğlu Mehmet'in Türbesi, Ali Paşa Türbesi, Ana Sultan Zaviyesi ve Türbesi, Baba Ekmelüddin Türbesi, Baydı Hatun Türbesi, Bayram Baba Türbesi, Bedir Muhtar Veli Türbesi, Bekar Sultan Türbesi, Çaput Baba Türbesi, Hallac-ı Mansur Türbesi, Hamza Bey Türbesi ve Mektebi, Hasas Baba Türbesi, Temre Baba Türbesi, Hırkalı Sultan Türbesi, Kara Abdal Türbesi, Kabakbaş Veli - Emirşeyh Türbesi, Kılıçarslan Türbesi, Külhani Ali Baba Türbesi, Sancı Baba Türbesi, Pir Ali Sultan Türbesi, Şeyh Hamza Türbesi, Kınalı Parmak Türbesi, Sefil Baba Türbesi, Şeyh Abdurrahman Türbesi, Şeyh Gazi Türbesi, Şeyh Gaznevi Türbesi, Şeyh Mustafa Türbesi, Uzun Dede Türbesi, Selime Sultan Türbesi.

c) Köprüler: Aksaray'ın idari sınırları içinde Romalılar, Bizanslılar Selçuklular devirlerine kadar birçok köprünün bulunduğunu kalıntılardan anlamaktayız. Bu köprüler eskiden yollar terk edildikten sonra, yakın köylerin taşocağı haline gelmiş, taşları köylüler tarafından sökülerek çeşitli yerlerde kullanılmıştır. Aksaray içinden geçen ulu ırmak üzerinde başlıca dört köprü bulunmaktadır. Bunlar Kalanlar Köprüsü, Baş köprü, Nakkaş Köprüsü ve Debbağlar Köprüleridir.

d) Doğal ve tarihi sit alanları: Sit alanları, doğal özelliklerinden dolayı ender bulunmaları nedeniyle mutlak korunması gereken alanlardır. Aksaray il merkezinde birbirinden ayrı bölgelerde iki adet kentsel sit alanı bulunmaktadır. Bunlardan ilki minarecik civarında bulunan bedestenler bölgesidir. Burada hala ticari faaliyetler

devam ettiği için ticari sit alanı olarak nitelendirilmiştir Diğer sit alanı ise Taşpazarı Mahallesi civarında bulunan kentsel sit alanlarıdır. Bu alanlar 1992 yılında sit alanı ilan edilmiştir (Anonim 2004).

“Konaklanan yer” manasına gelen bu kelime şehirlerin bir semti için kullanılmıştır. Şehirler mahalle adını alan küçük birimlere ayrılmaktadır. Şehirlerde mahallelerin fiziki ve sosyal birim olarak önemli rolleri vardır (Ergenç, 1995:145). Şehirlerin en önemli yönetim birimlerini oluşturan mahalleler, genel olarak bir toplanma alanı olan mescid veya bir caminin etrafında mahallenin büyüklüğüne göre çeşitli sayılarda ev ve dükkanlardan meydana gelmektedir.

Selçuklu Döneminde şehrin hangi mahallelerden oluştuğunu tespit etmek için elimizde yeterli bilgi yoktur. Mahalle isimleri ve sayısına ait en eski kayıt 1476 tarihli vakıf defterinde yer almakta olup 11 mahalle ismi zikredilmektedir. 1500 tarihinde ise mahalle sayısının 37 olduğu görülmektedir (Yörük, 2005: 44).

Selçuklular dönemine ait ne vakfiyelerde ne de vekayinamelerde Aksaray’a ait bir mahalle ismi yer almamaktadır. Devrin kaynaklarında isimleri tespit edilmese de Osmanlılar devrindeki Debbağlar, Boyacı Ali, Darü’sifa, Taşpazar, Bölücek, Minare, kiçi kapu, Meydan ve Bab-ı Konya Mahallelerinin Seçuklularla İlgili olduğu görülmektedir (Topal, 2009: 69).

Fotoğraf 3.8. Aksaray Kenti Genel Görünüş, (2013).

Fotoğraf 3.9. Aksaray Somuncu Baba Kùltür Merkezi ve Kùllyesi, (2013).

Fotoğraf 3.10. Aksaray Ulu Camii Belediye Önünden Görünüş, (2013).

Fotoğraf 3.11. Aksaray Kurşunlu Camii, (2013).

Fotoğraf 3.12. Aksaray Eğri Minare, (2013).

Son on yıl içerisinde Aksaray Kenti'nde kentsel değişim adına devlet kurumları ve özellikle Aksaray Belediyesi tarafından bir takım çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalara kısaca bir göz atacak olursak; 2009 yılında yapılan Ulurmak ve çevresinin düzenlenmesi projesi ile çirkin görüntüsü ve çevreye yaydığı kötü kokular ile konuşulan Ulurmak yeni bir görünüme kavuşmuştur. Bu projeye eş zamanlı olarak Eğri Minare ve çevresinde de birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Ulu cami'nin görüntüsünü biraz daha ön plana çıkarmak amacıyla ön tarafında düzenlemeye gidilmiştir. Aksaray kent meydanında 2009 yılında revizyona gidilmiş, Atatürk Anıtının da yeri değiştirilerek, kent meydanı daha modern bir hale getirilmeye çalışılmıştır. 2012 ve 2013 yıllarında kent kaldırımlarında düzenlemeye gidilmiş, Aksaray için yetersiz olan kaldırımlar yayaları rahatlatması bakımından kaldırımlar genişletilmeye çalışılarak andezit taşı ile kaplanmıştır. 2007 yılında sebze ve meyve hali 55 bin m² üzerine yeniden yapılandırılmıştır. Aksaray'da son yıllarda yapılan ve şehrin özellikle hava kirliliğini önlemesi bakımında son derece önemli olan doğal gaz kentte etkin olarak kullanılmaya başlanmıştır. Aksaray Kenti'nde 2013 yılı itibari ile 51.100 kişi doğalgaz abonesidir. Her ailede ortalama 3 kişinin olduğu varsayımından hareket edersek yaklaşık olarak 150.00 kişinin doğalgaz rahatlığından faydalandığını söyleyebiliriz. Hali hazırda imar planında 44 mahalle olan mahalle sayısında 2009 yılında değişiklik yapılarak 4 yeni mahallenin eklenmesiyle birlikte mahalle sayısı 48'e yükseltilmiştir. Aksaray Kenti'nin manevi değerleri arasında yer alan Somuncu Baba için için yapılan Somuncu Baba Kültür Merkezi ve Külliyesi projesi tamamlanmıştır (Fotoğraf 3.9). Yakın tarihlere kadar hizmet veren Azmi Milli Un Fabrikası bilim ve sanayi müzesine dönüştürülmüştür. Kent içerisinde özellikle Selçuklu Döneminden kalma tarihi köprülerin restorasyonu tamamlanmıştır. Yaklaşık olarak 5.500 metrekare bir alanda konuşlandırılan seyir terası ile Aksaraylılar Aksaray'ı hakim bir tepeden izleme imkanına sahip olacaklardır. Kent içerisinde haftanın belli günlerinde kurulan sent pazarlarının üstleri kapatılarak Aksaray Halkının olumsuz hava koşullarında da alışveriş yapmaları sağlanmıştır. Özellikle Fatih Mahallesinde yapılan Pazar yeri 16.000 m² lik alanı ile Türkiye'nin en büyük Pazar yerlerinden bir tanesi olmuştur. Bu alan pazar yeri amacının dışında sportif ve kültürel faaliyetlere de imkân sağlayan yapısı ile oldukça önemli bir yere sahiptir.

Aksaray Kenti'nde artan nüfus ve iş yükü sonucu valilik binasının yetersiz kaldığı görülmüş ve yönetim işlerinin daha rahat yapılacağı daha geniş bir mekana ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu amaç için sanayi mahallesinde yeni valilik binası yapılmış ve 2011 yılında bu bina faaliyete geçmiştir. Valiliğe ait ek binalarda hizmet veren adliyeye bu mekanların yetersiz kalması sonucunda E-90 karayoluna yakın Şehitlik parkı civarındaki yeni binasına 2005 yılının Haziran Ayında taşınmış, halen burada hizmetine devam etmektedir.

Aksaray'ın kentleşme adına yetersiz olduğu yönlerinden birisi de yeterli miktarda sosyal tesislerin olmaması ve sosyal-kültürel aktivitelerin oldukça az olması olumsuz bir durum olarak göze çarpmaktadır. Bu yetersizliğin giderilmesi amacıyla Aksaray Kenti'nde 1 adet kültür merkezi (Fotoğraf 3.13), iki adet kütüphane, iki adet kapalı spor salonu, 2 adet futbol stadyumu, 1 adet olimpik Yüzme havuzu, 4 adet halı saha, bir adet tiyatro salonu, üç adet açık, beş adet kapalı düğün salonu, 1 adet sinema salonu hizmet vermektedir.

Fotoğraf 3.13. Aksaray Kültür Merkezi, (2013).

3.2.2.3. Yerleşmenin Yatay Gelişimi

Ankara – Adana bağlantısını sağlayan E-90 karayolu ve Konya Karayolu üzerinde konumlanmış Aksaray kentinin, şehir merkezinden geçen Ulurmak ikiye ayırmakta olup, kent makro formunu etkileyen; yönlendiren ya da sınırlayan belirleyici eşiklerde bulunmaktadır.

Kenti batı ve kuzeybatı yönünde köy yerleşmeleri sarmaktadır. Doğu yönünde ise topoğrafik ve jeolojik açıdan yerleşime elverişli olmayan eğimli araziler, tepeler bulunmaktadır. (Fotoğraf 3.14) Kentin güney, güneydoğuda ve güneybatısında Aratol ve Hamidiye belediye sınırları ve yerleşim alanları başlamış olup, Aksaray kent formunun gelişimi açısından yapay bir eşik teşkil etmektedir.

Kuzeydoğuda topografik engelin kent gelişimini sınırlaması nedeniyle kentsel gelişim kuzeye doğru yönelmiş güneybatıdaki endüstriyel alanlar ve gelişme alanları oluşumuna karşın kuzeyde Ankara yoluna paralel imar alanları ve toplu konut alanları yer seçimine gidilmiştir (Fotoğraf 3.15).

Hamidiye, Zincirli, Dere, Muhsin Çelebi, ve Minarecik mahalleleri çekirdek yapılaşmanın yoğun olduğu bölgedir. Büyüme merkezden dışarı doğru gitmektedir. Çiftlik, Laleli, Tacin, Yeni mahallelerinde de kısmen bulunmaktadır. Tarım alanları daha çok Aksaray belediye sınırları (imar planı sınırları) dışına doğrudur. Belediye sınırları içerisinde tarım alanı yoktur; tarım mücavir alan sınırları içerisinde bulunan Mamasun Barajı ve akarsular çevresinde yapılmaktadır. Sofular ve Kalanlar mahalleleri arasında Çipkilik mevki, Çiftlik mahallesi, kuzeydoğusunda Tuzlusu mevki, Büyük Bölcek ve Tacin mahalleleri arasında Ulurmanın sağ ve sol taraflarında kentsel reaktif alanları bulunmaktadır. Yeni sanayi mahallesinde küçük sanayi ve örnek sanayi siteleri mevcuttur. Aksaray-Adana karayolu üzerinde Taşpınar belediyesi yakınında organize sanayi bölgesi mevcuttur. Yeni mahalle – Gerentol yolu üzerinde büyükbaş ve küçükbaş hayvan besiciliği yapılmaktadır. Belediye-mücavir alan sınırları içerisinde 49 yıllığına tahsis edilen araziler üzerinde ağaçlandırma çalışmaları devam etmektedir.

Fotoğraf 3.14. Aksaray Kenti ve Kentin Yatay Gelişimini Doğu-Kuzeydoğu Yönünde Engelleyen Tepelik Alanlar.

Fotoğraf 3.15. Aksaray Kentinde Ankara Yoluna Paralel İmar Alanları, (2013).

Aksaray, Konya ovasının devamını kapsayan geniş bir arazi yapısına sahiptir; Mücavir alan sınırları içerisinde yer alan mahallelerin büyük bir kısmı bu ovanın içinde yer almaktadır. Bu alanlarda kil oranı ve alüvyon oranı yüksektir. Taban suyu ise yüzeye yakındır.

Aksaray kent merkezi yoğun yerleşim alanı ile çevresinde bulunan az yoğun yerleşim alanlarından oluşmaktadır. Kentin güneyinde Üniversite eğitim kampüsü, Organize Sanayi Bölgesi ve küçük sanayi alanları bulunmaktadır. Kentin güneyinde Hamidiye ve Taşpınar kasabalarına kadar olan alanlarda çayır-mera arazileri yoğun olarak bulunmaktadır. Askeri alan kentin batı kısmındadır. Çayır mera arazileri, polis okulu, Üniversite yurtları, eğitim merkezleri, küçük sanayi alanları ve tarım alanları yoğun olarak gelişim göstermektedir.

Aksaray Kenti'nde konut gelişimi Güneybatı ve batıya doğru ilerlemektedir. Kentin doğusundaki topoğrafik alanların engel teşkil etmesinden dolayı bu yönlere böyle bir gelişim söz konusudur.

Aksaray Kenti'nin güney kısmında organize sanayi bölgesi, üniversite ve Hamidiye Mahallesi bulunmaktadır. Bu alan Adana yolu boyunca geniş bir alanı kapsamaktadır. Kentin batı kısmında polis okulu ve Aratol Mahallesi bulunmaktadır kentin batı yönündeki en uç mahallesini de yine Aratol Mahallesi oluşturmaktadır..

Kentin doğuya doğru gelişmesine topoğrafya izin vermemektedir. Doğu kısmında Nevşehir yolu Hasan dağının uzantısı olan Melendiz sıra dağları ovanın hemen bitiminde başlamaktadır. Kentin güneydoğu kısmını ise Sağlık kasabası kesmektedir. Ankara yolunun devamında ise Topakkaya bulunmaktadır.

Aksaray Kenti'nin yerleşim çekirdeği, Ulurmak'ın çevresinde kurulan mahallerden oluşmuştur. Bu mahallerde Anadolu Selçuklu Devleti döneminden, günümüze kalan medrese, cami ve külliye bulunmaktadır. Hacı Hasanlı, Taşpazar, Zincirli, Meydan, Pamucak, Sofular, Muhsin Çelebi, Çerdiğin ve Minarecik, Anadolu Selçuklu Devleti zamanında kurulmuştur. Mahaller; Ulurmak'ın doğudaki tepelik sahaları yarararak meydana getirdiği boğaza, 800 ile 2400 m. arasında uzaklıkta yer alır. Bununla beraber, doğudaki tepelik sahaya doğru yerleşmeler eklenmiştir. Bunun sebebi olarak, birikinti konisi üzerindeki verimli ziraat topraklarını değerlendirmek olduğu gibi, güvenlik sorunu olmadığı için tepelik sahalarla yerleşmeler yönelmemiştir.

Aksaray Kentin’de Ankara-Adana karayolu ile Konya-Kayseri karayolu civarında yapılaşma hızlılık kazanmaktadır. Belediye olarak yeni yerleşim alanları, tarım alanı olmayan, yerleşime elverişli yamaçlarda toplu konut alanları tespit edilerek belirlenmiştir. Ticari alanlarda, karayolları üzerinde ferdi (imara uygun) yapılaşmalar haricinde Taşpazar mahallesi batısında toptancılar, mobilyacılar, kunduracılar, galericiler, tiftik yapağı kooperatif alanları mevcuttur. Aksaray-Adana karayolu üzerinde Taşpınar belediyesi yakınında ise organize sanayi bölgesi bulunmaktadır.

Aksaray Kenti’nin yerleşmesi; 1980-2000 yılları arasında toplu konut ve gecekondu önleme bölgelerinin tesis edilmesi ile mahallerin teşekkül şekli diğer dönemlerden ayrılmaktadır. Bununla beraber, ziraatın nispeten kent içi yer şeklini etkileyen özelliği, 1980 yılı sonrasında değişerek; kent merkezine yakınlık-uzaklık, eğitim-öğretim imkanı (kalitesi) ticari iş yerlerine göre konum ve belediye hizmetlerinin ulaşılabilirliği gibi kıstaslarda yerleşmelerin dağılımında etkili olmuştur. Böylece Aksaray tarım kenti özelliğinden ayrılarak ticaret, sanayi ve 1989 yılında il olmasından sonra da hizmetler sektörünün geliştiği kent durumuna erişmiştir (Arıbaş, 2002: 303).

1980-2000 yılları arasında toplu konutlaşma ve gecekondu önleme bölgesi amaçlı, Fatih, Yavuz Sultan Selim ve Bahçekent mahalleleri kurulmuştur. Buna göre; Toplu mesken yerleşme alanları ile tarım arazisinin korunması ve kentleşme yön ve hızları kontrol altına alınarak düzenli kentleşme çalışmaları devam etmiştir. (İspir, 1991: 76) Bu dönemde, Adana-Ankara karayolunun kuzeyinde, Gerentol köyü de dahil edilerek, yeni mahaller kurulmuştur. 2012 yılında Aksaray kentinin 236.177 nüfusu ve 48 mahallesi bulunmaktadır.

Kentin yatay gelişiminde, güney, güneybatı ve batı yönlü gelişiminde nispeten tarım arazileri sınırlı olup taban suyu sorunu olan mahalleler vardır. Taban suyu drenaj çalışmaları ile kontrol altına alınarak, konut sahalarının bu yöne kaydırılması mümkündür. Buna karşın Bahçekent mahallesi toplu konut faaliyetlerinin sürdürüldüğü yamaç arazisi niteliğindeki sahada tarım arazilerinin olmaması, toplu konut çalışmalarına bağlı şehrin yatay gelişimi için müsait bir ortam sergiler. Ancak, Bahçekent mahallesinin batısındaki Çiftlik Mahallesi, Küçük Bölçek ve Hassas Mahallelerin kuzeybatısında konut inşaat ruhsatlarının 5000 m²’ye bir bina düşecek şekilde planlanması daha uygun olacaktır. Benzer özellik ve

planlama, Laleli ve Pınar Mahalleleri içinde geçerlidir. Ayrıca yatay gelişimde hakim rüzgar yönü dikkate alınarak, olası hava kirliliği sorunu engellenebilir. Buna göre, ekolojik sorunların en aza indirileceği bir planlamanın uygulanması gereklidir.

Büyük Bölcek, Fatih, Kılıçarslan, Paşacık, Şifahane, Taşpazar ve Yunus Emre Mahalleleri yoğun nüfusa sahiptir. Dere, Çerdiğin, Minarecik, Sofular, Zincirli, Muhsin Çelebi Mahalleleri ise nüfus yoğunluğu az olan mahallelerdir. Diğer Mahallelerin orta derecede nüfus yoğunluğuna sahip olduğu söylenebilir.

Kent nüfusunun yerleşim yerinde mahalle bazındaki son yedi yıllık değişimi açıklamaya çalışırsak her şeyden önce mahalle sayısı son yedi yıl içerisinde 44'ten 48' yükselmiştir. Yeni mahalleler, 2009 yılında Aratol Beldesinin içinden geçen yolu ikiye ayırdığı Aratol Bahçeli ve Aratol İstiklal Mahalleleri ile yine Alaca beldesinin ikiye bölünmesiyle oluşturulan Bahçesaray ve Kırımlı Mahalleleridir. Kente yeni eklenen mahallelerin dört tanesinin de kentin güneybatı yönüne doğru eklendiği, dolayısı ile kentin yatay yöndeki değişimi ve gelişiminin bu yöne doğru olduğu görülür.

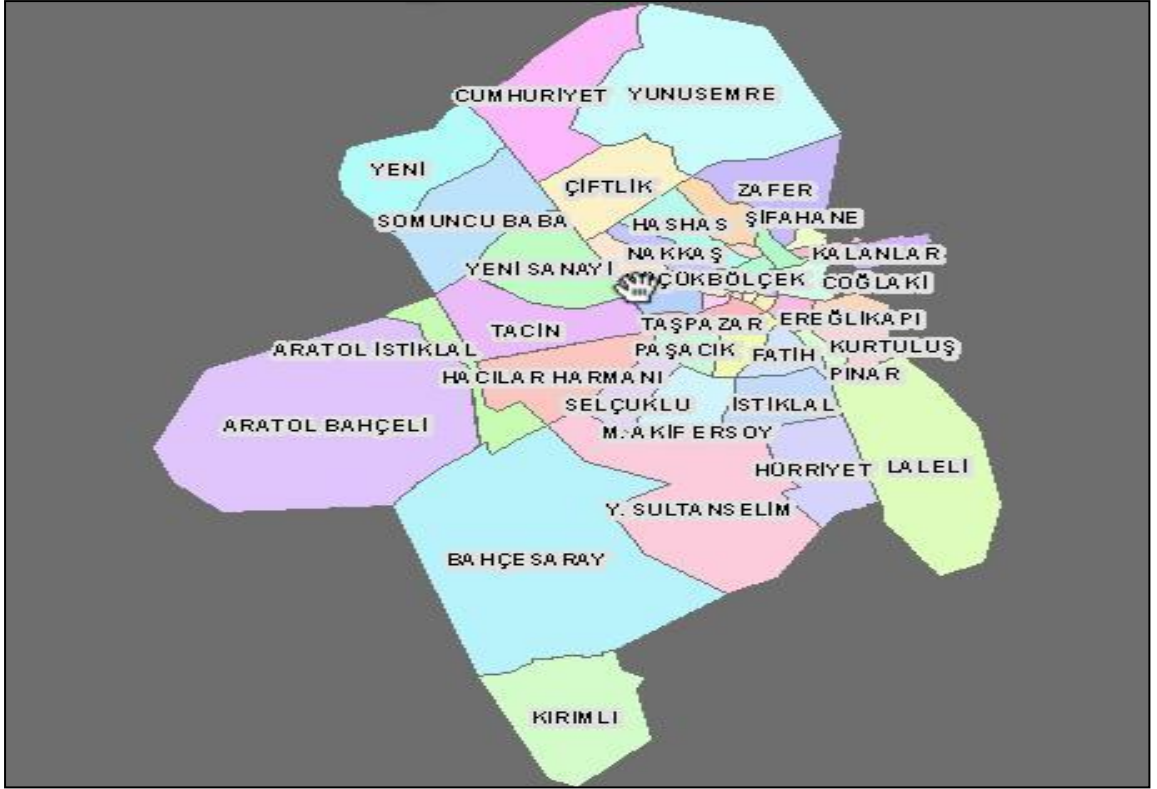
Aksaray belediye sınırları içerisinde kırsal alan yok denecek kadar az olup, sadece Hürriyet, Kalanlar mahalleleri, 2 nolu Gecekodu Önleme Bölgesi, Fatih mahallesinde kırsal yerleşim özelliklerine rastlanabilir.

İçme su kaynağı Mamasun barajı, Bağlı köyü havzasından (yer altı) karşılanmaktadır. Aksaray, Merkez İlçe'de içme suyu şebekesinin % 98'i tamamlanmıştır. Kanalizasyon, Belediye imkanları ile döşenmektedir. Kanalizasyon şebeke ağı % 60 döşenmiştir, kalan kısımlar için çalışmalar devam etmektedir. İmar planındaki yolların (yapılaşmanın yoğun olduğu yerlerin) % 80'i açık durumdadır.

Devlet yapıları kısmen dağınık durumdadır. Aksaray il olmadan önceki kamu yapılarının yeterli olmaması; Aksaray'ın il olması ve büyümesi sonucu ihtiyaç duyulan kamu binaları hazine mülkü yapılmıştır.

İki adet kütüphane, iki adet kapalı spor salonu, 2 adet futbol stadyumu, 4 adet halı saha, bir adet tiyatro salonu, üç adet açık-beş adet kapalı düğün salonu, 1 adet sinema mevcuttur. Müze Müdürlüğü binası ile Aksaray Belediye Başkanlığı tarafından yapımı tamamlanan kültür park (çocuk oyun alanı, kafeterya ve hediyelik alışveriş dükkanları, hayvanat bahçesi) halkın hizmetine açılmıştır.

Harita 3.2. Aksaray Mahalle Düzeni.

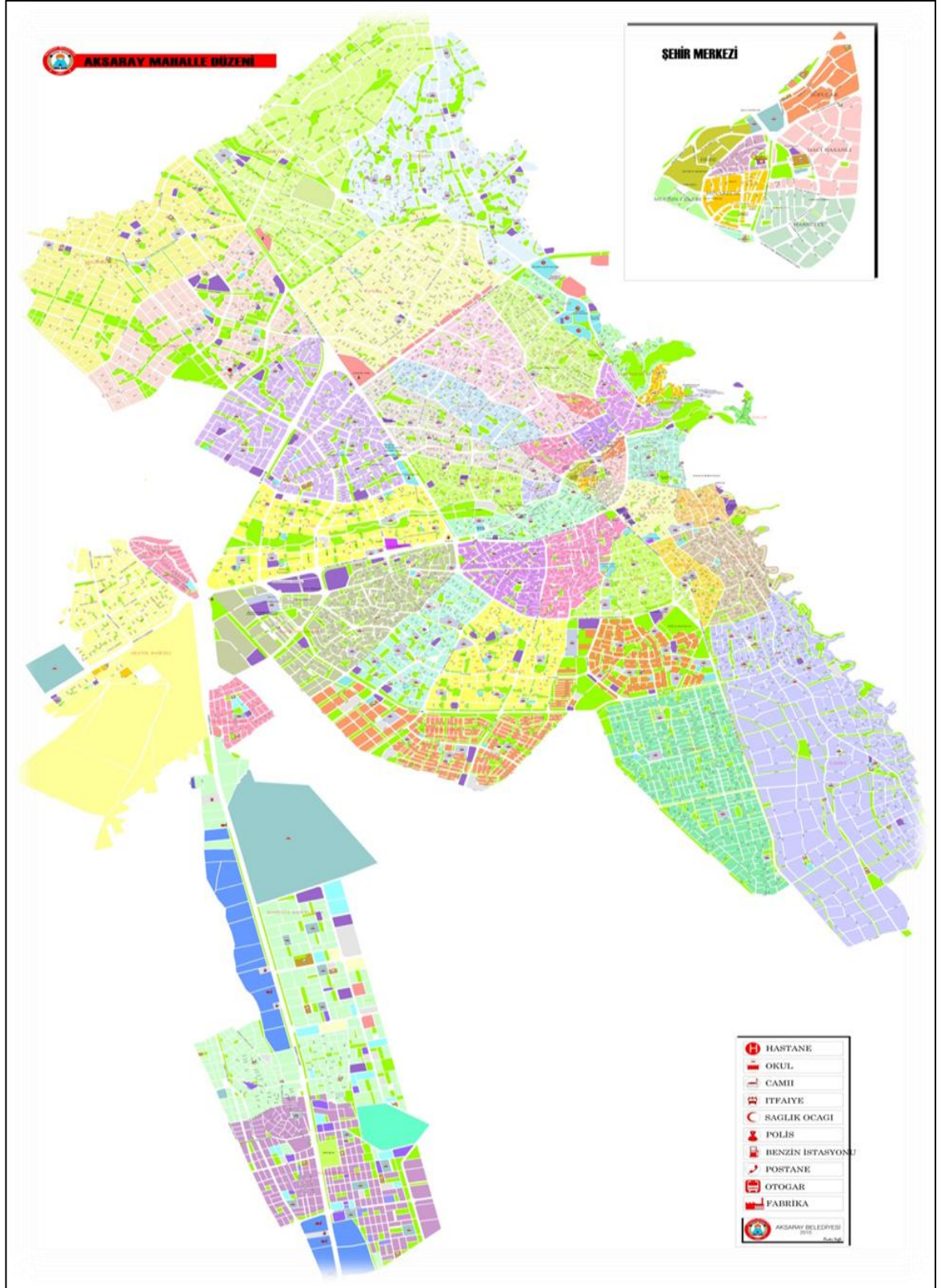

Kaynak: Aksaray Belediyesi. (2013)

Fotoğraf 3.16. Aksaray Kılıçaslan Tepesinden Şehrin Genel Görünüşü, (2013).

Harita 3.3. Aksaray Kent Yerleşim Haritası

Kaynak: Aksaray Belediyesi, (2013).

Tablo 3.22. Aksaray’da Yerleşim Yerinde Mahalle Bazında İmara Açık Alanlar.

MAHALLE ADI	İNŞAAAT	KAMU İŞYERİ	ÖZEL İŞYERİ	DİĞER	BİNA	B.B. SAYISI	BOŞ ARSA SAYISI	NÜFUS
ARATOL BAHÇELİ	29	47	64	125	179	611	1461	1485
ARATOL İSTİKLAL	5	13	14	17	219	537	551	851
BAHŞE SARAY	47	8	65	4	335	1068	337	1588
BAHÇELİ	4	12	6	3	655	1179	177	3568
BAYRAM BABA		2		3	149	181	107	498
BEDİR MUHTAR			4	3	174	205	143	556
BÜYÜK BÖLCEK	33	12	194	2	568	5349	210	13161
COĞLAKİ	31	15	124	7	486	2626	320	6273
CUMHURİYET	72	7	10	3	239	4246	3239	8742
DERE	3	6	118	5	71	448	18	635
EREĞLİKAPI	71	19	244	40	940	5092	443	9582
FATİH	35	5	89	28	698	5243	309	11928
HACI HASANLI	3	7	491	3	157	1856	23	2337
HACILARHARMANI	24	20	233	15	1003	2035	1422	3971
HAMİDİYE	1	2	576	1	215	2049	19	2434
HASHAS	42	5	36	14	729	2470	1478	4728
HÜRRİYET	157	5	11	8	934	1370	3588	4111
KALANLAR		2		13	55	88	65	200
KILIÇASLAN	24	14	356	13	705	3158	154	5679
KIRIMLI	5	4	58	8	225	540	87	772
KURTULUŞ	16	12	25	5	982	1614	918	3987
KÜÇÜKBÖLCEK	60	13	51	5	969	5768	883	12236
LALELİ	27	8	14	33	760	1061	6209	2895
MEHMET AKİF ERSOY	17	4	22	32	564	1135	1500	2847
MEYDAN	14	5	142	33	329	2607	86	5604
MUHSİN ÇELEBİ			124	3	37	443	1	529
MİNARECİK	3	7	507	6	15	1133	13	70
NAKKAŞ	32	16	58	19	427	1829	799	2979
PAMUCAK	12	2	89	4	154	1238	54	2491
PAŞACIK	64	8	95	11	819	3767	504	7058
PINAR	12	8	38	6	742	1504	101	3825
SELÇUKLU	8	3	3	6	370	734	1101	1890
SOFULAR	1	6	93	3	74	474	38	727
SOMUNCU BABA	1	3	25	10	210	333	3196	831
TAÇIN	11	4	147	7	330	1690	1378	3401
TAŞPAZAR	54	17	1059	23	726	7751	224	13081
YAVUZ SULTAN SELİM	312	3	21	281	1773	2911	2029	8414
YENİ	1	1	1	5	174	237	3612	850
YENİ SANAYİ	5	53	1574	150	503	2719	1641	2143
YUNUS EMRE	107	7	21	7	540	2272	2657	4269
ZAFER	6	17	52	19	562	1049	346	2365
ZİNCİRLİ	1	6	219		55	691	14	477
ÇERDİĞİN	8	11	119	6	259	1819	88	4173
ÇİFTLİK	50	3	16	28	732	1275	3738	2740
İSTİKLAL	12	18	41	20	118	564	1189	845
ŞAMLI	6	1	16	2	94	807	83	1464
ŞEYHHAMİT	34	7	58	12	281	2130	270	3389
ŞİFAHANE	40	12	34	11	577	1942	1064	3672
TOPLAM	1500	460	7357	1062	21912	91848	47887	182351

Kaynak: Aksaray Belediyesi , (2013)

Tablo 3.23. Aksaray Kentinde Aksaray Belediyesi Tarafından Verilen Yapı Ruhsatı Sayıları (1999-2012).

YILI	Toplam Ruhsat	Yeni Yapı Ruhsatı	Yeni Yapı Ruhsat m ²	YENİ YAPI Ruhsat Yenileme Adedi	YENİ YAPI Ruhsat Yenileme m ² 'si	G.kondu Ruhsat adedi	G.kondu Ruhsat m ² 'si	G.kondu Ruhsat Yenileme Adedi	G.kondu Ruhsat Yenileme m ² 'si	İlave Kat Ruhsat Adedi	İlave Kat Ruhsat m ² 'si	Tadilat Ruhsat Adedi	Tadilat Ruhsat m ² 'si	Mesken Adedi	İşyeri Adedi
1999	174	116	13081	17	26911	6	762			14	3898	21	17781		
2000	280	117	218514	52	135262	59	7366	11	1397	13	3478	17	5827		
2001	249	105	156237	46	129171	54	6858	15	1905	14	3259	14	3260		
2002	198	113	255393	9	12222	37	4699	18	2286	8	2969	13	15122		
2003	247	138	239259	21	44094	23	2921	18	2286	13	3465	34	12943	1451	238
2004	310	202	396084	24	48102	22	2794	12	1524	29	18640	21	10645	1091	398
2005	395	229	401506	38	63059	31	4097	47	5842	24	31943	26	17026	2485	247
2006	412	255	641506	30	62764	11	1622	39	4953	33	29398	44	7216	2490	362
2007	461	257	440525	42	62611	23	4248	68	8636	21	6914	50	36261	2287	129
2008	473	273	461204	14	12608	55	12855	48	6096	28	3669	55	9753	2018	515
2009	558	356	627896	40	54374	36	7555	25	3175	54	6628	47	24199	3000	231
2010	713	514	949778	46	113380	34	9809	12	1524	47	8346	60	72151	4559	271
2011	700	168	296100	17	17448	3	619	1	127	11	4165	50	51525	1329	99
2012	428	313	695086	15	11172	2	549			24	2402	47	29490	3846	146
Top:	5598	3156	5792169	411	793173	396	66754	314	39751	333	129174	499	313199	24556	2636

Kaynak: Aksaray Belediyesi, (2012)

Aksaray'da yerleşim yerinde mahalle bazında imara açık alanlar içerisinde en fazla boş arsaya sahip olan mahalle 6209 arsa ile Laleli Mahallesi'dir. Daha sonra 3738 arsa ile Çiftlik Mahallesi gelir. Muhsin Çelebi Mahallesi ise kentin merkezinde bulunmasından dolayı tamamen binalar tarafından kaplanarak, kalan boş arsa sayısı sadece 1 adettir (Tablo 3.22).

1999-2012 Yılları arasındaki 13 yıllık dönemde Aksaray Belediyesi tarafından verilen yapı ruhsat sayılarında özellikle 2008 yılından sonra ciddi artışların olduğu görülmektedir. Bu da göstermektedir ki, Aksaray Kenti'nde yeni

yapılan binalar ile birlikte şehrin yatay ve dikey gelişimi 2008 yılı ve sonrasında hız kazanırken, yeni binalar ile birlikte şehrin modern yüzü ortaya çıkmaya başlamıştır.

1999-2012 yılları arasında Aksaray Kentinde Aksaray Belediyesi Tarafından verilen yapı ruhsatı sayılarına baktığımız zaman en düşük ruhsat sayısının 1999 yılında 116 olduğunu ancak bu sayının 2010 yılında 514 ruhsat ile en yüksek seviyeye çıktığını görürüz. 2012 yılındaki ruhsat sayısı ise 313 ruhsat olarak görülmektedir. Mesken ve iş yeri sayılarında yıllara göre düzenli bir artış görülmesine de en fazla mesken ruhsatı 2010 yılında 4559 adet olmuştur. Minimum mesken ruhsatı 2011 yılında 1329 adet olarak verilmiştir. İşyeri ruhsatı sayılarında 2008 yılında 515 ruhsat ile bir yılda verilen en fazla ruhsat sayısına ulaşıldıktan sonra azalma görülmektedir (Tablo 3.23).

Tablo 3.24. Aksaray Kentinde Aksaray Belediyesi Tarafından Verilen Yapı Kullanım İzin Belgesi Sayıları, (1999-2012).

YILI	TOP	YENİ YAPI	YENİ YAPI	GECEKONDU	GECE KONDU	MESKEN	İŞYERİ
	İskan Adedi	İskan Adedi	İskan m ² si	İskan Adedi	İskan m ² si	Adeti	Adeti
1999	107	98	213029	9	1074		
2000	244	215	312374	29	3690		
2001	156	123	184051	33	4320		
2002	149	102	129815	47	5669		
2003	138	106	192896	32	3972	967	158
2004	156	127	238345	29	3616	1159	206
2005	157	137	250967	20	2540	1019	220
2006	219	199	400123	20	2858	1986	212
2007	319	295	573869	23	3019	2526	295
2008	270	252	396108	18	3076	1780	143
2009	349	329	464837	20	4177	2168	213
2010	296	284	378059	12	2863	1724	155
2011	377	356	704956	21	5274	3782	328
2012	236	231	469849	5	812	2085	258
Top:	3173	2864	4909278	318	47260	19196	2288

Kaynak: Aksaray Belediyesi, (2012).

1999-2012 Yılları arasındaki 13 yıllık dönemde Aksaray Belediyesi tarafından verilen yapı kullanım izinlerinde, belediye tarafından verilen yapı

ruhsatlarına paralel bir şekilde özellikle 2008 yılından sonra ciddi artışların olduğu görülmektedir. En fazla yeni yapı kullanım izni 356 izin ile 2011 yılında verilmiştir. En az izin ise 98 izin belgesi ile 1999 yılında gerçekleştirilmiştir. Toplamda Aksaray'da 2012 yılı itibari ile 19196 mesken, 47262 gecekondur, 2288 işyeri vardır. Gecekondur sayısının fazlalığı Aksaray'da gecekondur sorununun olduğunu gösterir (Tablo 3.24).

3.2.2.4. Yerleşmenin Dikey Gelişimi

Aksaray Kenti'nin dikey gelişimi nüfus artış hızına bağlı olarak sürekli yenileme ve yapılanma içerisinde. Cumhuriyet öncesinde kerpiç ve taştan yapılan bir-iki katlı yapılar, Cumhuriyet devrinde nüfusun sosyo-ekonomik değişimine cevap verecek ölçü ve hızda kat sayılarında fazlalaşma görülmüştür.

Aksaray'da 1923 öncesi 2 katlı binalar, ekseriyetle volkanik tüflerden inşa edilmiş olup, bunlar daha çok Pamucak, Sofular, Meydan, Paşacık, Hamidiye, Zincirli, Bölcek ve Nakkaş mahallerine yoğunlaşmıştır. Tarihi doku içerisinde, Anıtlar Yüksek Kurulunca 1992 yılında koruma altına alınmıştır. Taş mimari özellikleri de seçkin örnek teşkil eden bu binaların bir kısmı hatalı kent planlaması ve plansız yapılaşma sonucu kentin tarihi dokusu bozulmuştur. Yerleşimin dikey gelişimi içinde Aksaray'da ilk üç katlı bina 1926 tarihinde inşa edilmiş ve 1968 imar planına kadar üç kattan yüksek binalara izin verilmemiştir. Bu tarihten itibaren 4 ve 5 katlı binaların yapımı başlamıştır. 1968-1983 yılına kadar 4 ve 5 katlı binalar ilk olarak; Bankalar caddesi, bu caddeyi batı yönlü kesen Turizm caddesi, Turizm caddesinin devamı olan Ankara caddesi, bu caddenin batı uzantısında B. Bölcek caddesi ile kent merkezindeki sokaklarda yapılmıştır. 4 ve 5 katlı binalar bir nevi kentin ticaret ve büro hizmetleri veren merkezine toplanmıştır. Ayrıca, bu çok katlı binalar B. Bölcek, Sofular, Kılıçarslan, Pamucak, Paşacık, Hamidiye, Zincirli, Meydan, Dere ve Hacı Hasanlı mahallerinde de yapılmıştır. (Arıbaş, 2002: 307). Son yıllarda ise özellikle fatih mahallesi, Kültürpark ve Yunuskent başta olmak üzere çok katlı binaların hemen hemen bütün Aksaray kenti geneline yayıldığı söylenebilir.

Aksaray'da 1983-1988 yılları arasında Cumhuriyet ve Atatürk Bulvarlarının açılmaya başlaması sonucu altı ve daha yukarı katlı binalara izin verilmiştir. Bu caddeler, çevre yolu şeklinde, kent içi trafiği hafifletmek amacıyla Adana-Ankara karayoluna bağlanacak şekilde yapılmıştır. Atatürk Bulvarı ile batısındaki Taşpazar

caddesi arasında, doğu yönlü Şehir merkezine doğru sahada 6 ila 10 katlı binalar inşa edilmektedir. Bu sahada, ilk 8 katlı bina 1987’de yapılmaya başlanmış ve 1994 tarihinde bitirilmiştir. Atatürk Bulvarının Küçük Kergi caddesi ile keşiştiği bölümde kuzeydoğu yönlü olarak cadde cepmeli binalar 6 kattan fazla değildir. Ulurmak’ın kuzeyinde Atatürk Bulvarı ile bağlantılı, Cumhuriyet Bulvarı boyunca ise en fazla 6 katlı binalar yer almaktadır. Atatürk Bulvarı güneyinde birbirine paralel gidiŐli, Selçuklu ve Alparslan caddeleri boyunca da 5 ila 8 katlı binalar inşa edilmektedir.

Çok katlı binalar genelde, Fatih (Fotoğraf 3.17), B. Bölcek, Yeni Sanayi, Tacin, Taşpazar, Paşacık, Sofular, Pamucak, Hacı Hasanlı, Kılıçarslan, Hamidiye, Zincirli, Meydan, Şifahane, Dere ve Ereğlikapı mahallelerine toplanmıştır. Ayrıca halen yapımı devam eden, toplu konutlaŐmanın özendirildiği Bahçekent mahallesi, Yunusemre Mahallesi ve Cumhuriyet Mahalleleri Aksaray belediyesince oluşturulmuştur. Bu özelliği ile de diğer mahallelerden ayrılmaktadır. Yavuz Sultan Selim Mahallesi ise, binaların %90’ı tek katlı ve tek tip konutlardan oluşan yerleşmeler bulunmaktadır.

Fotoğraf 3.17. Aksaray Fatih Mahallesi Çok Katlı Binaların genel Görünüşü, (2013).

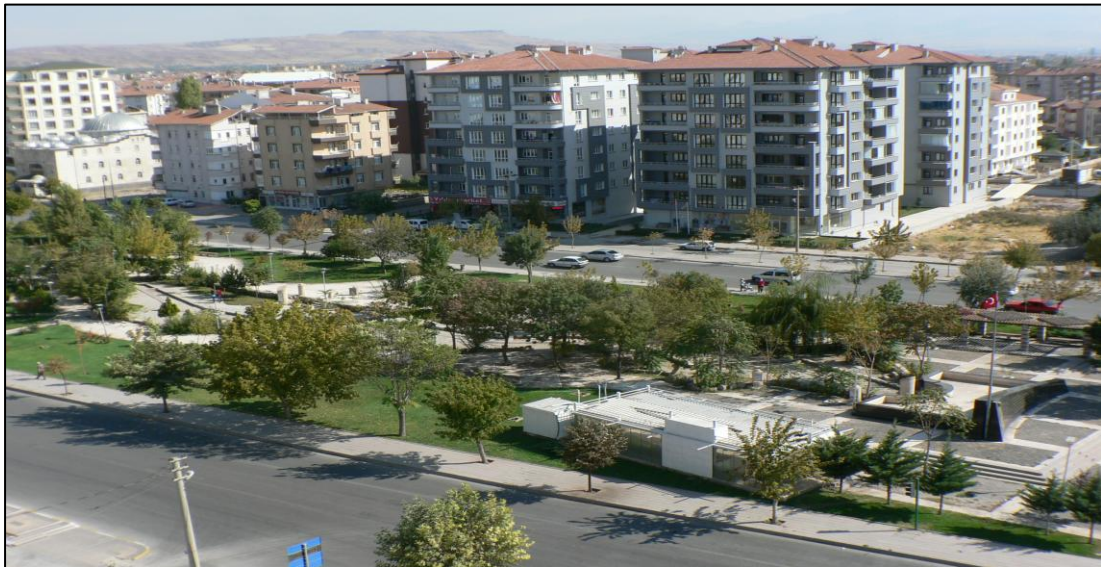
Fotoğraf 3.18. Aksaray Fatih Mahallesi Çok Katlı Binaların genel Görünüşü, (2013).

Fotoğraf 3.19. Aksaray Şehir Merkezi Çok Katlı Binaların genel Görünüşü, (2013).

Aksaray'ın dikey gelişimi, tektonik hareketler göz önüne alınarak, kat sınırlandırılması gerekmektedir. Aksaray, her ne kadar IV. derece deprem bölgesi içerisinde yer alsa da, çevresindeki I. ve II. derece ve aletsel büyüklüğü 5 ve üzeri şiddete sahip depremlerin tekerrür olasılığı vardır. Aksaray'ın yerleşim alanının alüvyonsal dolgu ve eski bataklık sahaları olması nedeniyle zemin sorunu mevcuttur. Ayrıca 1999 öncesi yapılan binalarda deprem riski dikkate alınmadan, demir ve çimento kullanım oranlarıyla bina taşıyıcı sistemlerinin dengeleme işleminde yetersizliklerin, periferideki depremlere direnç göstermesini düşük yüzdelerde seyredecektir (Arıbaş, 2002: 309).

Özellikle son yıllarda Yunus Emre Mahallesi ve Cumhuriyet Mahallesiindeki çok katlı toplu yerleşmeler Kentsel Dönüşüm Projesi kapsamında Toki-Belediye işbirliği içerisinde yapılmaktadır. Aksaray Belediyesi tarafından toplu yerleşmeler için yaklaşık olarak 1 milyon 100 bin metrekare arsa tahsis edilmiştir. Şu ana kadar Toplu Konut İdaresi Başkanlığı tarafından Aksaray'da 3000 adet konut yapılmıştır. Dar gelirli aileleri de konut sahibi yapması ayrıca Aksaray'ın gelişen yüzünü yansıtmaması bakımından Toki Projeleri çok büyük önem arz etmektedir. Toplu konut bölgesinin her türlü alt yapı ihtiyacı giderilmiştir. Etap Etap yapılan projede son olarak 7. etap konutları halen inşa halindedir. Proje içerisinde sağlık ocağı, okul, cami, ticaret merkezi, sosyal tesisler bulunmaktadır yeni etaplar içerisinde bir adet karakol binası planlaması yapılmıştır. Toki konutlarında binalar genel olarak 5 ve daha fazla katlardan oluşmaktadır.

Fotoğraf 3.20. Aksaray Şehitlik Anıtı civarı Çok Katlı Binaların genel Görünüşü, (2013).

Fotoğraf 3.21. Yunus Emre Mahallesi Çok Katlı Binaların Genel Görünüü, (2013)

Fotoğraf 3.22. Cumhuriyet Mahallesi Çok Katlı Binaların genel Görünüü, (2013).

Fotoğraf 3.23. Cumhuriyet Mahallesi Çok Katlı Binaların genel Görünüü, (2013).

Fotoğraf 3.24. Cumhuriyet Mahallesi Villa Tipi Binaların Genel Görünüü, (2013).

3.2.2.5. Kentsel Fonksiyonlar

Fonksiyonun sözcük anlamı; herhangi bir şeyin kendine özgü eylemi; işlev, görev şeklinde ifade edilmektedir. (Büyük Larousse, 1986: 4189) Fonksiyon kent coğrafyasında, kent yerleşmelerinin var olmasını sağlayan, merkezilik özelliği kazandıran ve belirli bir mekana ihtiyaç gösteren faaliyetler anlaşılmaktadır (Köse, 1997: 22).

Bilindiği üzere kentler, sadece bünyelerindeki nüfusa değil, yakın veya uzak çevresindeki nüfusa da hizmet götürecektir, fonksiyonel etki bölgeleri oluştururlar. Bu ise şehir yerleşmelerini kır yerleşmelerinden ayıran temel bir niteliktir. Zira kırsal yerleşmelerde genellikle tek bir fonksiyon (tarım) önem taşıdığı halde, kentsel yerleşmelerde çeşit ve sayı bakımından fonksiyonların arttığı dikkati çeker. Örneğin şehirlerin çoğunda; yönetim, ticaret, kültür, ulaşım, sağlık ve turizm gibi hizmet fonksiyonları yanında sanayi ve tarım fonksiyonlarının da önem taşıdığı görülür. Dolayısıyla şehirler, çok fonksiyonlu yerleşmelerdir ve bu fonksiyonlar çeşitli dereceden birbirini etkileyip tamamlarlar. Ancak, şehir çalışmalarında ele alınacak fonksiyon sayısı standart değildir (Yazıcı, 1995: 200).

Şehirselleşme fonksiyonlarının tespitinde farklı kriterler ele alınabilir. Bunlardan en pratik olanı; faal iş gücünün çalışmakta olduğu değişik faaliyet alanlarındaki miktarları ve bu miktarların birbiriyle oranlaması sonucuna dayanır. Bu şekilde, şehirlerin fonksiyonel sınıflandırmadaki yeri ortaya konulabilir. (Tümerekin, 1982: 49-50) Bunun içinde öncelikle çalışma çağı nüfusunun çalıştıkları iktisadi faaliyet kollarına göre dağılımları yanı sıra her fonksiyon alanında çalışan toplam işgücünün bilinmesi gerekir (Zaman ve Doğanay, 2000: 160).

Fonksiyonlar, mekana ihtiyaç gösteren faaliyetler oldukları için kent yerleşmeleri için de, her fonksiyona ayrılmış faaliyet sahaları ortaya çıkmıştır. Merkezi fonksiyonlar olarak da adlandırılan idari, kültürel, sosyal ve iktisadi fonksiyonların hemen hepsi, iş ve ticaret merkezi olarak adlandırılan yerleşmenin merkezî kesiminde toplanmıştır. Kent ile çevre yerleşmeler arasında ilişki kuran, fonksiyonları sayesinde kente merkezîlik özelliği kazandıran saha, iş ve ticaret merkezidir (Köse, 1997: 23).

Buna göre, Aksaray'ın şehirselleşme fonksiyonları işkollarında çalışan işgücü sayısı ve işkollarının kent içindeki dağılımı ve çevreyle etkileri belirtilecektir. Aksaray'da faal nüfus işkollarına gruplandırılması neticesinde, sektörel dağılım

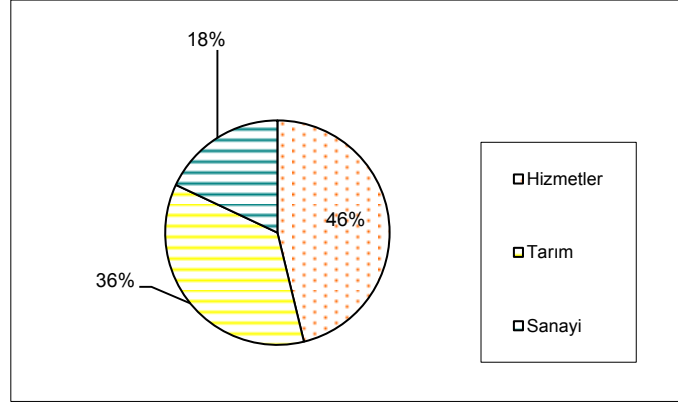
çeşitlilik göstermektedir. Aksaray kentinin 2000 yılında 120.894 olan nüfusun % 65.2'si yani 78.844 kişi faal nüfus kapsamı içerisindedir. Ancak, bu nüfusun bir kısmı eğitime devam etmesi sonucu 7042 kişilik lise öğrencisi, faal nüfus içinden çıkartılmalıdır. Bu sonuca göre, faal nüfus 71.802'lik rakam gerçekleşmektedir. Çalışan nüfusun sektörel işkollarına göre dağılımına göre toplam 30.695 (% 42.7) kişi çalışmaktadır. Çalışan nüfusun, faal nüfus içindeki oranı % 58.2 dolayındadır. (Yazıcı, 1995: 200) Aksaray'da Türkiye ortalaması altında bir oranın gerçekleşmesi, nüfusun istihdamını sağlayacak olanakların azlığı ve iş kapasitelerinin düşüklüğü ile alakalıdır.

Aksaray'da 2010 yılında işsizlik oranı % 9,2dir Türkiye'de aynı yıl işsizlik oranı ise %11,9 dur. 2011 yılında 15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun yaklaşık olarak işgücüne katılma oranı % 53,8 iken işsizlik oranı % 5 dir. istihdam edilenlerin % 46,2'si hizmetler, % 35,8 'i tarımda istihdam edilmektedir. Sanayi sektöründeki istihdam ise % 18 ile Tarımdan sonra gelmektedir.

Tablo 3.25. Aksaray'da Çalışan Nüfusun Sektörlere Göre Dağılımı (2001).

Ekonomik Sektörler	Çalışan İşgücü		%’si	
	2002	2012	2002	2012
YILLAR	2002	2012	2002	2012
A. HİZMETLER	10907	17348	35.6	46,2
a. Yönetim (İdari)	3746	4618	34.3	
b. Genel Hizmetler	681	1437	6.2	
c. Eğitim	2388	4103	21.9	
d. Sağlık	1284	1902	10.5	
e. Ulaşım	2453	1490	22.5	
f. Diğerleri (Odalar ve Koop.)	497	550	4.6	
B. SANAYİ	10792	11200	35.2	18
a. Küçük Sanayi	3684	-	34.2	
b. Büyük Sanayi	2960	-	27.4	
c. İnşaat	4148	-	38.4	
C. TİCARET	7389		24.1	
D. TARIM	1579	9952	5.1	35,8
TOPLAM	30667	40000	100	

Kaynak: Arıbaş, K, (2002). *Aksaray Ovası'nın Beşeri ve ekonomik Coğrafyası*, Erzurum: Atatürk Üniv., Sos. Bil. Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). ATSO, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Devlet Personel Başkanlığı, İŞKUR verilerine göre veriler tahmini olarak derlenmiştir. (2013)

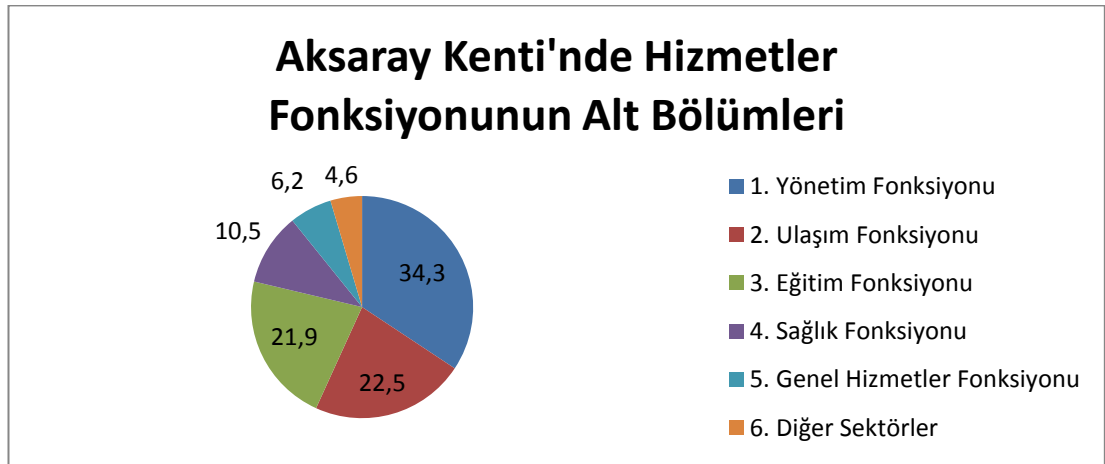

Grafik 3.15. Aksaray'da Çalışan Nüfusun Fonksiyonlara Göre Dağılımı.

3.2.2.5.1. Hizmetler Fonksiyonu

Aksaray Kentinde, 2001 yılı itibariyle çalışan nüfusun yaklaşık % 35.5'lik (10.907 kişi) payı hizmetler fonksiyonu içerisinde yer almaktadır. 2011 yılında ise bu rakam % 46,2'dir Bu orana göre, Aksaray'ın hakim fonksiyonu hizmetler fonksiyonudur..

Hizmetler fonksiyonu, altı bölüme ayrılan alt fonksiyonları ile Aksaray'da dağılım göstermektedir. Yönetim fonksiyonu en fazla işgücünün yer aldığı fonksiyon olup, % 34.3'lük (3746 kişi) payı kapsamaktadır. Keza, ulaşım fonksiyonunda, % 22.5'i (2.453), eğitim hizmetlerinde %21.9 (2368), sağlık hizmetlerinde %10.5 (1147), genel hizmetlerde % 6.2 (681) ve diğer sektörlerde ise % 4.6'lık (497) payla hizmetler fonksiyonu içerisinde yer almaktadır (Arıbaş, 2002: 312). (Grafik 3.16).

Grafik 3.16. Aksaray Kenti'nde Hizmetler Fonksiyonunun Alt Bölümleri.

3.2.2.5.1.1. Yönetim Fonksiyonu

Aksaray ili Anadolu Selçuklu Devleti yönetiminde, başkent Konya'ya yakınlığı sebebiyle, önemli bir şehir merkeziydi. Aksaray Karamanoğulları Beyliği yönetimi esnasında ve 1470 yılında Osmanlı Devleti egemenliğine girmesi sonucu da kaza statüsündedir. XVI. yüzyılda, Aksaray kazasına bağlı Bekir, Sahra, Eyyûbili, Sultancık (Sultanhanı) ve Hasandağı nahiyeleri vardır. (Yörük, 1996: 8) Aksaray XVIII. yüzyılda Karaman sancağının kazasıdır. XIX. yüzyılda ise 1864 ve 1871 vilayet nizameleri sonucu, Osmanlı Devletinde taşra yönetimindeki değişimler meydana gelerek Aksaray, Niğde iline bağlı kaza durumuna gelmiştir. Aynı şekilde 1864 taşra yönetimi nizamnamesine dayanılarak, (Ortaylı, 2000: 70) 1866 yılında Belediye teşekkülü kurulmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra il konumunda Arapsun (Gülşehir) ve Koçhisar (Şereflikoçhisar) olmak üzere iki ilçesi bulunmaktaydı. 1933 tarihinde ise çıkartılan bir kanun ile Niğde iline bağlı ilçe statüsüne indirilmiştir. 1933 yılından 56 yıl sonra, 1989 tarihinde tekrar vilayet statüsüne çıkartılmıştır.

Aksaray'ın idari (yönetim) fonksiyonu içerisinde kamu kuruluşlarında 2000 yılı itibari ile 3746 kişi istihdam edilmektedir. Bu rakamı hizmetler fonksiyonu içindeki faal nüfusun %34.3'lük payını teşkil etmektedir. Yönetim fonksiyonu içerisinde en fazla personel 514 kişi ve %13.7'lik pay ile İl Emniyet Müdürlüğünde bulunur. Aksaray belediyesinde 464 kişi çalışmakta ve %12.4'lük oran ile ikinci sırada yer alırken, diğer önemli bir istihdam hacmi de 366 kişinin çalıştığı ve % 9.8'lik orana sahip olan Köy Hizmetleri İl Müdürlüğüdür. Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü 2012 verilerine göre ise Aksaray ilinde Kamu kuruluşlarında istihdam edilen kişi sayısı 12.060'tır. Yönetim fonksiyonu içerisinde en fazla personel 4103 kişi ve %36,4 pay ile eğitim öğretim hizmetleri sınıfındadır. Genel idare hizmetlerinde % 21,2 pay ve 2450 kişi, sağlık hizmetlerinde %16,2 pay ve 2002 kişi, teknik hizmetler sınıfında % 4,6 pay ve 582 kişi, avukatlık hizmetleri sınıfında % 1,4 pay ve 168 kişi, emniyet hizmetleri sınıfında % 11,6 pay ve 1446 kişi, din hizmetleri sınıfında % 4,7 pay ve 565 kişi, yardımcı hizmetler sınıfında % 5,1 pay ve 624 kişi ve en az personel ise % 1,2 pay ve 120 kişi ile mülki idare Amirliği hizmetleridir. Yeni istihdamlar ile bu sayıların daha da yükseleceği düşünülmektedir (Tablo 3.25).

Aksaray Kentinde artan nüfus ve iş yükü sonucu yönetim fonksiyonunun en önemli kurumu ve merkezi olan valilik binasının yetersiz kaldığı görülmüş ve yönetim işlerinin daha rahat yapılacağı daha geniş bir mekana ihtiyaç duyulmuştur. İşte bu amaç için sanayi mahallesinde yeni valilik binası yapılmış ve 2011 yılında bu bina faaliyete geçmiştir. Yeni valilik binasının A bloğunda valilik makamı, B bloğunda valiliğe bağlı birimler, binanın en büyük birimi olan C blokta ise 3. ve 4. Katlarda Milli Eğitim Müdürlüğü, 2. Katta Tapu Kadastro Müdürlüğü, 1. Katta Nüfus Müdürlüğü ve zemin katda diğer bürolar yer almaktadır (Fotoğraf .25).

Tablo 3.26. Aksaray'da Çalışan Kamu Personelinin Hizmet sınıflarına göre Dağılımı.

HİZMET SINIFLARI	ÇALIŞAN	ORAN %
GENEL İDARE HİZMETLERİ SINIFI	2450	20,1
MÜLKİ İDARE AMİRLİĞİ HİZMETLERİ SINIFI	120	1,2
SAĞLIK ve YARDIMCI SAĞLIK HİZMETLERİ SINIFI	2002	16,2
TEKNİK HİZMETLER SINIFI	582	4,6
EĞİTİM ÖĞRETİM HİZMETLERİ SINIFI	4103	36,4
AVUKATLIK HİZMETLERİ SINIFI	168	1,4
EMNİYET HİZMETLERİ SINIFI	1446	11,6
DİN HİZMETLERİ SINIFI	565	4,7
YARDIMCI HİZMETLER SINIFI	624	5,1

Kaynak: Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, Devlet Personel Başkanlığı, (2013)

Fotoğraf 3.25. Aksaray Valiliği Ek Binası, (2013).

3.2.2.5.1.2. Genel Hizmetler Fonksiyonu

Yönetim hizmetleri dışında kalan ve genel hizmet fonksiyonları adı altında toplanan faaliyetler içerisinde Aksaray ili ve etki bölgesi nüfusuna belirli hizmetçinin sunulduğu muhasebe, noter, bankalar, hamam ve otel gibi çeşitli iş yerleri girmektedir. (Köse, 1996: 37)

Aksaray, kendisine bağlı köy ve kasaba yerleşmesine ait hukuk hizmetleri yanı sıra, ilçelere ait çeşitli dosyalara da bakılmaktadır. Böylece merkezîyet alanı genişlemektedir. Aslında, Aksaray Barosuna ait avukatların farklı illerde hukuk hizmetleri vermeleri kentin etki bölgesini nispeten genişletmektedir

3.2.2.5.1.3. Eğitim Fonksiyonu

2011 yılı TÜİK verilerine göre Türkiye' de 6 yaşın üzerinde okuma yazma bilmeyen nüfus, 6 yaşın üstündeki toplam nüfusun % 4,73'üdür. Yine aynı yıl Aksaray'da okuma yazma bilmeyen kadınların oranı % 10,14 iken, bu oran erkekler için % 1,69 olmuştur. Türkiye'de 2011 yılında 15 yaş üstü nüfus için okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 5,69, okuma yazma bilenlerin oranı ise % 94,31'dir. Aksaray'da ise bu oranlar sırasıyla, % 7,3 ve % 92,7'dir. 2011 yılında Aksaray'da yükseköğretim veya fakülte mezunlarının yine aynı yaş grubu nüfusa oranı ise % 6,5'dir.

Aksaray, eğitim fonksiyonu açısından oldukça geniş bir bölgeyi etkisi altında bulundurur. Bu özelliği iki şekilde belirgindir. İlk olarak, il genelindeki okulların koordinasyonunu sağlamakta ve yönlendirme yapılmaktadır. İkinci olarak ilköğretim, lise ve özellikle de üniversite eğitimi için çevre yerleşmelerden öğrenciler gelebildiği gibi il dışından da önemli oranda öğrenciye eğitim verilmektedir. Bu durum Aksaray kentinin merkezîlik konumunu güçlendirmiştir.

Eğitim fonksiyonu içinde yer alan öğretmen ve öğrenciler Aksaray kentinin gelişmişlik özelliğinden azami ölçüde faydalanmaktadır. Eğitime, iştirak eden öğrenciler, Aksaray kentinin 30 ila 40 km. çevresinden gününbirlik olarak Aksaray'a gidip gelmektedir. Bu durum hafta içi ve hafta sonu üniversiteye hazırlık kurslarına devam eden öğrencilere yansımıştır. Öğrenciler, gününbirlik olarak Aksaray kentine gelebildikleri gibi ev tutarak ya da çeşitli yurtlarda barınarak da, Aksaray'da eğitim faaliyetine katılırlar. Aksaray'ın yakın çevresindeki yerleşmelerde eğitim-öğretim veren öğretmenler ise, Aksaray kent merkezinde ikamet etmekte gününbirlik olarak,

hizmet verdikleri okullara gidip gelmektedir. Böylece Aksaray'ın merkezilik gücü iki farklı tip eğitim amaçlı hareketliliğin oluşmasını sağlamıştır.

Eğitim fonksiyonu ile ilgili Aksaray kenti çevresindeki ve il dışında etki bölgesinin genişlemesini sağlayıp güçlendiren eğitim kurumları arasında Aksaray Üniversitesi ilk sıradadır.

Aksaray'da 1987'den itibaren Yüksek öğretim kurumları bulunmaktadır. Selçuk Üniversitesine bağlı Meslek Yüksek Okulu 1987 yılında açılmıştır. 1992 yılında ise 3837 sayılı kanun ile Niğde Üniversitesi kurulmuş ve bu tarihten itibaren 2001 yılına kadar, 4 Fakülte, 2 Yüksekokul ve 2 adette Meslek Yüksek Okulu hizmete girmiştir. Mühendislik, İktisadi ve İdari Bilimler, Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri, Beden Eğitimi ve Sağlık Yüksek Okulları, Meslek Yüksek Okulları Niğde Üniversitesi çatısı altında 2006 yılına kadar hizmet vermiş daha sonra Bakanlar Kurulu tarafından, 17 Mart 2006 tarihli 26111 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 5467 sayılı kanunla 2006 yılı içinde kurulması kabul edilen Aksaray Üniversitesi eğitim hayatına başlamıştır.

Aksaray Üniversitesi'nde 8 Fakülte, 5 Yüksekokul, 6 Meslek Yüksekokulunda ön lisans ve lisans düzeyinde eğitim yapılmaktadır. Lisansüstü eğitim üniversiteye bağlı Fen ve Sosyal Bilimler enstitüleri bünyesinde sürdürülmektedir. Aksaray Üniversitesinde Fakülteler bazında 6388, Yüksekokullarda 1270, Meslek Yüksek Okullarında 4683 ve Enstitülerde 653 olmak üzere toplamda 12994 öğrencisi vardır.

Akademik Kadrolar bakımından ise 14 Profesör, 38 Doçent, 168 Yardımcı Doçent, 114 Öğretim Görevlisi, 29 Okutman, 16 Uzman, 191 Araştırma Görevlisi olmak üzere toplamda 570 öğretim elemanı görev yapmaktadır

Aksaray Kenti'nde, 49 ilköğretim okulunda 987 derslikte, 1043 öğretmen ile 26.926 öğrenciye eğitim verilmektedir. Okullaşma oranının % 99,25 olması sonucu, Aksaray genelinde bir öğretmene 25 öğrenci isabet ederken, bir derslik başına ise 27 öğrenci düşmektedir (Tablo 3.27)

Aksaray kentinde en fazla öğrenci bulunan okul, Emlak Kredi İlköğretim okuludur. Bu okul B. Bölcek Mahallesinde çok katlı binaların fazla olduğu ve nüfus yoğunluğunun yüksek oran gösterdiği muhitte bulunmaktadır. Emlak Kredi İlköğretim Okulunda 1753 öğrenci, 63 öğretmen ve 25 derslik vardır. Buna göre, bir öğretmene 27.8 öğrenci düşmekte, ikili öğretimin yapılması sonucu da derslik başına

38.1 öğrenci tekabül etmektedir. Benzer bir durumda Aksaray'ın 1923 tarihinde kurulan ve ilkokul olan Cumhuriyet İlköğretim Okulu içinde söz konusudur. Okulda 1736 öğrenciye 64 öğretmen ve 27 derslikte eğitim verilmektedir. Öğretmen başına 27.1 öğrenci, bir sınıfa ise 38.5 öğrenci düşmektedir. Cumhuriyet İlköğretim Okulu Dere mahallesindedir. İlköğretim okulları arasında en az öğrenciye sahip okul ise 66 öğrencisi bulunan Yenimahalle İlköğretim Okuludur. İlköğretim okulları arasında derslik başına düşen öğrenci bazında yeni binasının da hizmete girmesi sebebi ile derslik sayısı artan Güller Ceylan Acar İlköğretim Okulu derslik başına düşen öğrenci sayısı 13,2 öğrenci ile en azdır. Hacı Cevriye Ünsal İlköğretim okulu ise derslik başına 42,3 öğrenci ile derslik başına düşen en yoğun öğrenci sayısına sahiptir (Tablo 3.27).

2013 yılı verilerine göre Aksaray Kenti'nde Toplam Okul/kurum sayısı 471, derslik sayısı 3.478, öğrenci sayısı 83,557, öğretmen sayısı 4,103 ve derslik başına düşen öğrenci sayısı ilköğretimde 21 ortaöğretimde 25 öğrencidir. Aksaray merkez ilçede ise 32 lise ve dengi okul bulunmaktadır. Liselerde 403 derslikte 828 öğretmen, 12.604 öğrenciye eğitim vermektedir (Tablo 3.29). Liselerde 1 dersliğe 35.7 öğrenci ve öğretmen başına 18.1 öğrenci düşer. Liselerde öğrenci yoğunluğunun düşük olması eğitim öğretim açısından pozitif bir özelliktir. Aksaray Endüstri Meslek Lisesi 1983 öğrenci ile liseler arasında öğrenci sayısı itibari ile ilk sıradadır. 132 öğretmen, 28 derslik-atölye, 57 şube bulunmaktadır. Teknik eğitimin uygulamalı olması sonucu, bir öğretmene 15 öğrenci ve derslik başına da 34.7 öğrenci düşmektedir. Aksaray Lisesi 1343 öğrenci ile liseler arasında öğrenci sayısı itibariyle ikinci sıradadır. Farklı branşlarda 60 öğretmen ve 20 derslik mevcuttur. Öğrenci fazlalığı dolayısıyla, sabah ve öğle eğitiminin verildiği okulda öğretmen başına 22.3, derslik başına ise 67.1 öğrenci düşmektedir (Tablo 3.29).

Fotoğraf 3.26. Aksaray Üniversitesi Kampus Girişi, (2013).

Tablo 3.27. Aksaray'daki İlköğretim Okullarının, Öğretmen, Öğrenci ve Derslik Sayıları (2011-2012).

OKUL ADI	DERSLİK	TOPLAM	E	K	E Öğrt.	K Öğrt.	Derslik Başına Düşen Öğrenci
100.Yıl Türk Eğitim Vakfı İlköğretim Okulu	8	215	100	115	7	7	26
125.Yıl İlköğretim Okulu	19	524	253	271	17	13	27,5
19 Mayıs İlköğretim Okulu	16	441	223	218	11	15	27,5
23 Nisan İlköğretim Okulu	30	766	399	367	25	21	25,5
Aksaray Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi	18	65	35	30	4	8	4,3
Aksaray İlköğretim Okulu ve İş Okulu	16	70	49	21	8	12	28,3
Aratol İlköğretim Okulu	12	340	159	181	8	12	28,3
Atatürk İlköğretim Okulu	32	710	358	352	31	9	22,1
Cumhuriyet İlköğretim Okulu	45	1736	901	835	35	36	38,5
Eğitim Çalışanları İlköğretim Okulu	20	590	312	278	19	11	29,5
Emlak Kredi İlköğretim Okulu	46	1753	880	873	35	38	38,1
Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu	26	861	453	408	26	12	33,1
Fatma Mithat Gürsoy İlköğretim Okulu	20	612	320	292	17	15	30,6
Gazipaşa İlköğretim Okulu	34	1050	550	500	24	23	30,8
Güller Ceylan Acar İlköğretim Okulu	24	319	162	157	13	6	13,2
Hacı Cevriye Ünsal İlköğretim Okulu	32	1354	671	683	25	24	42,3
Hacı Cumali Uğur İlköğretim Okulu	17	438	211	227	16	8	25,7
Hacı Kerim Yardımlı İlköğretim Okulu	9	226	129	97	7	7	25,1
Hacı Mustafa Demir İlköğretim Okulu	24	657	339	318	18	19	27,3
Hamidiye İlköğretim Okulu	9	285	149	136	9	6	31,6
Hamit Acar İlköğretim Okulu	6	122	66	56	6	3	20,3
Hasandağı İlköğretim Okulu	32	759	402	357	30	17	23,7
Kamber-Gülüzar Demir İlköğretim Okulu	39	1327	702	625	35	28	34
Kanber-Zeynep Demir İlköğretim Okulu	8	123	67	56	8	4	15,3
Kılıçarslan İlköğretim Okulu	48	1739	906	833	32	48	36,2
Kömürcü Mehmet Baysal İlköğretim Okulu	11	311	176	135	8	9	28,2
Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu	8	189	95	94	10	3	23,6
Mehmet Sarrafoğlu İlköğretim Okulu	13	312	157	155	7	13	24
Mehmet Timur Sarrafoğlu İlköğretim Okulu	18	548	282	266	11	17	30,4
Mehmetçik İlköğretim Okulu	16	433	217	216	14	11	27
Meliha Zekai Dalkılıç İlköğretim Okulu	18	451	235	216	15	10	25
Merkez Gençosman İlköğretim Okulu	21	691	337	354	12	22	32,9
Milli Egemenlik İlköğretim Okulu	17	569	274	295	14	15	33,4
Mustafa Yazıcı İlköğretim Okulu	24	681	361	320	24	12	28,3
Naci Abay İlköğretim Okulu	16	354	165	189	12	10	29,5
Özel İdare İlköğretim Okulu	10	269	132	137	10	4	26,9
Özel Sema İlköğretim Okulu	20	453	261	192	21	15	22,6
Özel Artı Metropol İlköğretim Okulu	24	372	208	164	14	12	15,5
Özel Ak İrfan İlköğretim Okulu	10	135	75	60	8	15	13,5
Saadet Güney İlköğretim Okulu	22	537	267	270	19	13	24,4
Selçuk İlköğretim Okulu	19	650	327	323	18	12	34,2
Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İlköğretim Okulu	28	520	251	269	16	8	18,5
Yavuz Sultan Selim Yatılı İlköğretim Bölge Okulu	40	730	401	329	27	22	36,5
Yusuf Hakikibaba İlköğretim Okulu	16	404	211	193	14	7	25,2
Zafer İlköğretim Okulu	20	702	349	353	13	20	35,1
Gazi İlköğretim Okulu	10	220	103	117	9	3	22
Laleli İlköğretim Okulu	6	111	55	56	2	4	18,5
Pırı Mehmet Paşa İlköğretim Okulu	6	136	62	74	6	2	22,6
Yenimahalle İlköğretim Okulu	2	66	33	33	4	0	33
ŞEHİR TOPLAMI	987	26926	13830	13096	774	661	27,2

Kaynak: Aksaray Milli Eğitim Müdürlüğü 2012.

Tablo 3.28. Aksaray Merkez İlçe Kurum ve Öğrenci dağılımı, (2011-2012).

OKUL TÜRÜ	Kurum Sayısı	Merkez		
		T	E	K
Bağımsız Anaokulu	9	921	489	432
Anasınıfları	-	3155	1608	1547
Özel Eğitim Okulu	145	166	99	167
İlköğretim Okulu		39,527	20154	19373
Yatılı İlköğretim Bölge Okulu		730	401	329
Özel İlköğretim Okulu		960	544	416
Lise	11	2847	1493	1354
Özel Lise	3	327	177	150
Fen Lisesi	1	248	147	101
Anadolu Öğretmen Lisesi	1	352	187	167
Sosyal Bilimler Lisesi	1	150	67	63
Anadolu Lisesi	6	3788	1706	2082
Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	1	276	116	150
Kız Teknik ve Meslek Lisesi	1	571	0	571
Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi	2	2774	2438	336
Ticaret Meslek Lisesi	1	617	209	348
Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi	1	312	233	79
İmam-Hatip Lisesi	1	1213	486	727
Anadolu İmam-Hatip Lisesi	2	507	215	292
Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	1	404	108	296
Ç.P.L. (Erkek Teknik Eğt.Gn.Md.)	-			
Ç.P.L. (Kız Teknik Eğt.Gn.Md.)	-			
Ç.P.L. (Ticaret Turizm Eğt.Gn.Md.)	-			
Mesleki ve Tek. Eğitim Merk. Md.	-			
TOPLAM				

Kaynak : Aksaray İl Milli Eğitim Müdürlüğü.

Aksaray kentinde sosyo-ekonomik ve kültürel gelişimin artması, lise eğitimine verilen önemi artırmıştır. Böylece, Aksaray kentinin etki bölgesindeki nüfusun lise ve dengi okullara talebi artmıştır. Bununla beraber Milli Eğitim Bakanlığının merkezi sınava öğrenci yerleştiği liseler dikkate alındığında, Aksaray'ın etki bölgesi Türkiye genelini kapsamaktadır. Aksaray'da bu nitelikte: Anadolu Lisesi, Teknik Lise, Fen Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Otelcilik ve Turizm Lisesi yer almaktadır.

Aksaray kentinde özel eğitim veren üniversiteye hazırlık (11 dersane), bilgisayar (4 dersane), yabancı dil (2 dersane) ve motorlu taşıt (8 dersane) kursları vardır.

Aksaray’da yaygın eğitim veren, Halk Eğitim Merkezi ve Çıraklık Eğitim Merkezi bulunur. Merkez Halk Eğitim Merkezinde 8 kadrolu ve 74 usta öğreticisi, teşvik ve talep usulü ile açılan mahalle kurs merkezlerinde, kursiyerlere el becerilerine yönelik mesleki eğitim verilir. Çıraklık Eğitim Merkezinde ise 30 öğretmen ve 6 yardımcı hizmet vermektedir. Çeşitli mesleklere ait çırakların eğitilmesiyle, mesleğe adaptasyon sağlayıcı kültürel dersler verilir. Aksaray Kenti’nde 2011-2012 eğitim öğretim yılında resmi ve özel 24 lisede eğitim öğretim yapılmaktadır. Liselerde derslik başına düşen öğrenci sayısı 20 kişidir (Tablo 3.29).

Aksaray’da görsel ve sözlü kültürel etkinlikler 1998 yılından itibaren gelişme göstermektedir. Aksaray’da 1 Kültür merkezi 1 tiyatro binası, 1 güzel sanatlar galerisi vardır. Çağdaşlaşmanın ve toplumsal değişimin en önemli göstergesi olan sanat aktiviteleri, henüz yapılanma aşamasındadır.

Tablo 3.29. Aksaray’daki Lise ve Dengi Okulların, Öğretmen, Öğrenci ve Derslik Sayılarının Dağılımı (2011-2012).

OKUL ADI	Derslik	Toplam	E	K	Dersliğe Düşen Öğrenci
Atatürk Lisesi	27	1055	559	496	39,7
Kanber Demir Lisesi	20	608	275	333	30,4
Güzel Sanatlar ve Spor Lisesi	10	276	116	150	27,6
Aksaray Anadolu Öğretmen Lisesi	16	352	187	165	22
Aksaray Fen Lisesi	12	248	147	101	20,6
Aksaray Sosyal Bilimler Lisesi	4	150	67	63	37,5
Aksaray Anadolu Lisesi	49	1343	652	691	27,4
Hazım Kulak Anadolu Lisesi	23	607	274	333	26,3
Osman Gazi Anadolu Lisesi	18	393	188	205	21,8
Somuncubaba Anadolu Lisesi	20	471	216	255	23,5
Şehit Ali Er Anadolu Lisesi	17	345	162	183	20,2
Yunus Emre Anadolu Lisesi	24	629	214	415	26,2
Özel Artı Metropol Lisesi	5	77	50	27	15,4
Özel Sema Anadolu Lisesi	14	231	119	112	16,5
Özel Sema Fen Lisesi	1	19	8	11	19
75.Yıl Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	27	791	493	298	29,2
Aksaray Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	57	1983	1945	38	34,7
Aksaray Anadolu İmam Hatip Lisesi	14	350	140	210	25
Aksaray Merkez Ticaret Meslek Lisesi	20	617	269	348	30,8
Aksaray Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi	15	312	233	79	20,8
Hüseyin Cahit Korkmaz Anadolu Sağlık M.L	13	404	108	296	31,7
İmam Hatip Lisesi	27	980	384	596	36,2
Kız Teknik ve Meslek Lisesi	20	571	0	571	28,5
Ticaret Meslek Lisesi	22	617	269	348	28

Kaynak : Aksaray il Milli Eğitim Müdürlüğü.

3.2.2.5.1.4. Sağlık Fonksiyonu

Aksaray'ın merkezilik özelliğini güçlendiren ve kentin fonksiyonları içerisinde en fazla dikkati çeken sağlık fonksiyonudur. Aksaray'ın sağlık hizmeti 1989 yılında il olma sürecinden sonra gelişmiştir. Aksaray Devlet Hastanesi kamu kuruluşları içerisinde, nüfusun yaş dilimlerine göre ve statüleri itibariyle dikkate alındığında en fazla ziyaret edilen kurumdur. Bununla beraber, Aksaray Devlet Hastanesi ve diğer sağlık kuruluşları, her türlü hastalığın teşhis ve tedavisini sağlayamadığı için, Ankara ve Konya'nın sağlık fonksiyonu, Aksaray'ın bütününe de etkilemiştir.

Aksaray'da sağlık fonksiyonu dahilinde 1586 kişi çalışmakta olup merkezde görev yapan personel sayısı, hizmetler fonksiyonunun % 9.5'ini kapsamaktadır. Aksaray'da sağlık hizmetleri Zafer mahallesinde yaklaşık 25.000 m²lik saha üzerinde oluşturulan sağlık kampüsü içerisinde yapılmaktadır. Aksaray'da en fazla yatağa sahip 400 yataklı Devlet hastanesi bulunmaktadır. Göğüs Hastanesi (83), Dış Tedavi Merkezi, Diyaliz Ünitesi, Sağlık Meslek Lisesi, Huzurevi ve Eczaneler hizmet verirken, Çocuk hastanesi ve Kanseri ünitesinin tamamlanarak devreye girmesi sağlık hizmetleri kalitesini yükseltmiştir. Bununla beraber, Meydan mahallesinde Kadın Doğum ve Çocuk Hastanesi vardır. Ayrıca 12 Adet 112 Acil servis, 103 adet aile hekimliği birimi, 1 adet verem savaş dispanseri, 1 adet il halk sağlığı laboratuvarı, 7 adet toplum sağlığı merkezi, 6 adet özel hastane, 6 adet özel dal merkezi, 3 adet özel poliklinik, 2 adet özel görüntüleme merkezi, 2 adet özel diyaliz merkezi ile tedavi merkezi bulunmaktadır (Tablo 3.30).

Özel sektör 1997 yılından itibaren Aksaray'da sağlık hizmetlerine yönelik çalışmalara yapmaktadır. Bunlar içerisinde, uzman doktorların büro şeklinde muayenehaneleri vardır. Bürolar, Kent merkezinde Toplanmıştır. Ancak Devlet Hastanesi kampüsü çevresinde büro şeklindeki muayenehaneler yoktur. Aksaray Kentinde son zamanlarda açılan Özel Hastaneler de vardır. Bunları sayacak olursak en önemlileri, Aksaray Adana Yolu üzerindeki Özel Aksaray Hastanesi, Medisaray Hastanesi, Özel Aksaray Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, Özel Başak Çocuk Hastalıkları Hastaneleridir.

Tablo 3.30. Aksaray’da Sağlık Alanında Çalışan Personelin Dağılımı, (2011).

Ünvan	Standart kadro	MEVCUT			Standartta göre doluluk
		657	Sözleşmeli	TOPLAM	%
Uzman Doktor	375	141		141	37.6
Pratisyen Doktor	715	160	9	169	23.6
Diş Hekimi	126	21	10	31	24
Eczacı	23	3	6	9	39
Hemşire	1290	271	49	320	24
Ebe	1081	146	83	229	21
Sağlık Memuru	784	93	27	120	15
Radyoloji Teknisyeni	109	32	11	43	39
Laboratuvar Teknisyeni	236	51	14	65	27
Anestezi Teknisyeni	64	11	9	20	31
Acil Tıp Teknisyeni	80	3	58	61	76
Diğer Sağlık Personeli	408	47	26	73	17
Genel İdare Hizmetleri	1101	160		160	14
Teknik Hizmetler	137	16		16	11
Yardımcı Hizmetler	825	129		129	15
TOPLAM	7354	1284	302	1586	

Kaynak : Aksaray İl Sağlık Müdürlüğü, 2011

Tablo 3.31. Aksaray’da Sağlık Kurumlarının Durumu

Hastane Adı	Yatak Sayısı
Aksaray Devlet Hastanesi	400
Mustafa Yazıcı Göğüs Hastalıkları Hastanesi	83
Şambaz Vehbi Ekecik Doğum ve Çocuk Hastanesi	125
Eskil Devlet Hastanesi	30
Ortaköy Devlet Hastanesi	50
Ağaçören İlçe Hastanesi	10
Gülağaç İlçe Hastanesi	10
Güzelyurt İlçe Hastanesi	10
Sarıyahşi İlçe Hastanesi	10
Kamu toplam	728
Özel Aksaray Hastanesi	31
Özel Medisaray Hastanesi	23
Özel Maya Kadın Doğum Hastanesi	18
Özel Aksaray Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	2
Özel Başak Çocuk Hastalıkları Merkezi	8
Genel Toplam	785

Kaynak: Aksaray İl Sağlık Müdürlüğü, (2011).

3.2.2.5.1.5. Ulaşım Fonksiyonu

Aksaray'ın fonksiyonel özellikleri içerisinde, nüfus artışları ve araçlardaki teknolojik gelişimin ilk izlenebildiği yer, ulaşım fonksiyonundadır. Kentsel planlamalardaki hata ya da başarılar araç trafiğinin akışındaki süreklilik içinde görülebilir. Nitekim, yerleşmelerin dağılımı büyük oranda düz topografya üzerinde gerçekleşmesine rağmen, yol genişlik ve güzergah seçiminde ters orantılı olarak; dar yollar ve yanlış güzergah seçimi söz konusudur. Dolayısı ile kent merkezinde mevcut durum araç trafiğini kaldırmayacak boyutlara ulaşılmıştır. kent merkezinde özellikle mesai giriş çıkışlarında trafik yoğunluk kazanmakta olup, ayrıca otolar için park sıkıntısı yaşanmaktadır.

Aksaray'da trafik akışını ve yayaaların can güvenliği düşünülerek Bankalar Caddesi ve bazı caddeler tek yönlü trafiğe izin vermiş olup yolun bir tarafı araç parkı olarak yeniden düzenlenmiştir (Arıbaş, 2002: 329). Kent içi yollar, kenti meydana getiren bölgelerin (iskan, ticaret, sanayi gibi) fonksiyonlarına bağlı olarak önce bölge içinde sonra bölgeler arasında ve kent bütününün yakın uzak çevre ile bağlantısı bakımından sınıflandırılmaktadır. Buna göre, Aksaray'da yol kademelerinin taksimatı; incelendiğinde I. derece yollar; Aksaray'ı diğer illere bağlayan, transit ve çevre yollarıdır. Bu yollar, 30 ila 50 m. genişliğinde olup, 1983 yılında açılmaya başlanmış ve 1992 yılında tamamlanmıştır. Aksaray'daki caddelerde trafik akışının keşiştiği Cumhuriyet ve Atatürk Bulvarları şehir içi ulaşımı E-90 karayoluna bağlamaktadır. II. derece yollar ise; kent içindeki fonksiyon bölgelerinin (sanayi, ticaret gibi) birbiriyle ve çevre yoluyla bağlantısını sağlayan bölgeler arası bağlantı yolları olup, 20-30 m. genişliğindedir. Genelde kent içindeki ticari işyerlerini mahallerine bağlayan yollar kapsamındadır. III. Derece yollar ise şehir içindeki bölgelere dağılımı ve toplanmayı sağlayan bölge içi toplayıcı yollardır. Bu yollar, 10 ila 15 m. genişliğine sahip olup, mahaller arası yollar bu çerçevede değerlendirilebilir.

Aksaray Kenti'nde kent içi yollar imarsız yerleşim sonucunda ortaya çıkmış ve genellikle dardır. Bu yüzden yol ağaçlaması yapmak için uygun mekânlar bulmak oldukça zordur. Kentte yaya yollarında ağaçlandırma yapılırken kaldırım genişliğine dikkat edilmemektedir. Kent içerisinde yaya kaldırımları çoğunlukta geniş alan kaplamaktadır, ancak dar olan kaldırımlara da rastlanmaktadır. Aksaray'ın merkeze en yakın ve en eski bulvarı Atatürk Bulvarıdır. Bu bulvar ağaçlandırılırken hiçbir

planlama ilkesine uyulmamıştır. Orta refüjdeki ağaçlar gelişigüzel şekilde, estetikten uzak ve hiçbir mesafe aralığına uyulmamıştır. Araştırma alanında çok az sayıda bulunan refüjlerin çok dar olduğu ve tasarım ilkelerine uyulmaksızın gelişigüzel yapıldığı görülmektedir (Fotoğraf 3.27), (Akbulut, 2007: 133).

Fotoğraf 3.27. Aksaray Atatürk Bulvarında Hatalı Ağaçlandırma Yapılmış Refüj, (2013).

Aksaray'daki yolların kalitesi incelendiğinde; % 90 oranında asfalt kaplamaya sahiptir. Fakat yeni teşekkül etmiş mahaller ile Aksaray'daki bazı mahallerin dış (uç) kısımları stabilize dir. Stabilize yollar, Tacin, Hürriyet, Yavuz Sultan Selim, Taşpazar batısı ve Kalanlar mahallesinde bulunmaktadır.

Aksaray'daki araç yoğunluğu trafik kazalarını artırmaktadır. Bunun en önemli nedeni, trafik işaret ve ikaz lambalarına rağmen, kurallara uyulmaması bu durumun en önemli nedenidir.

Tablo 3.32. Aksaray'da Kullanım Amacına Göre Motorlu Kara Taşıt Sayısı, (2011).

TOPLAM			OTOMOBİL			MİNÜBÜS		
ÖZEL	TİCARİ	RESMİ	ÖZEL	TİCARİ	RESMİ	ÖZEL	TİCARİ	RESMİ
48426	5988	867	37951	189	292	666	554	65
OTOBÜS			KAMYONET			KAMYON		
ÖZEL	TİCARİ	RESMİ	ÖZEL	TİCARİ	RESMİ	ÖZEL	TİCARİ	RESMİ
93	833	127	8178	1023	114	1538	3389	269

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>.

Tablo 3.33. Aksaray’da Trafik Kazalarının Yerleşim Yerlerine Göre Dağılımı, (2011).

TOPLAM			YERLEŞİM YERİ			YERLEŞİM DIŞI		
KAZA SAYISI	ÖLÜ SAYISI	YARALI SAYISI	KAZA SAYISI	ÖLÜ SAYISI	YARALI SAYISI	KAZA SAYISI	ÖLÜ SAYISI	YARALI SAYISI
676	15	1364	464	2	808	212	13	556

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>.

Aksaray’ın Türkiye’deki önemli karayollarının kesişme noktasında yer alması, kentin ulaşım fonksiyonunun yük taşımacılığının önemini de artırmıştır. Sanayi ve ticari faaliyetlere bağlı olarak hammadde, yarı mamul madde ve işlenmiş ürünler Aksaray’da toplanmaktadır. Bu mamullerin bir kısmı iç piyasada tüketilirken, bir kısmı da diğer yerleşmelere sevk edilmektedir.

Aksaray’da toplu taşımacılık minibüs ve halk otobüsleriyle yapılmaktadır. Yakıt türü olarak mazot kullanılmaktadır. Son yıllara da Aksaray’da kullanılan toplu taşıma minibüslerinde 2013 yılı itibari ile akıllı kart sistemine geçilerek yolcuların nakit para kullanma sıkıntıları ortadan kaldırılmıştır. Ulaşım fonksiyonu içerisinde önemli bir yere sahip olan Aksaray Kenti’nin mevcut otogarı şehir merkezine 5 km uzaklıktadır. Otogarın toplam alanı 60 000 m² olup içerisinde açık alanlar ile açık otoparklar da bulunmaktadır. Aksaray Belediyesinden edinilen bilgilere göre Aksaray firmaları tarafından 2012 yılında en çok Ankara’ya 110 bin 679, İstanbul’a 79 bin 213, Konya’ya 58 bin 329 yolcu olmak üzere toplamda Türkiye’nin her yerine 1 milyondan fazla yolcu taşınmıştır.

Aksaray Nüfusunun 378.823 kişi olduğu 2011 yılında Trafik kazalarında ölen insan sayısının 21 kişi ile % 0,06 yaralı kişi sayısının ise 1809 kişi ile % 4,78 olduğu görülmektedir (Tablo 3.34).

Aksaray’da 2008-2012 yılları arasında maddi hasarlı kaza sayısında sürekli bir artış olduğu ve bu artışın % 0,22 civarında olduğu görülmektedir. Aksaray’da ölümlü ve yaralanmalı kazaların sayısı 2005 yılından 2011 yılına kadar %67 oranında artarak 865’e ulaşmıştır. Bu oran % 51 olan Türkiye değerinin oldukça üzerindedir (Tablo 3.34). Aksaray’da özellikle bayram tatillerinin 9 gün olduğu yıllarda arife günlerinde başta E-90 karayolu olmak üzere trafik yoğunluğunun ana hatlarda aşırı derecede yoğunlaştığı ve trafik kazalarının arttığı görülür.

Tablo 3.34. Aksaray'da Ölümlü ve Yaralanmalı Trafik Kazalarının Dağılımı, (2011).

TRAFİK KAZASI			ÖLÜ SAYISI			YARALI SAYISI		
TOPLAM	POLİS	JANDARMA	TOPLAM	POLİS	JANDARMA	TOPLAM	POLİS	JANDARMA
865	676	189	21	15	6	1809	1364	445

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>.

Tablo 3.35. Aksaray'da Taşıt Cinslerine Göre Motorlu Kara Taşıt Sayısı, (2011).

TOPLAM	OTOMOBİL	MİNİBÜS	OTOBÜS	KAMYONET	KAMYON	MOTOSİKLET	Ö.AMAÇ TAŞIT	TARKTÖR
80.583	42.218	1.285	1.186	10,803	5.409	10.994	208	15.235

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Tablo 3.36. Aksaray'da Yıllara Göre Maddi Hasarlı Kaza Sayıları, (2008-2012).

İL ADI	2008	2009	2010	2011	2012	TOPLAM	YÜZDE
AKSARAY	823	1.516	1.823	2.255	2.332	8.749	0,22%

Kaynak: <http://www.tuik.gov.tr>

Aksaray Kenti'nde trafiğe kayıtlı araç sayısı 80.583 olup yüzölçümü 7.626 km olan Aksaray'ın nüfusu 379.915 kişi ile kişi başına otomobil 101 düşer bu değer ile Aksaray 109 olan Türkiye ortalamasının altındadır. Kişi Başına düşen taşıt yoğunluğu ise % 21 dir. Aksaray İli Karayolu ağında 248 km devlet yolu, 239 km il yolu olmak üzere toplam 487 km yol bulunmaktadır. Bu yolların 87 km si BSK kaplama , 400 km si sathi kaplamadır ayrıca 206 km Bölünmüş yol bulunmaktadır.

Aksaray İlindeki toplam araç sayısı 80,583 adettir. Bu rakamın içerisinde en fazla yeri 38,432 araç ile otomobiller tutmaktadır. Aksaray'da yeryüzü şekillerinin fazla engebeli olmamasından dolayı tarımda yaygın olarak makine kullanımını ön plana çıkarmakta, bunun bir sonucu olarak Aksaray'da Traktör sayısının 14.538 gibi yüksek bir rakama ulaştığını görüyoruz. Aksaray'da meydana gelen Trafik kazalarının yerleşim yeri ve yerleşim dışı dağılımına bakıldığında yerleşim yeri içerisinde meydana gelen kazaları yerleşim dışında meydana gelen kazalara göre iki kat daha fazla olduğu görülür (Tablo 3.33). Aksaray'da ölümlü ve yaralanmalı

kazaların sayısı 2005 yılından 2011 yılına kadar % 67 oranında artarak 865'e ulaşmıştır. Bu oran % 51 olan Türkiye değerinin oldukça üzerindedir.

3.2.2.5.1.6. Ticaret Fonksiyonu

Aksaray'da ticaret fonksiyonu, esnaf hacmi ve çeşitliliği bakımından diğer fonksiyonlardan ayrılır. Bu fonksiyon içerisinde, 126 değişik iş kolunda 3662 işyeri vardır ve 7406 kişi çalışmaktadır. Faal nüfusun % 24.1'i ticaret fonksiyonunda istihdam edilerek, hizmetler ve sanayi fonksiyonlarından sonra 3. sırada yer alır.

Ticari iş yerleri, farklı mahallere dağılım gösterse de, Minarecik, Muhsin Çelebi, Kılıçarslan, Paşacık, Taşpazar, Zincirli, Hamidiye, Hacı Hasanlı, Ereğlikapı ve B.Bölcek mahallerinde toplanmıştır. Ticari işyerlerinin tarihsel olarak merkezini de Muhsin Çelebi mahallesindeki, bedesten oluşturmaktadır. bedesten 16. yüzyıldan beri ticari aktivitelerinin merkezi durumundadır. Halen sarraf, konfeksiyon, beyaz eşya, kundura, tuhafiyeye ve züccaciye esnafı bedestende ticari faaliyetleri devam etmektedir.

Ticari iş yerlerinin en kapasiteli olanları şehrin etki bölgesine de hizmet verdiği için toptancılardır. Bu alanda en öne çıkan faaliyet, yöre ekonomisinin ana hatlarını da ortaya koyan tarla tarımı ve hayvancılığın geliştirdiği zahirecilik ve celepçiliktir.(Bulut, 1998: 65) Aksaray'da 2000 yılı itibariyle 82 hububatçı ve 4 bakliyatçıda, 174 kişi istihdam edilmektedir. Buğday pazarı olarak da ifade edilen, zahirecilik, 1985 yılından itibaren, Taşpazar mahallesi E-90 karayolu kuzeyinde yer alır. Buğday (zahire) pazarı 72.000 m²'lik sahada, 103 adet depo bulunur. Pazar içerisinde ticaret borsası, 3 ayçiçek eleği, 2 tane un değirmeni de hizmet vermektedir. Ayrıca, mahsulleri yükleme, çuvallama, ambalajlama işlerinde çalışan 35 işçide bulunmaktadır. (Arıbaş, 2002: 331)

Buğday pazarı, Aksaray'ın merkezilik özelliğini kuvvetlendirmek ile beraber etki bölgesi İl dışındaki yerleşmelere kadar uzanmaktadır. Esnafın en önemli sorunu, diğer hububat satın alan, T.M.O. ile un ve yem fabrikalarından seçilen, kalitesi düşük ürünlerinin pazara yönelmesidir. Ayrıca döviz kurlarındaki hızlı değişimde, zahirecilerin döviz birikimini, ticarete kanalize etmesini engellemektedir.

Aksaray'da ticaret fonksiyonu 1989 yılında il olması sonucu hızla gelişmeye başlamıştır. Aksaray'ın yönetin fonksiyonunun büyümesi Ortaköy, Sarıyahsi ve Ağaören ilçelerinin Aksaray'a bağlanması ile Eskil, Gülağaç ve Güzelyurt'un ilçe

statüsüne yükseltilmesi, Aksaray'a daha fazla nüfusun gelmesini sağladığı gibi, esnafların ekonomik gelişmişlik düzeyinin artması sonucu, belirli ürünlerin bu yerleşmelerde pazarlanmasını sağlamıştır.

Aksaray il merkezini ticari faaliyetlerinde etkileyen unsurlardan birisi de Ankara, Adana, Kayseri ve Konya gibi dört büyük İl'e yakın olmasıdır. Bu durum ulaşımın kolay olması sonucu da, perakende ya da toptan satışta kullanılan ürünlerin kolay ve ucuz teminine imkan sağlamaktadır.

Aksaray kentinde, hizmet sektöründe çalışan yüksek memur nüfusu, gurbetçi ailelerin fazlalığı, etki bölgesinin yüksekliği ile 1995 yılından itibaren hızlı bir sanayileşme sürecine girmesi nüfusun alım gücünü yükselterek, iş yerlerindeki çeşitlilik ve kapasitelerini artırmıştır.

Aksaray'da imalat ticareti yapan 335 iş yerinde % 11.7'si (869 kişi) istihdam edilir. İmalat iş yerleri perakende satışta olduğu gibi, direkt müşteri ile temas kurmadıkları için ana caddeler yerine kenar sokak ve binaların bodrum katı gibi kirası düşük iş yerlerini tercih etmektedirler. İmalat iş yerlerinde en fazla istihdam 108 işyeri ve 232 kişi ile terzilikte, bunu 40 işyeri ve 210 kişilik istihdam ile fırıncılar takip etmektedir (Arıbaş, 2002: 332). Günümüzde ise Sosyal Güvenlik Kurumu verilerine göre Aksaray Kenti'nde 5520 işyeri bulunmaktadır.

Aksaray'da ve etki bölgesindeki nüfusun nispeten yüksek olması, ilgi ve ihtiyaç ürünlerini çeşitlendirecek, perakende satış yapan işyerlerinin sayısı artmıştır. 2000' li Yıllarda Toplam 1877 işyerinde % 40.1 oranda (2975 kişi) ticaret fonksiyonu içerisinde çalışan sayısı ortaya çıkmıştır. Bu işyerleri tüketici ile günlük yoğun bir alışveriş ortamında temas kurarlar. Bu sebeple, genelde ticaret kapasitesi yüksek caddeler üzerinde toplanmıştır. Perakende işyerlerinde 1008 iş yeri ve 1450 kişilik çalışan personeli ile bakkallar ilk sırada yer alır. Bunu 74 mobilyacı 205 çalışanı, 67 konfeksiyoncu 190 kişilik istihdam ve 166 sebzeçi şeklinde işyeri yoğunluğu ortaya çıkar. Aksaray kentinde etki bölgesi içerisinde belki de en fazla etkileyen ticari iş yerlerinden birisi de sarraflardır. Genelde, Minarecik mahallesinde Kapalı Çarşı içinde hizmet veren sarraflar iki türlü yoğunluk yaşamaktadır. Bunlardan ilki, nişan-düğün gibi merasimlerin geleneksel takı malzemesidir. Ayrıca, başta gurbetçi nüfus olmak üzere, kırsal yerleşmelerde önemli bir tasarruflar aracıdır. Günümüzde Aksaray Ticaret ve Sanayi Odası'nın 2012 verilerine bakıldığında il genelinde toplam ticari faaliyet gösteren işletme sayısının 4000 olduğunu, kent

bazında ise işletme sayısının 2000 yılına göre 1535 işletme artarak son on yılda % 82'lik bir artışla 3412 işletme olduğunu görülür. Aksaray Ticaret ve Sanayi Odası'nın 17 meslek grubu altında gruplandırmış olduğu meslek grupları, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin 2013 yılında yayımlamış olduğu bir yönetmelik gereğince birbirine yakın olan meslek grupları birleştirilerek 10 meslek grubuna düşürülmüştür. Meslek grupları bazında ticari faaliyet gösteren meslek grupları tablo 3.36' da detaylı bir şekilde gösterilmiştir. Tabloya bakıldığında en fazla işletmenin 589 işletme ile 8. meslek grubu olduğu daha sonra 433 işletme ile 5. meslek grubu olduğu görülür, en az işletme sayısının ise 219 işletme ile 3. meslek grubudur (Tablo 3.37).

Kırsal nüfusun ürettiği ve pazarlamak amacıyla Aksaray'daki haftalık pazarlara getirdiği sebze, meyve ve süt mamulleri gibi çabuk bozulabilen tarımsal ürünler, daha çok il merkezinde tüketilir. Fakat, kırsal nüfusun pazarladığı tahıl, baklagiller ve canlı hayvan gibi çevre kentlerden toptancı ticareti il merkezine çekmekte, buna bağlı olarak, Aksaray'ın ticaret fonksiyonunun etki bölgesi genişlemektedir. (Köse, 1996: 59)

Aksaray, Doğu Anadolu'daki illerden, Batı Anadolu'daki illere yönelik büyükbaş hayvan sevkiyatının dağılım merkezidir. Bu durum, hayvancılık ile ilgili etki bölgesinin gelişmesine neden olur.

Aksaray'da Kentinde haftanın her günü farklı bir mahallede kurulan semt pazarları da Aksaray ticaretinin canlı olduğu yerlerdendir. Semt pazarlarında halkın perakende tüketimine yönelik kurulan bu pazarlarda sebze ve meyve başta olmak üzere diğer tarımsal ürünler, giyim, kundura, züccaciye ve elektrikli ev aletlerinin satışı yapılmaktadır. Kent içerisinde haftanın belli günlerinde kurulan semt pazarlarının üstleri kapatılarak Aksaray Halkının olumsuz hava koşullarında da alışveriş yapmaları sağlanmıştır. Özellikle Fatih Mahallesinde yapılan Pazar yeri 16.000 m² lik alanı ile Türkiye'nin en büyük Pazar yerlerinden bir tanesi olmuştur. Bu alan pazar yeri amacının dışında sportif ve kültürel faaliyetlere de imkan sağlayan yapısı ile oldukça önemli bir yere sahiptir.

Tablo 3.37. Aksaray’da Ticari Faaliyet Gösteren Firmaların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı, (2012).

MESLEK GRUBU	MESLEK GRUBU AÇIKLAMASI	KENT	İL GENELİ
1.MESLEK GRUBU	TARIM VE HAYVANCILIK, TARIMSAL VE SULAMA KOOPERATİFLERİ	248	330
2.MESLEK GRUBU	KONUT VE İŞ YERİ KOOPERATİFİ, İNŞAAT MÜTEAHHİTLERİ	401	529
3.MESLEK GRUBU	TEKSTİL, PERAKENDE VE TOPTAN SATIŞ VE İMALATI	219	243
4.MESLEK GRUBU	KUYUMCULAR, DÖVİZ BÜROLARI, FOTOĞRAFÇILAR, OPTİKÇİLER, SAATÇİLER, KOZMETİK VE HEDİYELİK EŞYA SATIŞ VE İMALATI	334	367
5.MESLEK GRUBU	NAKLİYECİLER,OTOBÜSÜLER, SERVİS TAŞIMACILIĞI, KARGO KURYE FAALİYETLERİ,MOTORLU ARAÇLARIN ALIM SATIMI, KİRALANMASI,BAKIM VE ONARIMI,YEDEK PARÇA ALIM VE SATIMI	433	496
6.MESLEK GRUBU	PETROL İSTASYONLARI, ELEKTRİK VE DOĞALGAZ DAĞITIMI VE SATIŞI, BİO YAKITLARIN HARMANLANMASI, ODUN, KÖMÜR, TÜPGAZ SATIŞI.	240	288
7.M.GRUBU	HER TÜRLÜ İMALAT SANAYİ	252	274
8.MESLEK GRUBU	BASIN KURULUŞLARI, KİTAP KIRTASIYE, TELEFONCULAR, TEKNOLOJİK KÜÇÜK ELEKTRONİK ALETLER, MÜZİK VE VİDEO MARKETLER ,BİLGİSAYARCILAR, EMLAKÇILAR,GÜVENLİK FİRMALARI, TELEKOMİNİKASYON, BANKALAR, FİNANS İŞLETMELERİ, SİGORTA ACENTELRİ, MUHASEBE DANIŞMANLIK, REKLEM FİRMALARI,SPOR TESİSLERİ, OTELLER KONAKLAMA TESİSİLERİ, RESTORANLAR, EĞİTİM, SAĞLIK, EĞLENCE, GÜZELLİK MERKEZLERİ, HAMAM, SAUNA VE ECZANELER.	589	687
9.MESLEK GRUBU	İNŞAAT MALZEMESİ TOPTAN VE PERAKENDE SATIŞ VE İMALATI, DOĞALGAZ FİRMALARI, SIHHİ MALZEMELER, TİCARİ HIRDAVAT MALZEMELERİ, PLASTİK PENCERE PVC ALIM VE SATIMI,GÜNEŞ ENERJİSİ, DEMİR METAL ÜRÜNLERİ TİCARETİ, YAPI DENETİM İNŞAAT MÜHENDİSLERİ MİMARLAR.	362	389
10.MESLEK GRUBU	GIDA ÜRÜNLERİ İMALATI, SEBZE VE MEYVE KOMİSYONCULARI, ŞARKÜTERİ, KASAP VE YUMURTA SATIŞI, SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ, TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFLERİ, KURUYEMİŞ, UNLU MAMULLER.	334	397
TOPLAM		3412	4000

Kaynak: Aksaray ATSO, (2013).

3.2.2.5.2. Sanayi Fonksiyonu

Cumhuriyet dönemine kadar Aksaray'da sanayiden söz edilemezken, ilk sanayi kuruluşu kamunun öncülüğünde 1924 yılında un fabrikası olarak kurulan Azmi Milli Türk Anonim Şirketi olmuştur. Bu fabrika aynı zamanda ihtiyacı olan elektrik enerjisini kendi hidroelektrik santrali ile karşılamış ve şehrin elektrik ihtiyacına da cevap vermiştir.

Yine bir kamu yatırımı olarak 1976 yılında SEK'e bağlı Aksaray Süt Ürünleri Fabrikası'nın açılması dışında ilde her hangi bir önemli sanayi tesisi açılmamıştır. Bu durum 1986 yılında Mercedes Benz Türk Anonim Şirketi kamyon fabrikasının açılışına kadar devam etmiştir. Aksaray'da esas sanayileşme ise, 1989 yılında il olmasından sonra başlamış ve Aksaray Organize Sanayi Bölgesi'nin faaliyete geçmesiyle 1997 yılından sonra hız kazanmıştır. 1997-2001 yıllarında dünyada ve ülkemizde de görülen ekonomik kriz il sanayisine de yansımış ancak buna rağmen ilde otomotiv, otomotiv yan sanayi, tekstil, gıda, süt ve süt ürünleri, kimya ve plastik sanayi, metal ve makine sanayi, ile toprak ve madene dayalı irili ufaklı birçok işletme faaliyete geçmiş bir çoğu da Organize Sanayi Bölgesi'nde de dahil olmak üzere yatırıma devam etmektedir. Ayrıca il merkezinde 3 adet Ortaköy İlçesi'nde de 1 adet olmak üzere toplam 4 adet sanayi sitesi amacına ulaşmıştır. Sanayi il merkezinde toplanmıştır, Ortaköy İlçesi'nde birkaç yem ve süt fabrikası bulunmakta olup, diğer ilçelerde sanayi tesisi bulunmamaktadır. Aksaray'da Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması ile sanayide planlı döneme girilmiştir.

Organize Sanayi Bölgesinin 1987 yılında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından kuruluşu kabul edildi, 1991 yılında Bölge Müdürlüğü oluşturulan Aksaray OSB 12.04.2000 tarihinde yayınlanan Organize Sanayi Bölgeleri Kanunu hükümlerine göre tüzel kişilik kazanmıştır.

Organize Sanayi Bölgesi E-90 Karayolu üzerinde yer almaktadır. Ulaşım imkanları çok rahat olup Aksaray'dan geçen duble yollar tamamlanmıştır. Aksaray Mersin Limanına ve Ankara'ya 200 km, Konya ve Kayseri illerine 150 km mesafededir. Yine en kısa zamanda Aksaray'da İhracatçılar Birliği de açılacaktır. Aksaray Organize Sanayi Bölgesi'nde halen 2500'ün üzerinde işçi istihdam edilmektedir. Bu sayının, bölgede faaliyet gösteren tesislerin tam kapasiteye ulaşması ve inşaatı devam eden tesislerin üretime geçmesiyle birlikte istihdam sayısının 10.000'i (onbini) aşması hedeflenmektedir. Aksaray'da otomotiv, otomotiv yan

sanayi, tarım alet makineleri ve plastik sanayinde bir çok dış ülkeye ihracat yapan firmalar mevcuttur. Aksaray'ın 5084 Sayılı Yatırımların ve İstihdamın Teşviki Kanunu kapsamına alınmış olması mevcut Organize Sanayi Bölgesi'nde yatırımların hızlı bir şekilde gerçekleşmesine ve I. Organize Sanayi Bölgesi'nin % 100 doluluk oranına ulaşması sebebiyle, Aksaray OSB'nin bitişiğinde bulunan 373 hektarlık alanda OSB'nin genişleme alanı olarak belirlenerek hızla çalışmalara başlanmıştır. Bu çalışmalar neticesinde kurumlardan gerekli izinler alınarak genişleme alanının imar planı hazırlanmıştır. 373 hektarlık genişleme alanı ile ilgili alt yapı proje ihalesi yapılmıştır. Aksaray Organize Sanayi Bölgesi'nde 2012 yılı sonu itibarı ile 138 firma üretime geçmiş, 23 firma inşaat aşamasında, 69 firma ise proje aşamasındadır.

Aksaray Organize Sanayi Bölgesi imar planında 264 adet olan sanayi parseli, yatırımcılardan gelen talepler doğrultusunda ifraz ve tevhitler yapılarak 312 adete çıkmıştır. Aksaray Organize Sanayi Bölgesinde 11.04.2013 tarihi itibarı ile üretim yapan 138 tesise 146 adet sanayi parseli, fabrika binasını tamamlayıp üretime geçmeye hazır olan 36 firmaya 37 sanayi parseli, inşaatı devam eden 23 firmaya 25 sanayi parseli, proje halinde olup inşaat başlama hazırlıkları yapan 69 firmaya 82 sanayi parseli olmak üzere bölgedeki toplam 282 adet sanayi parselinin tamamı 266 kişi ya da firmaya tahsis edilmiştir.

Aksaray OSB de sanayi parselleri için ayrılmış bulunan 4.387.929 m² 'lik alanın 3.992.525 m² 'lik kısmı tahsis edilerek % 91'lik doluluk oranına ulaşılmıştır (Tablo 3.38) .

Tablo 3.38. Aksaray Organize Sanayi Bölgesinde Yatırım Durumu, (2012).

AKSARAY OSB YATIRIM DURUMU		
Üretim Yapan	138 yatırımcı	146 parsel
Binasını Tamamlayan	36 yatırımcı	37 parsel
İnşaat Halinde	23 yatırımcı	25 parsel
Proje Halinde	69 yatırımcı	74 parsel
Toplam	266 yatırımcı	282 parsel

Kaynak Aksaray Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü.

Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü, Gümrük Müdürlüğü ve Taşpınar Jandarma Karakolu hizmet binaları tamamlanmış ve hizmetlerini buradan yürütmektedirler. Aksaray Organize Sanayi Bölgesinde, Genel Otopark, Kamyon-Tır

Parkı, Teknik Altyapı, Spor Alanı, İtfaiye, Sağlık Tesisi, ve Çıraklık Eğitim Merkezi gibi Ortak Sosyal Tesisler için ayrılan parsellerin en kısa sürede faaliyete geçirilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Organize Sanayi Bölgesinde sektörel dağılıma bakacak olursak özellikle son yıllarda yapılan tahsislerin metal, inşaat, gıda, plastik ve mobilya sektörü üzerinde yoğunluk kazanmakta olduğu görülür (Tablo 3.39).

Tablo 3.39. Aksaray Organize Sanayi Bölgesinde Sektörel Dağılım Durumu, (2012).

SIRA NO	SEKTÖRLER	İŞLETME SAYISI	PARSEL SAYISI
1	GIDA SANAYİ	35	36
2	TEKSTİL, DOKUMA ÜRÜNLERİ SANAYİ	9	9
3	MOBİLYA İMALAT SANAYİ	21	22
4	KİMYASAL MAD.VE ÜR. İML. SANAYİ	3	3
5	PLASTİK VE KAÜÇUK SANAYİ	29	32
6	METAL EŞYA SANAYİ	56	58
7	MAKİNA VE TEÇHİZAT İMALAT SANAYİ	16	18
8	ELEKTRİKLİ MAK. VE CİHAZ İMALATI		
9	OTOMOTİV, KARASÖR VE YAN SANAYİ	17	19
10	İNŞAAT, MERMER VE YAPI MALZ. SANAYİ	50	54
11	MADEN SANAYİ	12	12
12	YEM SANAYİ	3	3
13	KAĞIT	1	1
14	TARIM ALETLERİ	1	1
15	CAM	6	7
16	GÜBRE SANAYİ	3	3
17	YAĞ SANAYİ	2	2
18	ENERJİ SANAYİ	2	2
	TOPLAM	266	282

Kaynak Aksaray Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü.

Bölgenin 1. kısım altyapı ikmal inşaatı tamamlanmıştır. Şu anda bölgede faaliyette bulunan fabrikaların herhangi bir alt yapı sorunu bulunmamaktadır. 2. kısım altyapı inşaatına başlanmış yol dolguları, kanalizasyon şebekesi %90, yağmursuyu % 80, içme ve kullanma suyu % 60, Telekom altyapı % 80, elektrik %80 tamamlanmıştır. 2013 yılında eksik imalatlar ile yol üst yapısı, menfezler ve su deposu inşaatı tamamlanarak hizmete sunulacaktır.

Bölgedeki sağlık hizmetleri verecek bir tesisin kurulması için Sağlık İl Müdürlüğü ile çalışmalar yapılmıştır. Girişimler sonucunda Organize Sanayi Bölgesinde acil müdahale ve muayene hizmeti verebilecek bir birim oluşturulmuştur.

Organize Sanayi Bünyesinde oluşturulan güvenlik teşkilatı sayesinde bölgeye giriş çıkışlar daha güvenli hale getirilmiştir. Güvenlik teşkilatı bilgisayar ve kamera kontrol sistemleri sayesinde daha verimli hizmet vermeleri sağlanacaktır. Bölge yatırımcıları ve işçileri ile bölgede geçici olarak bulunanların temel ihtiyaçlarının giderilmesi için küçük bir market ihale edilerek hizmete girmiştir.

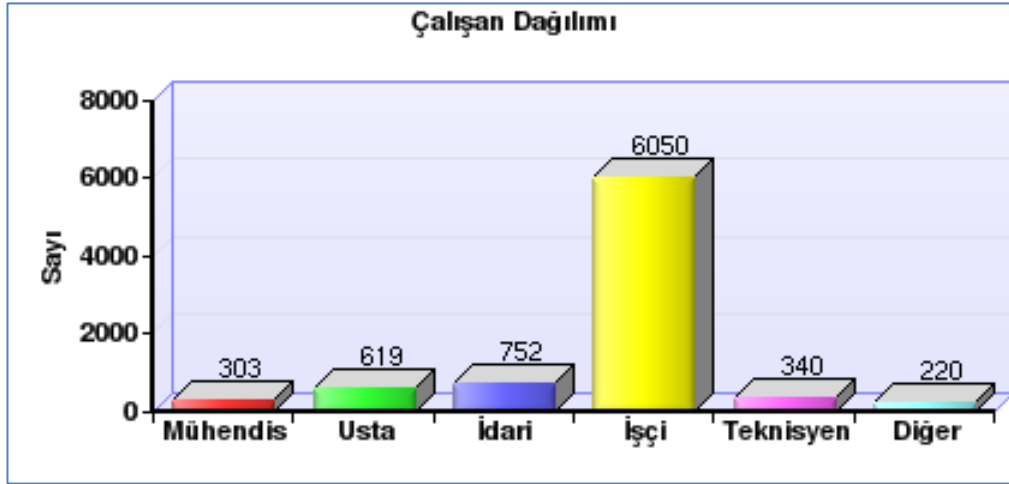
Fotoğraf 3.28. Aksaray Organize Sanayi Bölgesi Adana Yolu Girişi, (2013).

Aksaray’da Organize Sanayi Bölgesi başta olmak üzere sanayi kuruluşlarının sektörlere göre dağılımı çeşitlilik oluşturmaktadır. Genel olarak gıda sanayi, otomotiv ve oto yan sanayi, plastik, mobilya ve metal sanayi ağırlık kazanmaktadır. Aksaray Kenti’nde imalat sanayinde çalışan işçi sayısı 2013 yılı itibari ile 9130 kişidir. Çalışan işçi sayısına göre değerlendirdiğimizde 1-9 işçi çalıştıran firma sayısı 95, 10-49 kişi çalıştıran firma sayısı 146, 50-99 kişi çalıştıran firma sayısı 8, 100-249 kişi çalıştıran firma sayısı 5, 250 ve üzeri işçi çalıştıran firma sayısı ise 7 firmadır. Aralıklara göre çalışan sayısına bakıldığında 250 ve daha üzeri işçi çalıştıran firmalarda çalışan toplam işçi sayısının 3875 kişi ile en yüksek rakam olduğu, bunu 10-49 işçi çalıştıran 136 firmada çalışan 3219 işçinin takip ettiği görülür (Tablo 3.40).

Tablo 3.40. Aksaray Kenti'nde İmalat Sanayinde Aralıklara Göre Çalışan Kişi Dağılımı, (2012).

ARALIKLARA GÖRE AKSARAY ÇALIŞAN DAĞILIMI		
Çalışan Sayısı	Firma Sayısı	Toplam Çalışan
1-9	95	623
10-49	146	3219
50 - 99	8	649
100 - 249	5	764
250 +	7	3875
TOPLAM	238	9130

Kaynak: Aksaray ATSO. 2013

Grafik 3.17. Aksaray'da İmalat Sanayinde Çalışanların Statülerine Göre Dağılımı.

Aksaray Kentinde, Başta OSB olmak üzere imalat sanayinde çalışan işçilerin statülerine göre dağılımına bakıldığında 6050 kişi ile en fazla sayının işçiler tarafından oluşturulduğu daha sonra sırasıyla idari personel (752 kişi), ustalar (619 kişi), teknisyenler (340 kişi), mühendisler (303 kişi), ve diğer (220 kişi) olduğu görülür (Grafik 3.17).

Aksaray'da 6948 sayılı Sanayi Sicil Kanunu kapsamında, faaliyet gösteren imalat sanayi, madencilik ve taş ocaklığı, su ve gaz istihali sektörlerinde faaliyet gösteren sanayi ürünü imal eden işletmelere sanayi sicil belgesi verilmiştir. Sanayi sicil belgesi vize işlemleri kanun gereği 2 yılda bir yapılmaktadır. Aksaray kentinde, çalışan nüfusun sektörlere dağılımında sanayi fonksiyonu ikinci sırada yer alır. Küçük sanayi (atölye tipi), büyük sanayi işletmeleri ile inşaat, sanayi fonksiyonu kapsamı içerisindedir. Aksaray'da sanayi atölye tipi sanayi faaliyeti şeklinde

başlamıştır. Zamanla artan nüfusun talep ve ihtiyaçlarının değişmesi, tarımda makineleşmenin önem kazanması ve ulaşım sektöründe gelişmelere paralel olarak, atölye tipi sanayinin dalları ve teknolojik kalitesi yükselirken, diğer taraftan da tarımsal ürünleri işleyen, un, süt ve yem fabrikaları açılmıştır. Aksaray’da büyük sanayi faaliyetlerinin gelişiminde en önemli basamağı 1986 tarihte açılan ve nakliye araçlarının üretildiği Mercedes-Benz-Türk fabrikasıdır. Bu fabrika, 700-900 kişilik yıllık işçi çalıştırma kapasitesi ile sosyo-ekonomik yapıyı etkilediği gibi, fabrikaya yan ürün çıkaran işletmelerin kurulması ile de sanayi yatırımı yapacak girişimleri cesaretlendirmiş ve yön vermiştir. Bununla beraber, Aksaray’ın 1989 yılında il olması sonucu, sanayi faaliyetlerindeki nitelik ve niceliksel gelişimi hızlanmıştır. Büyük sanayi faaliyetlerinde yatırımı güçlendiren bir diğer unsurdur. 22.7.1997 tarihinde, Aksaray’ın kalkınmada öncelikli il halin gelmesi sonucu, sanayicilere yönelik hukuksal, vergi indirimi ve ekonomik teşviklerden yararlanılma olanağının sağlanması sanayi faaliyetlerinin gelişimine katkı sağlamıştır. Sanayi fonksiyonunda değerlendirebileceğimiz bir diğer unsurda inşaat sektörün de meydana gelen gelişmelerdir. Çok katlı binaların inşasının 1989 yılından sonra artması sonucu, inşaat sektörü sanayi fonksiyonunda önemli bir yeri teşkil eder.

Tablo 3.41. Aksaray Kenti’nde İmalat Sanayindeki Sektörel Dağılım, (2012).

SEKTÖR	İŞLETME SAYISI	ORAN
GIDA	72	30%
İNŞAAT ÜRÜNLERİ	47	20%
METAL	23	10%
KİMYA VE PLASTİK	16	7%
MADEN	14	6%
OTOMOTİV YAN SANAYİ	13	5%
TEKSTİL	13	5%
GERİ DÖNÜŞÜM	10	4%
MAKİNE	10	4%
TARIM VE HAYVANCILIK	10	4%
DİĞER	9	4%
OTOMOTİV	1	0%
TOPLAM	238	

Kaynak: ATSO, (2012).

3.2.2.5.3 Tarım Fonksiyonu

Aksaray'ın 1936 ve 1948 imar planlarına göre tarımsal fonksiyonu ağırlıkta olan kent planlaması yapılmıştır. Bu özelliğini hızlı nüfus artışına rağmen 1992 yılına kadar korumuştur. Tarım sahalarının kent içinde devam etmesinde, Mamasun Barajına ait sulama kanal ve kanaletlerinin varlığıydı. Aksaray'da 1985 ve 1992 imar planları sonucu K.Bölcek, Nakkaş, Hasas, Meydan, Samlı, Çerdiğin, Sofular ve Sebil mahallerinde Cumhuriyet ve Atatürk caddelerinin açılmasına bağlı olarak, konut kat sayıları ve konut yerleşim alanlarında değişiklikler meydana gelmiştir. Böylece, bu mahallerde bağ ve bahçelik sahalarda tarım sahaları daralmış ya da tamamen ortadan kalkmıştır. Benzer bir özellik, Mamasun Barajı sol sahil sulama kanalı etki bölgesi içinde kalan, Kılıçarslan, Bahçeli, Pınar ve Kurtuluş mahalleri içinde söz konusudur. Aynı hat boyunca Laleli Mahallesi, halen Aksaray kent merkezine en yakın ve en önemli sebze üretimi yapan mahallesidir.

Türkiye genelinde tarım alanlarının % 3'ünde sebze üretimi yapılırken Aksaray'da sebze tarımı yapılan alan % 1,6'da kalmaktadır. Sebze üretimi genelde sulu arazilerde yapılmaktadır. Aksaray'ın ekolojisi kısa olduğundan bir çok sebze sadece yaz döneminde yetiştirilmektedir. Çünkü kışın açıkta sebze yetiştirmek mümkün olmamaktadır.

Aksaray'da konutları çevresindeki bahçeleri değerlendiren nüfus, geçim tipi tarım faaliyetlerini devam ettirmektedir. Laleli, Pınar, Çiftlik ve Yeni Mahallede ise modern ziraat faaliyetleri yapılarak ticari ziraat hakimdir. Aksaray'da ziraat sahasının % 66,2 tahıl, % 7,5'ini şekerpancarı, %11,2'sini bağ ve bahçe, % 4,4'ünü ayçiçeği tarımı ve %10,7 yem bitkileri ekimi oluşturur (Tablo 3.42).

Tablo 3.42. Aksaray'da Tarım Alanlarının Yetiştirilen Ürün Gruplarına Göre Bölünüşü, (2010).

Ürün Grubu	Alanı (Dekar)	%'si
Tahıllar	682.320	66,2
Şekerpancarı	76.976	7,5
Bağ ve Bahçe	115.750	11,2
Ayçiçeği	44.895	4,4
Yem Bitkileri	110.800	10,7
Toplam	1.03.741	100

Kaynak: Aksaray Tarım İl Müdürlüğü.

Aksaray'da tarımsal dağılım içerisinde meyve bahçeleri de dikkati çekmektedir. Bunlar, ağaç sayısı itibariyle 776 aşılı ceviz, 694 elma, 470 şeftali, 386 erik, 299 kiraz ve 266'da kayısı ağacı vardır. Bu ağaçlar kente taban suyu yüksek sahalar haricinde yetiştiriciliği yapılmaktadır. Hasas, Çiftlik, Çerdiğin, Şamlı, Nakkaş, Laleli ve Pınar mahallerinde meyve ağaçları dağılmıştır. Meyveler, plantasyon halinde değil, genelde bahçelerde birkaç ağaçtan ibarettir.

Aksaray kenti çevresinde ve Yeni Mahalle, Yeni Sanayi Mahallesi kuzeyi, Çiftlik, Taşpazar ve Paşacık mahallesi batısında modern hayvancılık faaliyeti yapılmaktadır. Aksaray kentinde 4700 kültür ırkı, 1500 melez ırkı olmak üzere toplam 6200 büyükbaş hayvancılık varlığı mevcuttur. Büyükbaş hayvancılık, süt ve besi hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır.

Aksaray'ın 1980 yılından sonra kentsel gelişimin hızlanması ve gelişmesi, kent içinde yapılan hayvancılık faaliyeti kent dışına taşınmıştır. yeni mahallede 66 mandıra inşası 1988'de başlamış ve 2000 yılında bitmiştir. 6200 hayvan varlığının 3250 tanesi bu mandıralarda beslenmektedir. Besi hayvancılığı yapılmakta ve mandıranın güneyinde yer alan Belediye kesim hanesinin de bu hayvanların bir kısmı değerlendirilmektedir.

Büyükbaş hayvancılı gelişmiştir. Küçükbaş hayvancılık ise önemini kaybetmektedir. Buna göre 2850 küçükbaş hayvan, doğudaki tepelik sahada beslenmektedir. Kalanlar, Laleli, Bedir Muhtar, Zafer ve Hürriyet mahallerinde küçükbaş hayvancılık faaliyeti yapılmaktadır.

Aksaray'da hayvancılık diğer çevre illerde olduğu gibi bitkisel üretimle birlikte yapılmaktadır. Kırsal ekonomik yapıda ihtisaslaşma düzeyi düşük ve geleneksel üretim yapısı ağırlıklı olmasına rağmen Aksaray, çevre illeri arasında büyükbaş hayvan varlığı bakımından önemli bir yer işgal etmekte, ülkemizde 33. sırada yer almaktadır.

Aksaray il genelindeki küçükbaş hayvan varlığı ile Türkiye'de 26. Sırada yer almaktadır. Başta küçükbaş olmak üzere tüm kesimlerde yetiştiricilik ve üretim yapılmakta , besicilik yaygınlaşmaktadır. Aksaray'da 1 adet özel sektöre ait ve 1 adet Belediyeye ait olmak üzere 2 adet Et Entegre tesisi bulunmaktadır. Kesimlerin çoğunluğu bu tesislerde yapılarak pazarlanmaktadır.

Tablo 3.43. Aksaray İl Genelinde Hayvan Varlığı, (2011).

Y I L L A R		2011
	Kültür	99.750
	Melez	23.490
BÜYÜKBAŞ	Yerli	9.850
	Manda	208
	TOPLAM	133.298
	Koyun	390.000
KÜÇÜKBAŞ	Kıl keçisi	13.930
	Tiftik Keçisi	-
KANATLI		425.000
ARICILIK		19.000

Kaynak: Tarım İl Müdürlüğü, 2011

Tavukçuluk sektörü Türkiye’de 1960’lı yıllardan sonra hızlı ve sürekli bir büyüme göstermiştir. Bu büyümede sektöre yapılan kadar sektörün mukayeseli avantajları da rol oynamıştır. Tavukçuluğun bu avantajlarından yararlanılarak geliştirilmesi, yeni istihdam olanaklarının yaratılması yoluyla ekonomik, köyden kente göçü engellemesi nedeniyle sosyal yararlar sağlayacaktır. Aksaray Türkiye’de tavuk ve yumurta üretimi bakımından çok gerilerdedir. Aksaray’da kümes hayvancılığı kısıtlı olanaklarla küçük işletmeler şeklinde yapılmaktadır. Yumurta ve et tavuğu üretimi ilimiz ihtiyacını karşılayamamaktadır. Hindi, kaz, ördek üretimi aile yetiştiriciliği şeklinde gelişmiştir. Yumurta üretiminin çoğunluğu il merkezinde yapılmaktadır. Aksaray’da faaliyet gösteren ve tek kamu işletmesi olan Koçaş Tarım İşletmesi tohum üretimi yapan tek kuruluştur. Yonca, hububat tohumu gibi tohumlar yetiştirmektedir. İlde bulunan tohum bayileri, Koçaş Tarım İşletmesi ve Tarım İl Müdürlüğü Döner Sermaye İşletmesi tarafından çiftçilerin tohumluk talepleri karşılanmaktadır. Aksaray’ın fonksiyonel sınıflandırma tarım dışı fonksiyonlarının gelişmesi etki sahasını ve diğer yerleşmeler içindeki önem derecesini de belirler. Aksaray’ın nüfus potansiyeli itibariyle de, büyük şehir ya da orta büyüklükteki şehir sınıflandırılmasında yer alması da, çevresindeki yerleşmeler ile etkileşim düzeyini de gösterir.

3.2.2.5.4. Aksaray'ın Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri

Aksaray'ın fonksiyonel sınıflandırma, çalışan nüfusun (aktif nüfus) tarım dışı fonksiyonel alanlarda faaliyet gösteren miktar ve yüzdeleri esas alınabilir. Nüfusun %50'den fazlası tarım dışı sektörlerde çalışıyorlarsa bu grup yerleşmeleri kent saymak gerekir (Doğanay, 1997: 94). Aksaray'da çalışan 30.684 kişilik nüfusun %35,6'sı (10.970) kişi hizmetler sektöründe çalışmaktadır. Bu durum 1989 yılından sonra Aksaray'ın il teşekkülüne göre kurumsallaşması neticesinde, artan personel sayısı sonucu hizmetler sektöründe nüfus fazlalaşmıştır.

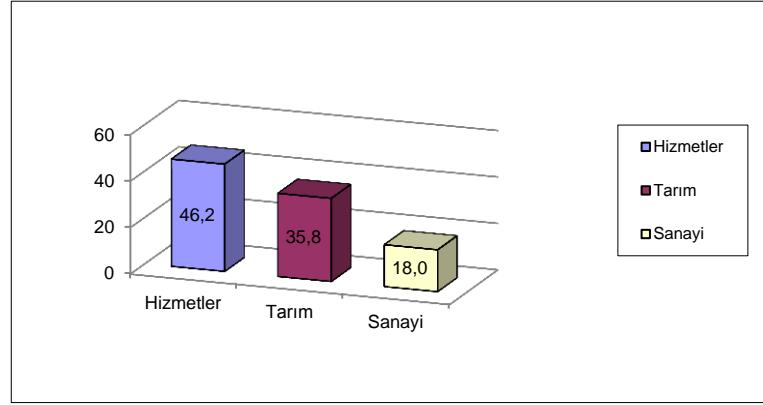
Sanayi sektöründe ise 10792 kişi istihdam edilerek, çalışan nüfusun % 35,2'sini oluşturur. Buna göre, hizmetler ve sanayi sektöründe faal nüfusun % 70,8 (21.699 kişi) bulunmaktadır. Aksaray nüfusun bu fonksiyonel özelliği ile tipik bir kent yapısını göstermektedir. Keza, ticaret fonksiyonunda, nüfusun %24,1'i de (7406 kişi) göz önüne alınırsa, tarım dışı nüfusun %95,8'i hizmetler, sanayi ve ticaret fonksiyonunda çalışmaktadır. Tarım fonksiyonu içerisinde ise %5,1 (1579 kişi) nüfus yer alır.

Aksaray, da 2011 yılında 15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun işgücüne katılma oranı % 46,4 iken işsizlik oranı % 8 dir. istihdam edilenlerin % 46,2'si hizmetler, %35,8 'i tarımda istihdam edilmektedir. Sanayi sektöründeki istihdam ise % 18 ile tarımdan sonra gelmektedir (Grafik 3.18).

Tablo 3.44. Aksaray Kentinde Faal Nüfusun Çalıştığı Fonksiyonlara Göre Dağılımı.

Fonksiyonlar	Hizmetler	Sanayi	Ticaret	Tarım	Toplam	Yıl
Faal Nüfus	10907	10792	7406	1579	30684	2000
%'si	35,6	35,2	24,1	5,1	100	2000
%'si	46,2	38,5	-	18	100	2011

Kaynak: Aksaray Vilayeti İl Planlar Md. Aksaray Belediyesi Esnaf ve Sanatkarlar Odası ile Ticaret ve Sanayi Odası Kayıtlarından, TÜİK Seçilmiş Değerler ile Aksaray 2011 Bülteninden Derlenmiştir.

Grafik 3.18 Aksaray Kentinde Faal Nüfusun Çalıştığı Fonksiyonlara Göre Dağılımı, (2011).

Aksaray'ın fonksiyonel sınıflandırmada tarım dışı fonksiyonlarının gelişmesi etki sahasını ve diğer yerleşmeler içindeki önem derecesini de belirler. Aksaray'ın nüfus potansiyeli itibariyle de, büyük şehir ya da orta büyüklükteki şehir sınıflandırılmasında yer alması da, çevresindeki yerleşmeler ile etkileşim düzeyini de gösterir. Aksaray, fonksiyonel özellikleri ve nüfus yapısı sonucu belli bir bölgenin düğüm noktasını oluşturmakta ve doğal olarak belli bir hinterlanda dayanmaktadırlar. Kuşkusuz, aynı zamanda da kentlerinden daha büyük yerleşmelerin bu bölgeleri içinde yer almakta ve onun hinterlandını oluşturmaktadır. Örneğin; Konya, Kayseri, Ankara ve Adana şehirleri çeşitli fonksiyonel özellikleri ile Aksaray'ı etki bölgelerine dahil etmişlerdir. Ayrıca, Aksaray etki alanı içindeki daha küçük kırsal yerleşmeler ile daha büyük merkezler arasında aracı rolü oynamaktadırlar. Böylece Aksaray, kendilerinden büyük merkezler ile daha küçükler arasında yumuşak bir geçiş sağlamaktadır (Timor, 1997: 53).

Aksaray'ın fonksiyonel özelliklerinin dağılımı, coğrafi konumu, ulaşım imkanı, organize sanayinin gelişmesi ve yatırımda birinci öncelikte il statüsünde olması sonucu, sanayi sektöründe çalışan nüfusun artacağı düşünülmektedir. Nüfusun doğal artış hızı, aldığı göç oranı ve etki bölgesinin genişlemesine bağlı olarak, faal nüfus içinde ticaret fonksiyonu da gelişme gösterecektir. Hizmetler fonksiyonunda ise idari yapıma meydana gelecek değişimler sonu, yönetim fonksiyonunda faal nüfusun azalması beklenilebilir. Nüfusun artış hızına paralel olarak da eğitim, sağlık ve ulaşım fonksiyonlarında artma meydana gelebilecektir. Tarım fonksiyonunda, şehrin yatay gelişimine paralel olarak ziraat sahaları daralacaktır. Büyükbaş hayvancılık ise modern hayvancılık şartlarına bağlı olarak gelişme gösterecektir.

3.2.2.5.5. Aksaray Kentinde Fonksiyonel Arazi Kullanışı

Şehirlerin gerek kendi nüfusları gerekse hinterlandlarındaki nüfus sahip olduğu merkezi ve özel fonksiyonlarından dolayı şehir, içindeki tesislerden ve hizmetlerden yararlanmaktadır. Kentin çeşitli fonksiyonlara sahip olması, dolayısıyla nüfusun ihtiyaçlarını karşılaması, kentin içinde birbirinden farklı kısımların meydana gelmesine ve gelişmesine sebep olmaktadır (Timor, 1999: 144).

Kent içi arazi kullanışlarındaki farklı özellikler, yerleşmenin kentleşme sürecini belirlemede de önem taşımaktadır. Nitekim, metropoliten kentler, fonksiyon çeşitliliği yanında her bir fonksiyon sahasının diğerlerinden tamamen ayrılmış olması, hatta aynı fonksiyon sahası içerisinde ayrı iş kollarına ait kullanım alanlarının belirmesi ve çok geniş fonksiyonel kullanım alanlarının ortaya çıkması ile karakterize olurlarken; Kentin orta ve küçük ölçekli bulunması da, fonksiyon sahalarının kent içerisinde dağıldığı sahaların küçülmesine, uzmanlaşma isteyen iş kollarının da azaldığı anlaşılır (Köse, 1996: 66).

Aksaray kentinde 1965 yılına kadar tarım kenti özelliği, buğday, sebze ve hayvan pazarlarının kurulduğu yerlerin kent merkezinde ve ana cadde çevresinde toplanmasını sağlamıştır. Örneğin; 1940-1945 yıllarına kadar buğday pazarı, vilayet konağının önündeydi. 1965 yılından sonra hızlı göç olayı ve doğal nüfus artışı ile, kent içi ve etki sahasındaki ihtiyaçları karşılamak üzere ticaret fonksiyonu ve atölye tipi sanayideki gelişme artmıştır. Böylece, tarım fonksiyonu 1965 öncesi organizasyon önemini nispeten kaybetmiştir. Aksaray'ın 1989'da il olması sonucu etki sahasının gelişmesi, vilayet organizasyonundaki başarılar neticesinde sanayi fonksiyonunun kentin iş kollarına göre nüfusun dağılımında ön plana çıkmaya başlamıştır. Ayrıca 1989'dan sonra ticaret fonksiyonunda bulunan iş yerlerinde büyüme ve yenileme olayı da hızlanmıştır. Gelişme, konut alanları ile ticari iş yerleri, sanayi tesisleri arasında arazi kullanışı bakımından, ayrılmalar meydana gelmiş ve uzmanlaşmanın belirdiği iş sahaları ortaya çıkmıştır.

3.2.2.5.5.1. İş ve Ticaret Merkezleri

Aksaray'da, birçok uzmanlık alanına hizmet eden iş merkezleri bulunmakta fakat yetersiz kalmaktadır. Büro ve dükkanlar genellikle Atatürk Bulvarı, Cumhuriyet Bulvarı ve Büyük Bölcek Caddesi üzerinde yapılmıştır. Ticari sektörün tüm dallarına rastlanır. Ayrıca karayolları üzerinde Showroom oluşumları mevcuttur.

Aksaray'da iş ve ticaret merkezleri genelde, tarihi özelliğe sahip mahallerde yoğunlaşmıştır. Zincirli, Minarecik ve Hamidiye mahallerinin, belediye ve vilayet binasına yakın caddeleri arasında kalan sahada sadece iş ve ticari merkezlerin bulunduğu ve kentin city'si olarak adlandıracağımız Kapalı çarşı vardır. Kapalı Çarşı ile ilgili bilgileri yine kapalı çarşıdaki esnaflardan toplanan bilgiler ışında yorumlamaya çalışacağız. Cumhuriyetin ilk yıllarından kapalı çarşının faal olarak kullanıldığı bilinmektedir. Genel olarak tek katlı ve nadir olarak iki katlı yaklaşık olarak 10-15m² lik dükkanlardan oluşmaktadır. Son yıllarda birkaç dükkanın birleştirilmesiyle oluşmuş daha büyük 40 m² ve üzerinde dükkanlara da rastlanılmaktadır. Binalar genelde taş yapı olup örtme bina özelliğine sahiptir. Kapalı Çarşıda toplam 113 adet dükkan bulunmaktadır. Bu dükkanların 61 tanesi sarraf, 10 tanesi gümüşçü, 10 tanesi zücaiyeci, 5 tanesi dayanıklı ev aletleri, 15 tanesi konfeksiyon ve 12 tanesi de saatçi olarak hizmet vermektedir. Ayrıca Kapalı çarşıda 4 adet lokanta, 1 adet pastane, 4 adet çay ocağı ve bir adet mescit bulunmaktadır. Kapalı Çarşı yaklaşık olarak 250-300 kişiye iş istihdamı sağlamaktadır. Kapalı Çarşı'nın 2002 yılında Aksaray Belediyesi tarafından kapatılan üst kısmı yıpranma ve aşınmadan dolayı 2013 yılında yenilenmiştir. Kapalı Çarşıda bulunan dükkanların % 65'i mal sahipleri tarafından işletilirken, % 35'i ise kiracılar tarafından işletilmektedir. Yaz ve kış aylarına göre Kapalı Çarşı'yı gezen insan sayısında değişiklik olmakla beraber günde 5000-10000 kişinin bu çarşıyı ziyaret ettiği söylenebilir. Yine Kapalı Çarşı esnaflarından alınan bilgilere göre özellikle son zamanlarda kentin muhtelif yerlerinde açılan yeni AVM ve alışveriş merkezleri sebebiyle Kapalı Çarşı'nın günlük ziyaretçi ve ticaret hacminde bir azalma söz konusudur. Çarşının temizlik işleri Aksaray Belediyesi tarafından yapılmaktadır. İş ve ticaret binalarının toplandığı, sahanın ortasında Bankalar Caddesi geçmektedir. Ankara Caddesi, Fabrika Caddesi, Vehbi Bey Caddesi, Uğur Sokak, Kalealtı Caddesi, Kurtuluş Caddesi ve Ankara Caddesi ile Kalealtı Sokak arasında irtibatı sağlayan Şehit Ali Mutlu sokak, Bankalar Caddesini çevrelemekte ve kentin iş ve ticaret merkezini oluşturmaktadır. Kapalı Çarşıda bulunan 113 dükkanın yanı sıra kentin iş ve ticaret merkezini oluşturan bu bölgede toplam 200 adet dükkan bulunmaktadır. Ayrıca son yıllarda Aksaray'da AVM'lerin sayısı gittikçe artmaktadır. Bediüzzaman Caddesi ile Atatürk Bulvarının kesiştiği noktadaki Efor AVM ve iş merkezi ve Kültürpark civarındaki ADSE ve uzun yıllardır sebze ve

meyve hali olarak hizmet veren ancak büyüyen ve şehrin ortasında ihtiyaca cevap veremeyen alanda yapılan 15 katlı İpek Yolu İş Merkezi kent içi önemli ticaret merkezleridir.

Fotoğraf 3.29. Aksaray Şehir Merkezi (Bankalar Caddesi)

Fotoğraf 3.30. Aksaray Şehir Merkezi , (2013)

Fotoğraf 3.31. Aksaray Şehir Merkezi (Çarşı İçi)

Fotoğraf 3.32. Aksaray Kapalı Çarşı, (2013).

Fotoğraf 3.33. Aksaray Kapalı Çarşı, (2013).

Fotoğraf 3.34. Aksaray Efor AVM, (2013).

3.2.2.5.2.2. İkametgah Sahaları

Aksaray'da fonksiyonel arazi kullanış itibariyle, en geniş sahayı ikametgah alanları kaplamaktadır. Aksaray'ın topografik yapısı, ışımsal kent dokusunu oluşturmuştur. Yerleşmeler, kent çekirdeğinde sık dokulu iken, kentin kenar mahallerinde yerleşme gevşek dokuludur. Binalar kat sayısı fazlalığı ve sıklığı itibariyle belirli mahallere toplanırken, kenar mahallerde tarım sahaları dikkate alınan 5000 m²'lik bir konut inşası esas alınmaktadır. Aksaray'da etkin olmasa da gecekondu sorunu vardır.

3.2.2.5.3. Yeşil Alanlar

Aksaray kentinin hızlı gelişmesi ve alansal bakımdan büyümesi, sosyal donanımına sahip alanlara ihtiyacı artırmaktadır. Nüfusun ücretsiz olarak faydalandığı yeşil alanlar, spor kompleksleri ve dinlenme sahaları sürekli gelişme göstermektedir (Arıbaş, 2002: 361).

Aksaray'da Uluırmak çevresi yanlış planlama sonucu, konutlar tarafından çevrelenmiştir. Uluırmak boyunca, halen Taşpazar mahallesinde, çay bahçeleri, halı futbol sahaları ile aynı yerde Uluırmak'ın kuzeyindeki Lunapark ve kapalı spor salonunun bulunduğu bölüm arasının peyzaj düzenlemesi yapılmıştır. Aksaray'da kent parkı niteliğinde Kültür parkı adı ile 1 adet park bulunmaktadır. Bu park yaz mevsimine Aksaraylıların yoğun ilgisini toplamaktadır.

Kılıçaslan parkı da yine Aksaray Belediyesinin ıslah çalışmaları sonucu son yıllarda halk tarafından tercih edilen dinlenme alanlarından biridir. Kent halkı için önemli bir yere sahip olan Kılıçaslan Parkı, bu önemini kent merkezine yakın olmasıyla kazanmıştır. Kent merkezine yakın tek piknik alanıdır. Belediye tarafından ilk olarak 2002 yılında, daha sonra 2010 yılında revizyonu yapılan parkta piknik üniteleri, çocuk oyun alanları, yürüyüş parkurları ve yetişkinler için sportif etkinlikler için alanlar bulunmaktadır. Parkın girişindeki çay bahçeleri halk tarafından pek fazla kullanılmamaktadır. Bu yüzden alan piknik alanı özelliğinin dışına çıkamamıştır. Kent halkının hafta sonları yoğun olarak kullandığı Kılıçaslan parkındaki piknik üniteleri yoğun ilgi karşısında yetersiz kalmaktadır. Alanın içinden geçen ırmak ta bu alanın piknik alanı olarak kullanılmasının en önemli sebebidir. Halka sunduğu aktiviteler bununla kısıtlı olan park da bitki türü de azdır. Ancak Aksaray Belediyesi tarafından halen yapımı devam eden Kılıçaslan Parkı 2. Etap

park alanı, seyir terası ve teleferik projesinin tamamlanmasıyla Aksaray halkı daha modern ve daha geniş sosyal alanlara kavuşacaktır.

Kentte diğer bir büyük park Fatih Mahallesi dinlenme parkıdır. Park anayol üzerinde 18.393 m² alana sahiptir, isimden de anlaşılacağı gibi Fatih mahallesi sakinlerine hizmet vermektedir. Alanda kapalı ve açık oturma birimleri, amfi tiyatro, çocuk oyun alanları, süs havuzları, yürüyüş yolları, oturma gurupları, basket sahasından mevcuttur. Şehitlik Parkı da Aksaray'da en son hizmete giren parklardandır.

Aksaray içerisinde mevcut yeşil alan miktarı 250.500 m²'dir. Kişi başına düşen yeşil alan miktarı 1.64 m²'dir. Park alanı olarak düşünüldüğünde ise Aksaray'da 144 park ve bu parkların 607.044 m² gibi bir alanı mevcuttur (Tablo 3.45).

Aksaray'da Park olarak adlandıramayacağımız ancak Aksaray halkının toprakla hobi olarak uğraşmasını sağlayan ve sosyal açıdan önemli olması bakımından bahsedilmesi gereken hobi bahçeleri de bulunmaktadır. Aksaray Belediyesi tarafından iki etap halinde tamamlanan hobi bahçeleri ilk etapta 60 olmak üzere toplamda 185 adettir. Halkın toprakla uğraşarak boş vakitlerini değerlendirmesi ve ektiği sebze ve meyvelerini yetiştirmesi hobi bahçelerine olan ilgiyi arttırmıştır. Özellikle ilkbahar ve yaz döneminde hobi bahçeleri Aksaray Halkı'nın en uğrak alanlarından.

Fotoğraf 3.35. Aksaray Kılıçaslan Parkı, (2013).

Fotoğraf 3.36. Aksaray Kültür Park, (2013).

Fotoğraf 3.37. Aksaray Kültür Park, (2013).

Tablo 3.45. Aksaray Kentinde Park Alanlarının sayısı (2012).

PARK SIRA NO	MAHALLE SIRA NO	MAHALLE ADI	PARK SAYISI	TOPLAM ALAN (m ²)
1	1_2	ARATOL BAHÇELİ-İSTİKLAL	13	
2	3	BAHÇE SARAY		
3	4	BAHÇELİ	1	431
4	5	BAYRAM BABA	2	150.000
5	6	BEDİR MUHTAR	YOK	0
6	7	BÜYÜK BÖLCEK	14	46.923
7	8	COĞLAKI	2	1.046
8	9	CUMHURİYET	2	11.858
9	10	DERE	2	2.879
10	11	EREĞLİKAPI	7	24.368
11	12	FATİH	9	41.725
12	13	HACI HASANLI	2	31.466
13	14	HACILARHARMANI	2	
14	15	HAMİDİYE	2	1.301
15	16	HASHAS	3	7.097
16	17	HÜRRİYET	4	6.929
17	18	KALANLAR	YOK	0
18	19	KILIÇASLAN	3	7.842
19	20	KIRIMLI	YOK	0
20	21	KURTULUŞ	2	7.975
21	22	KÜÇÜKBÖLCEK	9	28.442
22	23	LALELİ	1	1887
23	24	MEHMET AKİF ERSOY	2	7.151
24	25	MEYDAN	4	10.731
25	26	MUHSİN ÇELEBİ	YOK	0
26	27	MİNARECİK	2	11.896
27	28	NAKKAŞ	5	17.599
28	29	PAMUCAK	1	1.689
29	30	PAŞACIK	5	6.718
30	31	PINAR	2	4.084
31	32	SELÇUKLU	2	
32	33	SOFULAR	1	500
33	34	SOMUNCU BABA	YOK	0
34	35	TACİN	5	87.795
35	36	TAŞPAZAR	10	29.417
36	37	YAVUZ SULTAN SELİM	3	15.801
37	38	YENİ	1	1.350
38	39	YENİ SANAYİ	3	4.958
39	40	YUNUS EMRE	4	
40	41	ZAFER	3	8.610
41	42	ZİNCİRLİ	YOK	3.420
42	43	ÇERDİĞİN	4	5.863
43	44	ÇİFTLİK	3	5.730
44	45	İSTİKLAL	YOK	0
45	46	ŞAMLI	YOK	0
46	47	ŞEYHHAMİT	1	1.737
47	48	ŞİFAHANE	3	9.824
48		TOPLAM	144	607.044

Kaynak: Aksaray Belediyesi, 2012

3.2.2.5.5.4. Konutlar

Araştırma sahasında konutlar, doğal çevreden etkilenen ve nüfusun sosyo-kültürel alışkanlıklarına göre zaman içerisinde değişime uğrayan ve kullanım süresi birkaç nesil ile sınırlı yapılardır. Nüfusun ekonomik gelişmişlik seviyesine doğru orantılı olarak ta konutların yapı malzemesi ve yapım sistemleri gelişmektedir.

Doğal çevrenin mesken üzerindeki en belirgin tesiri özellikleri çevreden temin edilen ve yapımında kullanılan malzeme çeşidinde açık olarak görülmektedir.

Araştırma sahasında tarihi dönemlerden günümüze çok az konut kalmıştır. Bunun nedeni, konutların geneli kerpiçten inşa edilmiştir. Kerpiçlerde kullanım ömrünün kısa olmasının etkisi vardır. Neojen kireçtaşları ve volkanik kayaçların yapı malzemeleri olarak inşa edilen konutlar XIX. yüzyıldan günümüze kalmıştır.

Günümüzde bina yapımında yöreye özgü yapılaşma yoktur. Genelde binalar betonarme yapılmaktadır. Ancak ilçelerde, bina yapımında ve turistik mekanlarda kesme taş malzemesinin kullanıldığı da görülmektedir. Kesme taşlar genellikle Kapadokya bölgesinden temin edilmektedir.

Aksaray kentinde modern binalarda tuğla kullanılmakta olup, tuğla ihtiyacının %90'ı Aksaray'daki tuğla fabrikasından karşılanmaktadır.

Eskiden beri anayolların kesiştiği, stratejik bir konumda bulunması Aksaray'ı Selçuklu ve Karamanoğulları eserleri yönünden de zenginleştirmiştir. Ulurmak üzerinde bulunan iki ve üç gözlü köprüler, hanlar, kervansaraylar ve hamamlar o devrin özelliklerini gösteren, o döneme ışık tutan değerli hazinelerdir. Cami, minare ve minberlerde görülen taş oyma sanatının inceliği, çinilerdeki renk ve desen uyumu ve bezemelerdeki karakteristik dönemin mimari özelliklerini günümüze taşıyan öğelerdir.

Araştırma sahasında yapı gereci olarak taş da kullanılmaktadır. Kesme taştan, geniş avlulu, balkonlu, yüksek ve ferah olarak yapılmış olan eski Aksaray evleri, yazları serin ve kışları da çok sıcak olması nedeniyle oldukça sıhhatli yapılardır. Genellikle tek katlı ve en çok iki katlı olarak yapılmışlardır. Bu yapılar geniş bir salondan çok sayıda odaya açılan kapılar ve arka bahçe kapısı ile ön cephelerdeki taş oyma sanatının zarafeti ile yakın geçmişimizin mimari özelliklerini taşımaktadırlar.

BÖLÜM IV

TARTIŞMA VE SONUÇ

4.1. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırmanın esas konusunu “Aksaray Kent Coğrafyası” oluşturmaktadır. Ana konuya geçilmeden önce birinci bölümünde araştırmanın genel anlamda sınırları çizilirken, ikinci bölümde hazırlanışı şekliyle ilgili bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde Aksaray Kenti’nin Fiziki özellikleri açıklanmaya çalışılırken aynı zamanda kentin beşeri ve ekonomik özellikleri üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Çalışma dördüncü bölümde sonuç ve öneriler kısmı ile tamamlanmıştır.

Bilindiği üzere 18.yy. dünya geneli için köklü gelişmelerin meydana geldiği bir dönem olmuş, kentleşme kavramı ilk kez bu yüzyılda Avrupa’da yaşanan sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıkmıştır. Sanayileşme, özellikle kentlerde hızlı ve büyük gelişmelere neden olurken, 19.yy.’daki icat ve keşifler, sanayileşmenin ve kentleşmenin hızını ve boyutunu daha da artırmıştır. 20. yy’a gelindiğinde ise özellikle yüzyılın ikinci yarısından sonra kentleşme kavramı yeni anlamlar kazanmıştır. Bu yüzyılda kentler büyük nüfus kitlelerinin yaşadığı, tarım dışı sektörlerin geniş yer kapladığı, işbölümü ve uzmanlaşmanın ortaya çıktığı merkezler haline gelmiştir. 20.yy. ile birlikte kentlerde yoğunlaşan ekonomik faaliyetlerin giderek farklılaşması ve kompleks haline gelmesi nüfus dağılımını değiştirmiş, dünya nüfusunun yarısından fazlası kentlerde yaşamaya başlamıştır. Aksaray kenti her ne kadar 18. ve 19. Yüzyılda dünyada ve yurdumuzdaki kentleşme hareketlerine paralel gelişmeler göstermese de Aksaray’da özellikle 20. Yüzyıldaki kentleşme hareketlerinin ve görülen değişikliklerin daha göze çarpar bir hal aldığını söyleyebiliriz. Aksaray kentinin son dönemde kentleşme hareketlerinin artması aslında geçmiş ile yakından ilgilidir. Çünkü Aksaray, Anadolu Selçuklu Devleti yönetimi esnasında, geçit şehir özelliği taşımaktadır. Başkent Konya’ya yakınlığının verdiği avantaj ile de hızla gelişmiş, kültür ve ilim merkezi olarak nüfus bakımından artış göstermiştir. Aksaray’ın kurulmasında, coğrafi faktörlerin etkisi yanı sıra, ülkelerin siyasi yapısı ve güvenlik kaygısının da rolünü dikkate almak gerekir. Üzerinde yer alan çeşitli uygarlıklar ve uygulanan farklı siyasetler sonucu elde edilen başarılar ölçüsünde şehirlere sahip olan Anadolu’nun bir geçit ve bağlantı yeri olması nedeniyle, kurulan bağlantıların düğümlendiği yerlere göre şehirler önem

kazanmıştır. Anadolu’da uygulanan siyasete göre, geçit yerinin özellikleri açısından çevre ile sağlanan bağlantıların örgütlediği noktalar yerine göre uç bölgelerde şehirlerin ortaya çıkmasına yol açmış yerine göre ise geçit noktalarının denetimine bağlı şehirler ortaya çıkmıştır.

Aksaray ülkemizin İç Anadolu bölgesinin ortasında Konya Bölümünde yer alan bir kent yerleşmesidir. Aksaray kentinin yerleşim çekirdeği, Ulurmak’ın çevresinde kurulan mahallerden oluşmuştur. Son yıllarda yerleşme alanlarının gittikçe genişlediği Aksaray’ın halen 48 mahallesi bulunmaktadır. Kentin, 1989 yılında il statüsüne çıkartılması yerleşme şekillerini ve ekonomik olarak gelişmesini hızlandırmıştır. Kuzeydoğuda topografik engelinin kent gelişimini sınırlaması nedeniyle kentsel gelişim kuzeye doğru yönelmiş güneybatıdaki endüstriyel alanlar ve gelişme alanları oluşumuna karşın kuzeyde Ankara yoluna paralel imar alanları ve toplu konut alanları yer seçimine gidilmiştir. Ayrıca Aksaray kentinde Ankara-Adana karayolu ile Konya-Kayseri karayolu civarında da yapılaşma hızlilik kazanmaktadır.

Aksaray, İç Anadolu Bölgesinin güney doğusunda, Orta Kızılırmak platosunun devamını teşkil eden ve tersiyerde oluşmuş kalkerli volkan tüflerinin meydana getirdiği arazi ile Tuz Gölü havzasının devamı olan ova üzerine kurulmuştur. Güneyde ve doğuda tersiyerde oluşmuş volkanik arazi geniş yer tutar. Volkanik dağların en önemlileri Hasandağı ile Melendiz Dağlarıdır. İl merkezinin kuruluş alanı ise orta Kızılırmak platosunun Tuzgölü havzasından ayrıldığı fay basamağının güneyidir

Aksaray, M.Ö. 8. bin yıla kadar uzanan tarihi, günümüze kadar hüküm süren çeşitli medeniyetlere ait kültürel varlıkları, tabii güzellikleri ve ticari bir merkez olması dolayısıyla hiçbir dönemde önemini yitirmemiştir. Kapadokya'nın kapısı konumundaki Aksaray, kültürel varlıkları yanında doğal zenginlikleri ile de ziyaretçilerine değişik ve ilginç tatil olanakları sunmaktadır.

Aksaray kentinde hakim iklim tipi karasal iklim tipi olup yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve kar yağışlıdır. Aksaray’ın iklimine bağlı olarak tabii bitki örtüsü, ilkbaharda yeşeren çayırlar, gelincik, papatya, keven ve diğer vs. otlarla, yaprakları dikensi bir görünüme sahip, yarı kurakçıl bitkilerdir. Yazları sıcak ve kurak iklim yapısı hakim olduğundan ilkbaharda yeşeren otlar, sonbaharda kurur ve arazi bozkır yapısını alır.

Araştırma sahasının ekonomik özellikleri itibariyle tarım sektörü ön plandadır. Tarım faaliyetinde, şekerpancarı ziraati ile büyükbaş hayvancılık önemli geçim şeklini oluşturur. 15 ve daha yukarı yaştaki nüfusun yaklaşık olarak işgücüne katılma oranı % 46,4 iken işsizlik oranı % 8 dir. istihdam edilenlerin %46,2'si hizmetler, %35,8 'i sanayide istihdam edilmektedir. Tarım sektöründeki istihdam ise % 18 ile sanayiden sonra gelmektedir. Özellikle Süttaş ve Mercedes Benz gibi büyük yerli ve yabancı yatırımların Aksaray iline gelmesi ile birlikte bu firmalara hammadde, yarı mamul vb. ürünleri tedarik eden yan sanayi konumundaki firma sayısında da artış görülmüştür. Bu kapsamda ana sanayi ve yan sanayinin birlikte gelişmesi ile Aksaray ilinde istihdam rakamlarında artış görülmüş bu durumda ilin sosyo ekonomik yapısında iyileşme başlamıştır. Aynı zamanda diğer büyük yatırımcılara referans konumunda da yer alan Süttaş ve Mercedes Benz ilerleyen dönemlerde İl'e yeni yatırımların çekilmesinde de katkı sağlarken Kentin Merkezilik özelliğini kuvvetlendirmiştir.

4.2. Öneriler

Günümüzde 250.000'e yaklaşan nüfusu ile büyük bir kent olma yolunda ilerleyen Aksaray, bu büyüme ve kentleşmeden kaynaklanan bir takım sorunlar ile karşı karşıyadır. Gerek doğal ve beşeri çevre özelliklerinden, gerekse planlamadan kaynaklanan bu sorunlar ve uygulanabilecek çözüm yöntemleri ayrıca Aksaray'ın güçlü ve zayıf tüm yönleri yani, Aksaray'ın gerçek potansiyelinin ne olduğu ve bu potansiyelin nasıl daha verimli kullanılabileceği konusu zaman kavramının da önemi göz önünde bulundurularak aşağıda öneriler şeklinde açıklanmaya çalışılmıştır.

1. Aksaray'ın Türkiye'nin en az yağış alan 5. ili ve en az ormana sahip ili olması, Aksaray'da su sorununun üst sıralarda olmasına neden olmaktadır. Aksaray'ın büyük oranda tarıma bağlı olması, sanayinin bir kısmının da tarıma dayalı olması ,tarım içinde önemli ve gerekli girdilerden birisi olan suyun önemini bir kat daha arttırmaktadır. Su havzası bakımından oldukça kıt olanaklara sahip olan Aksaray'ın içme suyunun % 70-80'ni mamasın barajından karşılanmaktadır.. Nisan'ın 15'inde tarım için su verilmeye başlanmakta ve bu süre en fazla 2 veya maksimum 3 ay sürmekte ve Temmuz ayının başında su kesilmek zorunda kalınmaktadır çünkü barajdaki su miktarı belli bir seviyenin altına düştüğü zaman kentin içme suyu kalitesi düşmektedir. Dolayısı ile Aksaray'da mevcut su

kaynaklarına ilave olarak Ağzıkarahan, Helvadere gibi sahaların araştırılarak yeni su kaynaklarının bulunmasına ihtiyaç vardır.

2. Aksaray'ın sahip olduğu coğrafi özellikler incelendiğinde, bu özelliklerin bir çok yönden ile güç kattığı görülmektedir. Özellikle, yeraltı kaynaklarının varlığı, deprem bölgesinde yer almama ve ile ulaşım olanakları Aksaray ekonomisine katkı sağlayacak özelliklerdir.

3. Aksaray'ın ulaşım ağının dar bir yapıya sahip olması, demiryolu ve havaalanının olmaması ilin ulaşım adına zayıf olan yönlerindedir. Söz konusu iki ulaşım yolu eksikliği gerek bireysel ulaşımında gerekse sanayisel nakliye anlamında Aksaray'ın önünde engel olarak gözlemlenmektedir. Her iki ulaşım yolu yatırımları ülkemizde devlet kanalları aracılığıyla yapılmaktadır. Bu noktada Aksaray kara taşımacılığı noktasında alternatif metotlar geliştirmeli ve kara yolunu daha etkin kullanacak projelere imza atmalıdır. Kentler büyüdükten, trafik ve ulaşım sorunları artık iyice çıkmaza girdikten sonra önlem almaya çalışmaktansa, geleceği şimdiden planlamak modern ve yaşanılabilir bir kent oluşturmanın en önemli adımıdır. Şehir içi ulaşım bakacak olursak, çok hızlı büyüyen bir şehir merkezi olarak, yeni oluşturulan ve oluşturulacak üniversite kampüsü, TOKİ, yeni sanayi projesi ve diğer merkez etrafındaki banliyölere raylı sisteme dayanan toplu taşıma sistemleri projelerinin de geliştirilmesi ve uygulanması gelecekte artacak karayolu trafiği yükünü azaltacaktır. Hali hazırda, şehir merkezinde dahi yollar trafiğin bugünkü hali için bile yeterli değildir. Yazın, yurtdışından gurbetçilerin gelmesiyle yolların durumu su yüzüne çıkmaktadır.

4. Aksaray'ın İç Anadolu Bölgesi'nin ortasında bulunması sebebiyle kolay bir ulaşım yapısına sahip olduğu görülebilir. Aksaray'ın Ankara, Adana, Konya ve Kayseri illerine yakınlığı dolayısıyla ürün veya hizmet üretiminde kullanılabilecek bütün girdilerin merkezinde olduğu görülür. İlin bulunduğu coğrafi konumu, diğer illere de kullanılabilecek bütün araçlar aracılığıyla yakın olmasını sağlamaktadır.

5. Tarım ve hayvancılık bugün Aksaray'ın en önemli ekonomik faaliyet kolları arasındadır. Aksaray'ın GSMH toplamının yaklaşık % 30'u tarım ve hayvancılıktan sağlanmaktadır. Tarım ve hayvancılık konusunda Aksaray'ın mevcut seviyesinin de ötesinde gelişme potansiyeli bulunmaktadır. Bu konuda önemli bir faktör mevcut verimlilik düzeyinin diğer bölgelere göre yüksek oluşudur. Özellikle yonca tarımında önemli bir seviye oluşmuş, hayvancılık tarafında ise ülkemiz

ortalamasının üzerinde bir verimlilik oluşmuş durumdadır. Ancak bu alanların ekonomiye katkı sağlaması için yaygınlaşması ya da işleme sanayilerinin ilde gelişmesi gereklidir.

6. 2002 Yılında Aksaray Üniversitenin kurulması ile birlikte nitelikli eleman yetiştirme yönünde adım atan Aksaray ili, üniversite-sanayi iş birliğinin daha etkin bir şekilde yürütülmesi sonucunda daha nitelikli iş gücü imkânlarına kavuşacaktır. Eğer Eğitime olan ilgi arttırılabilirse Aksaray Üniversitesinin tercih edilirlği artacaktır. İlin kendi öğrencilerinin yanı sıra il dışından üniversiteyi tercih edecek öğrencilerinde Aksaray'a gelmesiyle ilin gerek kültürel yapısına katkı sağlanacak gerekse üniversite öğrencilerinden kaynaklı ekonomik kazanç oranları yükselecektir. Bu kapsam da eğitime olan ilginin artması fırsatından yararlanabilmek adına üniversitenin gelişimi ile paralel, öğrenciler için ili cazibe merkezi haline getirecek projelerin yapılması gerekmektedir.

7. Aksaray'ın kentleşme adına yetersiz olduğu yönlerinden birisi de yeterli miktarda sosyal tesislerin olmaması ve sosyal-kültürel aktivitelerin oldukça az olması olumsuz bir durum olarak göze çarpmaktadır.

8. Aksaray'da geçmişten günümüze birçok alanda turizm kaynağı var olmuştur. Hem inanç turizmi hem de dağ turizmine hizmet edebilecek nitelikte olan Aksaray Hıristiyanlığın ilk yıllarında önemli bir din merkezi olmuştur. Antik yerleşim kentleri, kervansaray, İslam dini eserleri, birçok halk sanatçısı ve şairinin türbelerinin Aksaray'da bulunması inanç ve kültür turizmini tetiklemektedir. İlin turizm potansiyelinden faydalanabilmek için turistlere yönelik tanıtımın sağlanması adına detaylı turizm olanakları ve noktaları haritası oluşturulmalıdır. Oluşturulacak dokümanlar özellikle Türkiye'de aktif çalışan tur operatörleriyle paylaşılarak Aksaray'a turist kazandırılacak projelerin gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aksaray'ın sahip olduğu turizm kaynaklarından yararlanılması adına yeterli düzeyde turizm tesislerinin olmaması ilin ekonomisine katkıda sağlayacak büyük bir potansiyelden mahrum olmasına neden olmaktadır.

9. Aksaray denilince insanların zihninde ilk anda İstanbul Aksaray veya Niğde Aksaray algısı olduğu halen Aksaray'ın vilayet olduğunun tam anlamıyla bilinmediği bir gerçektir. En büyük göstergesi Aksaray ilinin gerektiği şekilde tanıtımının gerçekleştirilmemesi olan bu algının değişmesi adına ilde başta Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü'ne, Valiliğe, Belediye'ye, Aksaray'ın önde gelen siyasi

kişilerine, gerek tanıtım gerekse de lobi faaliyetlerini yürütmek adına büyük görevler düşmektedir.

10. Aksaraylı olup da yurtdışında yaşayan ve ekonomimize katkı sağlayan, tatillerde ve emeklilik dönemleri sonrasında memleketlerine dönen gurbetçi sayısının oldukça yüksek olması Aksaray için bir fırsat olarak göze çarpmaktadır. Ortalamada Aksaray'da yaşayan ailelerin her birinde gurbetçi olduğu düşünülmele beraber toplam rakamın 100.000'in üzerinde olduğu düşünülmektedir. Potansiyel anlamda oldukça büyük bir yapıyı oluşturan gurbetçilerin yurtdışında gerçekleştirmiş oldukları faaliyetler doğrultusunda elde ettikleri kazanç ve birikimlerin Aksaray'a geri döndürülmesi ve burada yatırım amaçlı kullanılması gerekmektedir.

Yukarıda bahsi geçen ve Aksaray kentini yakından ilgilendiren bu gibi sorunların ortadan kaldırılması ile birlikte, araştırmamızda da zaman zaman belirttiğimiz üzere, Aksaray kenti değişen dünya koşullarına uygun çağdaş ve daha yaşanılabilir bir kent görünümü kazanabilecektir.

Kaynakça

Akbulut, Ç.D., (2007) *Aksaray Kenti Açık-Yeşil Alanlarının Nitelik ve Nicelik Yönünden Değerlendirilmesi* .Selçuk Üniv. Fen Bilimleri Enst. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Arıbaş, K. (2002). *Aksaray Ovası'nın Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, Erzurum: Atatürk Üniv., Sos. Bil. Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi).

Arıbaş, K. (1994). *Gökçeköy ve Çevresinin Coğrafi Etüdü*, Konya: Selçuk Üniv. ,Sos. Bil. Enst. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Atalay, İ.(1994). *Türkiye Vejetasyon Coğrafyası*, İzmir: Ege Üniv. Basımevi,

Ayhan, A. (1988). *Aksaray-Taşpınar-Altınhisar-Çiftlik-Delihebil (Niğde)Civarının Jeolojisi*, M.T.A. Rapor No: 8315, Ankara.

Biricik, A. S. (1992). *Obruk Platosu ve Çevresinin Jeomorfolojisi*, İstanbul: Marmara Üniv. Yayın No: 531, Atatürk Eğt. Fak. Yayın No: 17.

Biricik, A. S. (1992). *Büyük Konya Kapalı Havzası ve Hotanış Gölü*, İstanbul: Türk Coğ. Dergisi, Sayı: 7.

Braudel, F. (1989). *Maddi Uygarlık Ekonomi ve Kapitalizm*, Ankara: Gece Yay, Cilt I.

Bulut, İ. (1998). *Torul'un Coğrafi Etüdü*, Erzurum: Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğt. Fak. Yay. No: 876.

Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi, İnterpress Basın ve Yayıncılık A.Ş. , 8. Cilt, İstanbul 1986, s. 4189.

Cohen, C.(2000). *Osmanlılardan Önce Anadolu*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 100.

Doğanay, H. (1997). *Palandöken (Tekkederesi) Göleti Çevresinin Rekreasyonel Önemi (Coğrafi Bir Tanıtım)*, Erzurum: Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğt. Fak., Doğu Coğ. Dergisi, Sayı: 2.

Doğanay, H. (1997). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*, İstanbul: M.E.B. Yay.

Doğanay, H. (1991). *Türkiye'de İçgöçler ve Başlıca Sonuçları*, Erzurum: Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğt. Fak. Dergisi, Sayı: 2.

Enver, Z. K. (1997). *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, Ankara: Başbakanlık D. İ. E. Yay., II. Baskı.

Erinç, S. (1969). *Klimatoloji ve Metotları*, (Genişletilmiş 2. Baskı), İstanbul: İ.Ü. Yay. No: 994 Coğ. Enst. Yay. No: 35.

Erkan, S. (1993). *Kırım Kafkasya ve Doğu Anadolu Göçleri (1878-1908)*, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniv. Sos. Bil. Enst. Tarih Anabilim Dalı, (Basılmamış Doktora Tezi).

Erol, O. (1991). *Genel Klimatoloji*, Ankara: Gazi Büro Yay.

Ergenç, Ö. (1995). *XVI Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yay.

Esin, U. (1998). *Onbin Yıl Öncesinde Aşıklı: İç Anadolu'da Bir Yerleşim Modeli, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yay.

İsbir, E. G. (1991). *Şehirleşme ve Mesleleri*, Ankara: Gazi Büro Yay.

Güner, İ. (1997). *Bodrum ve Milas Yörelerinin Coğrafi Etüdü*, Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No: 838, Kazım Karabekir Eğt. Fak. Yay. No: 77, Araştırma Serisi No: 18.

Karaboran, H. H. (1987). *İslahiye ve Hassa'da Şehirselle Fonksiyon Açısından Nüfusun Gelişmesi ve Dağılışı ve Şehirleşme Hareketleri*, Elazığ: Fırat Üniv. Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1.

Koca, H. (2000). *Düziçi İlçesinin Coğrafyası*, Erzurum : Atatürk Üniv. Yay. No: 899, Kazım Karabekir Eğt. Fak. Yay. No: 111, Araştırma Serisi No: 46.

Konyalı, İ. H. (1975). *Abideler ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi (ve Ortaköy Tarihi)*, İstanbul: Fatih Yayınevi, Mat.

Köse, A. (1997). *İvrindi Çevresinin Coğrafi Etüdü*, Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. No: 837, Kazım Karabekir Eğt. Fak. Yay. No: 76, Araştırma Serisi No: 17.

Köse, A. (1996). *Fonksiyonel Özellikleri Yönünden İvrindi*, Erzurum: Atatürk Üniv. Yayınları No: 831, Kazım Karabekir Eğt. Fak. Yayın No: 74, Araştırma Serisi No: 16.

Lindner, R. P. (2000). *Ortaçağ Anadolu'sunda Göçebeler ve Osmanlılar*, Ankara: İmge Kitabevi.

Nişancı, A. (1975). *Sıklık Dağılışı ve Hava Durumlarına Bağlılıkları İçinde Türkiyenin Yağış Şartlarının İncelenmesi*, Erzurum: Atatürk Üniv. Yay. no: 361, Edb. Fak. Yay. No: 73.

Özçağlar, A. (1997). *Türkiye'de Belediye Örgütlü Yerleşmeler*, Ankara: Erol Yay., Yaysan Mat.

Öztan, A. (1994). *Acemhöyük'ün Aksaray Kültür Tarihine Katkıları*, İstanbul: Aksaray ve Aksarayî Sempozyumu Bildirisi, Perek Yay.

Ramsay, W. M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi,

Selçuk Üniversitesi, (2000). Konya: Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Şehir Mühendisliği bölümü, Aksaray İmar Faaliyeti Çalışma Notları.

Şahin, İ. İslam Ansiklopedisi (1989). İstanbul: Aksaray Maddesi, Cilt II,

Tuna, K.(1987). *Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme*, İstanbul: İst. Üniv. Edeb. Fak. Yay. No: 3232, Edeb. Fak. Yayinevi,.

Tandoğan, A. (1998). *Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu*, Trabzon: Eser Ofset Mat. Yay. San. Tic. Ltd. Şti.

Topal, N. (2009). *Anadolu Seçukluları Devrinde Aksaray Şehri*,Aksaray: İl Özel İdaresi Kültür Yayınları No: 2.

Tümertekin, E. (1973). *Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonları*, İstanbul: İstanbul Üniv. Yay. No: 1840, Coğ. Enst. Yay. No: 72, Edeb. Fak. Mat.

Uluçay, M. C. (1975). *İlk Müslüman Türk Devletleri*, Ankara: M.E.B. Yay.

Yörük, D. (2005). *XVI. Yüzyılda Aksaray Sancağı (1500-1584)*, Konya: Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi, 8 (Üniversite Dergisi)

Uzun, G. (1993). *Kentsel Rekreasyon Alan Planlaması*, Adana: Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Ders Kitabı No: 48.

Ortaylı, İ. (2000). *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Tarih Kurumu Yay., VII. Dizi, Sayı: 178, Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Timor, A. N. (1999). *Ayancıkta Şehirselleşmenin Yarattığı Mekansal Değişimler*, İstanbul: İstanbul Üniv. Edeb. Fak. Coğ. Böl. Coğ. Dergisi, Sayı: 7.

Walter, H. (1962). *İç Anadolu Step Problemi*, İstanbul: İstanbul Üniv. Yay. No: 943, Orman Fak. Yay. No: 79, Ankara Mat.

Yazıcı, H. (1995). *Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Bayburt*, İstanbul: Türk Coğ. Dergisi, Sayı: 30.

Yörük, D. (1996). *XVI. Asrın Başlarında Aksaray Kazası ve Kazanın İskanı*, Konya: Selçuk Üniv. Sosyal Bilimler Enst.

Yurdakul, E., Erçoşkun T. (1990). *Orta Anadolu'da Çorak Alanların Vejetasyonu Üzerine Ekolojik ve Sintaksomik Araştırma*, Ankara : Tübitak Doğa Dergisi, Sayı: 14.

Zaman, M., Doğanay, S. (2000). *Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme (Gümüşhane)*, Erzurum: Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğt. Fak. Coğ. Anabilim Dalı, Sayı: 3.

Raporlar

T.C. Aksaray Valiliği (2011), Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü Aksaray Çevre Durum Raporu

T.C. Aksaray Valiliği (2011), *İl Sağlık Müdürlüğü Briefing Raporu*, Aksaray

M.T.A. (1988), Aksaray-Taşpınar-Altınhisar-Çiftlik-Delihebil (Niğde)Civarının Jeolojisi, M.T.A. Rapor No: 8315, Ankara

Aksaray (2000), Tarım Reform İl Müdürlüğü Raporları,

TEB KOBİ AKADEMİ İller İçin Gelecek Stratejileri Aksaray Sonuç Raporu

D.S.İ. (1991),Tuz Gölü Projesi Eşmekaya Sulaması Planlama Revize ve Ek. Alan Arazi Sınıflandırma ve Direnaja Raporu, Cilt: 1, Proje No: 16/B, Konya Konya Kapalı Havzası Toprakları, Köy İşleri Bakanlığı Yay.: 204, Toprak Su Gen. Md. Yay. :288, Raporlar Serisi: 72 Ankara 1973

Bültenler,

TÜİK . 1990 Nüfus Sayım Göç Sonuçları, Ankara

Aksaray İl Yıllığı 1994

Aksaray İl Yıllığı 2000

TÜİK. 1935 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK. 1940 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK. 1945 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK. 1950 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK. 1955 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK. 1960 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK. 1965 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK. 1970 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK. 1975 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK. 1980 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK. 1985 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK. 1990 Genel Nüfus Sayımı Sonuçları.

TÜİK, Seçilmiş Göstergelerle Aksaray, 2011

Aksaray İl Yıllığı 1994

Aksaray İl Yıllığı 2000

Aksaray İl Yıllığı 2010

Aksaray Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları

Aksaray Sağlık İl Müdürlüğü Kayıtları

Aksaray Milli Eğitim Müdürlüğü Kayıtları

Aksaray Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü Kayıtları

Aksaray İl Emniyet Müdürlüğü Kayıtları

Aksaray Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü Kayıtları

Aksaray D.S.İ. İl Müdürlüğü Kayıtları

<http://www.tuik.gov.tr>, (10.12.2012)

<http://www.aksaray.gov.tr>, (22.02.2013)

<http://www.aksaray.bel.tr>, (27.02.2013)

<http://www.aksaraykulturturizm.gov.tr>, (22.02.2013)

Google Earth programı, 2012 Başarıssoft harita sistemleri, (11.01.2012)

Özgeçmiş:**Kimlik Bilgileri**

Adı Soyadı : Mehmet EĞRİ

Doğum Yeri : İskilip

Doğum Yılı : 1969

Eğitim Durumu (Okul Adı ve Mezuniyet Yılı)

Lise : Ankara Çankaya Lisesi 1987

Lisans : Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Eğitimi

Coğrafya Anabilim Dalı.

Yüksek Lisans :

Haberleşme Bilgileri

Adres : Ereğli Kapı Mahallesi Şehit Üsteğmen Ramazan Akbulut Sokak 44/4

Bayrakçı Apt Merkez/AKSARAY 68100

Telefon : 0505 913 12 60

E-Posta : mmtegr@gmail.com

